

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

120118

TEMALİ PARK VE BAHÇELERİN PLANLAMA-TASARIM İLKELERİ

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Gönlül DENİZ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

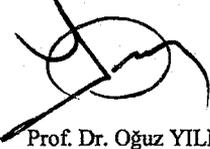
120118

ANKARA
2002

Her hakkı saklıdır

150118

Prof. Dr. Oğuz YILMAZ danışmanlığında Gönül DENİZ tarafından hazırlanan bu çalışma 02/01/2002 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oğuz YILMAZ

Doç. Dr. Zuhâl ULUSOY

Yrd. Doç. Dr. Şükran ŞAHİN

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Esmâ KILIÇ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TEMALİ PARK VE BAHÇELERİN PLANLAMA- TASARIM İLKELERİ

Gönül DENİZ

Ankara Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarisi Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Oğuz Yılmaz

Bu çalışmada; dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan temalı park ve bahçelerin tanıtımı yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler sentezlenerek tema türleri belirlenmiş, sınıflandırılmış, ve anlatım derecelerine göre ayrılmıştır. Bu temalı park ve bahçelerin turizm açısından ülke ekonomisindeki yeri ve önemine değinilmiş, dünyada ve ülkemizde tema niteliği taşıyan mekanlara örnek verilmiştir.

Temalı park ve bahçelerin işletilmesine, hangi tür faaliyetlerle talebin arttırılabileceğine dair bilgi verilmiş, dünya ve Türkiye örnekleri incelenerek planlama ve tasarım ilkeleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Planlama ve tasarımın başarıya ulaşmasında toplumun eğitim düzeyinin, kültür yapısını, yaşam standartlarının oldukça önemli bir faktör olduğundan bahsedilmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın sonucunda, dünya ve ülke örnekleri sentezlenerek temalı park ve bahçelerin planlama-tasarım ilkelerinin ne olabileceği hakkında yoruma dayalı ilkeler ortaya konmuştur.

2002 , 130 sayfa

ANAHTAR KELİMELE: tema, tematik, tematik peyzaj, temalı bahçe, temalı peyzaj, Disneyland, Disney, peyzaj.

ABSTRACT

Master Thesis

PLANNING-DESIGN CRITERIA of THEME PARKS and GARDENS

Gönül DENİZ

Ankara University

Graduate School of Natural And Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

Supervisor: Prof.Dr.Oğuz YILMAZ

In this study, the thematic parks and gardens are introduced around the several places in the world. In this search theme types are determined,classified and seperated according to the description levels by synthesis of the informed knowledges. Importance and place of these thematic parks and gardens for tourism industry in country economy are mentioned and places qualifed as thematic around Turkey and around the world is also mentioned here.

Administration of thematic parks and gardens, and increasing demand to these places by some types of activities are informed .Planning and design principles of these parks and gardens has been tryed to form by studying on examples from Turkey and around the world. It is mentioned that society's education level, cultural structure, life standarts are important factors in success of planning and design.

In conclusion, it is aimed to form the principles of planning and desing of thematic parks and gardens by synthesis of the examples from Turkey and abroad.

2002, 130 pages

KEY WORDS: Theme, thematic, thematic landscape, thematic garden, theme landscape, Disneyland, Disney, landscape.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her safhasında bana yardımcı olan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Oğuz Yılmaz'a, önerileri ile beni yönlendiren Sayın Prof. Dr. Halim Perçin'e, kaynakları ile beni destekleyen Sayın Muzaffer Pamirtan, Füsun Erduran ve Sami Kılıç'a, çevirilerimde yardımını esirgemeyen Sayın Okan Kızıl'a, her zaman yanımda olan aileme derin teőekkürlerimi sunarım.

Gönül Deniz

Ankara, Ocak 2002

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM	7
3.1. Materyal.....	7
3.2. Yöntem.....	8
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	9
4.1. Temalı Park ve Bahçelerin Sınıflandırılması	11
4.1.1 Eğitim Temalı Park ve Bahçeler.....	15
4.1.1.1. Hayvanat bahçeleri.....	15
4.1.1.2. Botanik bahçeleri.....	19
4.1.1.3. Tıbbi bitkiler bahçesi.....	25
4.1.1.4. Arboretumlar.....	28
4.1.1.5. Uluslararası bahçe sergileri.....	35
4.1.1.6. Kelebek bahçeleri.....	41
4.1.2. İklim Temalı Park ve Bahçeler	41
4.1.2.1. Yağmur ormanları.....	41
4.1.2.2.Çöl bahçeleri.....	43
4.1.3. Coğrafya Temalı Park ve Bahçeler	43
4.1.3.1. Alp bahçeleri.....	43
4.1.4. Rekreasyon - Eğlence Temalı Park ve Bahçeler	44
4.1.4.1. Disneyland ve Disneyland’ın tarihi gelişimi.....	44
4.1.4.1.1. Disneyland’ın ülke ekonomisine katkıları.....	59
4.1.4.2. Tatilya.....	60
4.1.4.3. Su parkları.....	61
4.1.5. Hikaye-Masal-Mitoloji Temalı Park ve Bahçeler	70
4.1.5.1. Robinson Club.....	71
4.1.5.2. Nuh’un Gemisi.....	74
4.1.5.3. Mitolojiye dayalı park örneğinde Uranüs.....	75

4.1.6. Çağ Parkları.....	78
4.1.6.1. Geçmiş zaman parkları.....	78
4.1.6.2. Gelecek zaman parkları.....	80
4.1.7. Sanat parkları.....	80
4.1.7.1. Heykel parkları.....	80
4.1.8. Hobi Bahçeleri.....	87
4.1.8.1. Ekolojik bahçeleri.....	87
4.1.8.2. Koleksiyon bahçeleri.....	88
4.1.9. Duyu Temalı Bahçeler.....	89
4.1.9.1. Koku bahçeleri.....	89
4.1.10. Doğal Yaşam Temalı Parklar.....	90
4.1.10.1.Naturland.....	91
4.1.11. Özel Anımlı Bahçeler.....	96
4.1.11.1. Kuru taş bahçeleri.....	96
4.1.11.2. Kaya bahçeleri.....	98
4.2. Temalı Park ve Bahçelerin Uluslararası Turizmdeki Yeri ve Önemi.....	103
4.2.1. Ekonomik önemi.....	105
4.2.2. Sosyal ve kültürel önemi.....	107
4.3. Turizm Sektöründe Karşılaşılan Zorluklar.....	108
4.4. Dünyada ve Türkiye’de Temalı Park ve Bahçelerin Tasarımını Belirleyen Temel Yaklaşımlar.....	112
4.4.1. İnsan eksenli yaklaşım.....	112
4.4.2. Bölgesel eksenli yaklaşım.....	113
4.4.3. Çevre bilinçli yaklaşım.....	113
4.5. Temalı Park Konseptinin Planlama ve Tasarım İlkeleri.....	114
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	120
KAYNAKLAR.....	122
EKLER.....	126
ÖZGEÇMİŞ	

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Hayvanların doğal yaşam ortamlarında sergilenmesi.....	16
Şekil 4.2. Ziyaretçilerle sergilenen türler arasındaki sınırlandırma.....	16
Şekil 4.3. Discovery Island alan kullanım şeması.....	17
Şekil 4.4. Münih Botanik Bahçesi alan kullanım şeması.....	22
Şekil 4.5. Kew Botanik Bahçesi.....	24
Şekil 4.6. Trompenburg Arboretumu alan kullanım şeması.....	30
Şekil 4.7. Kobe Arboretumu alan kullanım şeması.....	32
Şekil 4.8. WIG 74 alan kullanım şeması.....	36
Şekil 4.9. Su vadileri bahçesi vaziyet planı.....	38
Şekil 4.10. Su vadileri bahçesinde oturma ve gezi terasları.....	38
Şekil 4.11. Fan Cruise Japan Garden'dan ülkeler bahçesi kesiti.....	40
Şekil 4.12. Fan Cruise Japan Garden'dan ülkeler bahçesi görüntüsü.....	40
Şekil 4.13. Orman canlılarının esprili şekilde anlatımı.....	42
Şekil 4.14. Disney'deki 25.yıl kutlama töreni.....	46
Şekil 4.15. Disney kompleksinin 3 boyutlu alan kullanım haritası.....	48
Şekil 4.16. Disney Sihirli Krallık alan kullanım şeması.....	49
Şekil 4.17. Disney Epcot alan kullanım şeması.....	50
Şekil 4.18. Disney MGM Stüdyoları alan kullanım şeması.....	51
Şekil 4.19. Keşfedilmemiş bölgede dağdan suya yolculuk.....	55
Şekil 4.20. Fantazi Ülkesinde Aslan Kral'ın hikayesi.....	55
Şekil 4.21. Fantazi Ülkesinde uçan fil Dumbo.....	56
Şekil 4.22. Yarının Ülkesinde çılgın robot.....	56
Şekil 4.23. Yarının Ülkesinde uzaylılarla görüşme.....	57
Şekil 4.24. Mickey'nin kasaba panayırı.....	58
Şekil 4.25. Su parkında oyun kombinasyonu.....	62
Şekil 4.26. Açık alanda düzenlenen su parkı.....	64
Şekil 4.27. Kapalı alanda düzenlenen su parkı.....	65
Şekil 4.28. Su parkında çevre düzenlemesi örneği.....	66
Şekil 4.29. Su parkında çocuklar için eğlenceli binişler.....	66

Şekil 4.30. Typoon Lagoon'dan görüntüler.....	68
Şekil 4.31. River Country'nin alan kullanım şeması.....	69
Şekil 4.32. Masal parkında Pamuk Prenses.....	70
Şekil 4.33. Robinson Club'den genel görünüm prezantasyonu.....	72
Şekil 4.34. Robinson Club alan kullanım planı ve kesiti.....	74
Şekil 4.35. Nuh'un Gemisi.....	74
Şekil 4.36. Fan Cruise Japanese Garden içinde mitolojik t. p. canlandırılması.....	77
Şekil 4.37. Geçmiş zaman temalı parkta Afrikalıların yaşam şekli.....	79
Şekil 4.38. Heykel parklarında heykel kullanımı.....	82
Şekil 4.39. Storm King Sanat Merkezi'nin havadan görüntüsü.....	84
Şekil 4.40. Naturland'da alan kullanım şeması.....	93
Şekil 4.41. So stilinde düz bahçe.....	97
Şekil 4.42. Kaya bahçelerinde basamaklar.....	101

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Temanın anlatım dereceleri.....	13
Çizelge 4.2. Temalı park ve bahçelerin sınıflandırılması.....	14

1.GİRİŞ

“Temalı park ve bahçeler fantezi ve eğlencenin birleştirildiği, ciddi bir şekilde planlama-tasarım ve işletme anlayışı gerektiren, bir taraftan modernliğin nasıl olması gerektiğini anlatan, hayallerin yansımından oluşan, bu yansımalarla sosyal kimliği güçlendirmek adına farklı kontrol metodları kullanılan parklardır” (Zukin 1991).

Turistik tesis niteliği taşıyan temalı parklar ve bahçeler kurulduğu yerin çehresini değiştirmektedir. Yeni yaklaşımlar perspektifinde farklılık yaratan, dünyanın değişen eğilimlerine uyum göstermek zorunda olan bu tesisler, mahalle-semt içindeki parklardan çok farklı bir kulvarda yer almaktadır.

Kendi içinde her park ve bahçenin mutlaka teması vardır. Bu tezde yer alan örneklerde ise özel tema üzerine kurgulanan park ve bahçelere yer verilmiştir. Belirli kimliğe sahip bu parkların dünyadaki ve Türkiye’deki örnekleri incelenmiştir.

Temalı park ve bahçelerin ortaya çıkış nedeni; çalışma saatlerinin azalmasıyla boş zamanlardaki artış, insanların yaşam standartlarının yükselmesi ve rekreasyona yönelik isteklerdeki değişikliklerdir. Bu değişiklikler insanların geniş kapsamlı faaliyetlere yönelmesine neden olmuştur. Ziyaretçilere değişik faaliyetlerin sunulması, bu faaliyetlerin uygulamaya yansıtılması, insanlara seçme-izleme ve katılım imkanının sağlanması temalı park ve bahçelerde önem taşımaktadır. Özellikle kullanıcı tepkilerine kulak vererek alternatif planlamaların yapılması temalı park ve bahçeleri başarıya ulaştırmaktadır. Çünkü; her insan zaman zaman değişikliklere ihtiyaç duymakta, yeni ve tanınmamış bir aktiviteye ilgiyle talebin artırılma şansı fazla olmaktadır (Su Uzmanlığı Birliği Seminer Raporu 1984, Arslan 1998).

Temalı park ve bahçelerde aktivitelerin oluşturulmasında ziyaretçi tercihinin ne olacağı, nasıl memnun edileceği, neden farklı bir faaliyet istendiğine dair yapılan araştırmalar etkili olmaktadır. İhtiyaç türlerini belirleme araştırmaları rekreasyona yönelik esaslarla güçlendirilmektedir (Su Uzmanları Birliği Seminer Raporu 1984).

Temalı park ve bahçelerin planlamasında, insan eksenli davranış yaklaşımı projelerin temel noktasını oluşturmaktadır. Özellikle kişisel isteklerin göz önünde bulundurulması, her yaş kesimini kendine çekecek özellikleri bünyesinde barındırması ve faaliyetlerin tüm aile bireylerine hitap etmesi önem taşımaktadır. Başarılı olan tüm temalı parkların planlamasında ekonomik-sosyal-fiziksel faktörler göz önünde bulundurularak tasarımlar yapılmış ve ziyaretçi memnuniyeti sağlanmıştır. Aksi durumdaki uygulamalarda başarı oranı düşmüş ve ekonomiye katkısı azalmıştır (**Naturland Fizibilite Raporu 1998**).

Özellikle kompleks halde planlanan eğlence temalı parklarda büyük ölçekte kalkınma hedeflenmekte, çok sayıda turiste yönelik gelişmeler gözlenmektedir. Uluslararası kalkınma hedeflendiğinden standartlar uluslararası nitelikte olmak zorundadır. Ülke ekonomisine katkı sağlayacak nitelikteki park ve bahçelerin kapsamlı nitelikte olduğu göze çarpmaktadır. Gerek konuları, gerek konseptleri, gerek beklentileri bağlamında pazarlamayı kolaylaştırmak için uzman kadrolardan oluşan tanıtım ve halkla ilişkiler çalışması gerekmektedir (**International Theme Park Services – tarihsiz, Kösemen 1992**).

Dünyada ve Türkiye’de belli bir temaya dayanan tasarımın hayata geçirilmesi, yaratılması ve biçimlendirilmesi uzmanlık işidir. Değişik disiplinlerde deneyim sahibi kuruluşların birlikte çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan projelerde çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Projede yaratılması istenen imaj, potansiyel müşteri özellikleri ve beklentileri, finansman olanakları, pazar parametreleri bunlardan yalnızca bir kaçıdır. Tüm bu faktörler üzerine yapılan detaylı çalışmalarla; kar getirecek aktivitelerin tanımlanması, müşteriye sunumu, estetik kriterlerin tanımlanması gerekmektedir. Sonuçta her aşamada maliyet-kar marjını dikkate alarak cazibe merkezi yaratılması hedeflenmektedir (**Betaş A.Ş 31197 Sayılı Yarışma Projesi 1997**).

Eğlence-rekreasyon temalı park ve bahçeler dışında eğitimi ve bilimsel çalışmayı destekleyen ya da kişisel isteğe bağlı olarak oluşturulan park ve bahçelerde de farklı özellikler gözlenmektedir. Bu özellikler; iklim, coğrafya, hikaye-masal-mitoloji, tarihsel

devirlere bağlı ağ teması, sanat, özel anlam, duyu temalı park ve bahçeler adı altında mevcut materyale bağlı rneklemele yapılarak açıklanmıştır.

Bu tezde özel tema üzerine kurgulanan park ve bahçelere yer verilmiştir. Belirgin kimliğe sahip parklar incelenmiş ve tema türleri mevcut örnekler göz önünde bulundurulularak oluşturulmuştur. Kuramsal açıdan mekan-toplum-zaman ilişkisi kurmak amacında değildir. Mevcut materyale dayalı olarak inceleme ve literatür verilerinin değerlendirilmesi sonucunda tema kavramı sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu sınıflandırmanın temeli tablolara aktarılmış, temalı park ve bahçelerin sınıflandırılması ve guruplandırılmasına ilişkin yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Bir ya da birkaç tema üzerine kurgulanan park - bahçelerin rasyonel ve ekonomik açıdan önemi vurgulanmış, tanıtımı yapılmış ve tasarımcılara yönelik ilkeler ortaya konmuştur. En önemlisi dağınık olan bilgiler sistematik olarak ele alınmış, tablolara aktarılmış, mevcut örneklerle değerlendirilmesi yapılmıştır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Bu tez kapsamında öncelikle tema niteliğindeki park ve bahçeler üzerine araştırma yapılmış, elde edilen bulgular sonucunda tema türleri oluşturulmuştur. Kaynak özetleri bu yüzden dispoziyona uygun olarak verilmiştir.

Hayvanat bahçelerinde Discovery Island ve Bush Garden tanıtım broşüründeki aktivitelere, dünya örneklerinde Theme Laorusse'dan faydalanılmıştır.

Botanik bahçelerinde ve arboretumlarda Kew Gardens, Wakehurst Place, Karaca Arboretumu tanıtım broşürlerinden ve Ekim'in botanik bahçeleri üzerine yaptığı araştırmalardan yararlanılmış; dünya ve Türkiye örneklerinde ise Sertkaya'nın arboretum kurulmasına yönelik akademik çalışmasına yer verilmiştir.

Tıbbi bitkiler bahçesinin tarihi gelişiminde Asimgil'in araştırmaları, dünyadaki ülkemizdeki çalışmalarda Yalçın'ın ve Erduran'ın yorumları değerlendirilmiştir.

Çöl bahçeleri, koku bahçeleri, geçmiş zaman ve gelecek zaman parkı ile ilgili bilgiler yapılan sınıflandırmaya dayanılarak yorumlanmıştır.

Bahçe sergilerinde Öztan'ın incelemeler yaptığı Viyana Uluslararası Bahçe Sergileri irdelenmiş ve sergide yer alan kullanımlara örnekler verilmiştir.

Kelebek bahçelerinde ise Potter'in kelebek bahçelerinin kurulmasına yönelik araştırmasından faydalanılmıştır.

Doğal yaşam parklarında Naturland fizibilite raporlarından, Naturlife Gazetesi'nde yer alan ekoloji üzerine yorumlardan, Akhur'un eko-tatil seçeneklerinden, Gündüz'ün organik tarım ile ilgili araştırmalarından bahsedilmiştir. Naturland, Naturland Eco Park, Naturland Eco Resort Otel'in tanıtım broşürleri değerlendirilmiştir.

Hikaye-Masal ve Mitoloji temalı parklarda Betaş'ın Uranüs ile ilgili yarattığı temaya yer verilmiştir. Antalya'da bulunan Robinson Club'ün planlamasını ve proje çalışmasını yapan Dr. Turgay Ateş'in makalesi bu parklara kaynak oluşturmuştur.

Eğlence temalı su parklarında Alphan'ın yorumlarına öncelik verilmiş, Polo'nun Typhoon Lagoon için yazdığı makale ile güçlendirilmiş, orijinal çekim fotoğraflara Almanya Su Uzmanları Birliği'nin seminer raporlarına yer verilmiştir. Disney'de bulunan Country River'ın haritası ile su parklarında yer alabilecek kullanımlar örneklenmiştir.

Özel anlamlı "simgesel-soyut" bahçelerde kaya bahçeleri ve kuru taş bahçelerine yer verilmiştir. Kum bahçelerinde peyzaj sanat tarihi kitaplarından faydalanılmıştır. Kaya bahçelerinde ise; Mathew'in ve Beazy'in kaya bahçeleri üzerine yaptığı araştırmalardan, Potan'ın kaya kullanımına ilişkin verdiği bilgilerden, Stephenson'ın kaya bahçelerinde kullanılan bitkilere yönelik yaptığı çalışmalara yer verilmiş, Oxford Üniversitesi ve Nuneham Courtenay'daki uydu bahçelerden söz edilmiştir.

Disneyland ile ilgili olarak Neal'ın turistik amaçlı düzenlemelerde planlama yorumlarına ve Zukin'in Disney'e bakış açısına yer verilmiş, Mason'un eğlence endüstrisine bakışı değerlendirilmiş, Curtis'in ve Gilling'in eğlence parklarının yönetimi ile ilgili yorumlarından faydalanılmıştır. International Theme Park Services çalışanlarının yorumlarına yer verilmiş, internet ortamındaki araştırmalardan yararlanılmıştır.

Manuel Baud ve Fred Lawson'un temalı park ve bahçelerin planlama ve tasarım ilkelerinden; Zukin, Kauh, Wylson ve Lawson'un temalı park tanımlarından ve açıklamalarından söz edilmiştir.

TÜRSAB Başkanı Başaran Ulusoy'un ve Turizm Bakanı Mustafa Taşar'ın ülkemizdeki turizm aktiviteleri ile ilgili yaptığı yorumlara yer verilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

“Temalı Park ve Bahçe Planlama-Tasarım İlkeleri” konulu bu çalışma, Peyzaj Mimarlığı mesleğine bağlı yapılan ilk araştırmalardan biridir. Bu nedenle “temalı park” kavramına yönelik Türkçe kaynak çok kısıtlıdır. Ülkemizde ve yurt dışında yer alan temalı parklara yönelik bu çalışmanın temelini yurt dışı kaynakları ve üniversite araştırmaları oluşturmaktadır. Bu çalışmada veri elde etmek amacı ile TÜBİTAK, Milli Kütüphane, Bilkent Üniversitesi kütüphanesinde indeks taraması yapılmıştır.

Harita, broşür, kitap, dergi ve bireysel yayınlar yazılı dokümanları; fotoğraf, slayt, film, cd ise görsel verileri oluşturmuştur. Günümüz teknolojisinin en ileri iletişim aracı olan “internet” çalışmanın önemli kaynaklarından biridir. Yurtdışında temalı parklarla ilgili araştırma yapan ve dünya örneklerini birebir gören kişilerden kaynak desteği sağlanmış, International Theme Park Services çalışanları ile internet yoluyla bilgi alışverişinde bulunulmuştur.

Varolan örneklerin birebir görülmesiyle elde edilen görsel malzemeler, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bölümü, Turizm ve Rekreasyonel Alan Planlaması lisans ders notlarında yer alan bilgiler bu çalışmayı yönlendiren ana materyalleri oluşturmuştur.

Eğlence sektöründe yer alan ve Amerika’ da bulunan, Amerikan kültürünün izlerini taşıyan Disneyland bu çalışmada baz alınmıştır. Disneyland konusunda Turizm Bakanlığı’nda görevli olan Sami Kılıç ve Muzaffer Pamirtan’ın yönlendirmelerinden faydalanılmıştır. Ülkemizdeki temalı park örneğinde ise özellikle doğal yaşam parkı Naturland irdelenmiştir.

3.2. Yöntem

Bu çalışma sırasında ilk etapta araştırmaya ilişkin veriler toplanmış, kaynak ve literatür taraması yapılmış, yazılı ve görsel dokümanlardan faydalanılmıştır.

Naturland Doğal Yaşam Parkı, Dedeman Aquapark, Robinson Club ve Tatilya örnekleri araştırma kapsamında incelenmiştir. İncelenen örnekler ile verilerden sağlanan bilgiler ışığında temalı park ve bahçelere ilişkin derecelendirmenin, sınıflandırmanın, planlama ve tasarım ilkelerinin ortaya konması için incelemeler yapılmıştır. İncelenen örnekler ve verilerden sağlanan bilgiler derlenerek analiz edilmiş, analize dayanarak da tema türleri belirlenmiştir.

Saptanan temalı park ve bahçeler tema türlerine göre sınıflandırılmış, anlatım dereceleri ortaya konmuş, özelliklerin belirlenmesiyle sonuca yönelik sentez çalışması yapılmış, temalı park ve bahçelerin planlama ve tasarım ilkeleri ortaya konulmuştur. Çalışmanın temelini oluşturan tablolar; temalı park ve bahçelerin sınıflandırılmasını ve temanın anlatım derecelerini içermiş, mevcut örneklerin değerlendirilmesi sonucunda elde edilmiş ve çalışmanın temelini oluşturmuştur. Dağınık olan bilgiler sistematik olarak ele alınmış, inceleme ve literatür verilerinin değerlendirilmesi sonucunda temalarına göre park ve bahçelerin sınıflandırma- guruplanmalarına ilişkin yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Bu çalışma öneri ve yorumlarla sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Temalı park ve bahçelerde yer alan atraksiyonları tanımlarken tarih, bilim, kültür gibi geniş bir yelpazeyi doğru bir şekilde tanımlamak oldukça zordur. Temalı parklar Antony ve Patrica Wylson tarafından “yüksek kalitede çevre tasarımına sahip, kentin çevre kalitesini yükselten, eğlence aktivitelerini de bir taraftan geliştiren parklar” olarak tanımlanmıştır (Wylson 1994).

Manuel Baud ve Fred Lawson’a göre tema; “ailelerin eğlenebilmesi ve hoşça vakit geçirebilmesi için dış mekanda yaratılan eğlence ünitesi ve farklı konseptiyle dikkati çeken yeni bir kavramdır. Temalı parklar nostalji, fantezi dünyasına bir kaçış, eski günleri yad eden bir fırsat, bir *cangıl*’ın değişik atmosferi, ya da garipsenen yabancı yerlerin heyecanı gibi bir temanın belirleyici olarak seçilmesiyle oluşturulur” (Baud ve Lawson 1997).

Şehir yaşamının başlaması fantezi ve maceraların yaşatılmasını, en derin rüyaların varlığını bile sona erdirmiştir. Gerçek ve hayal ise günlük yaşamımızda yerini halen korumakta olup, sona eren bu eksikliğin kapatılması için bireysel fonksiyonlara sahip rekreasyon ve eğlence ağırları yaratılmaya başlanmıştır. İşte şehirden izole edilmiş, kendini çevreleyen doğa ve peyzajla bütünleşmiş karakterize alanlar temalı park olarak tanımlanmıştır (Asensio 2000).

Günümüzde yaşanan turizm etkinlikleri, sanayileşmiş toplumun tüketim ve eğlence uygarlığına doğru yönelmesi ile açıklanabilmektedir. 1950 yılından itibaren dünyada yaşam düzeyinin hızla yükselmesiyle gerçek bir uluslararası kitle turizmi yaşamaya başlanmıştır. Serbest davranan ve ekonomik problemi olmayan bu topluluk aynı zamanda otomobilin yaygınlaşması ve hava taşımacılığının gelişmesi sayesinde artan bir hareketlilik kazanmaya başlamıştır (Thema Larousse 1993).

Büyük ölçekte kalkınmanın hedeflendiği çok sayıdaki turiste hizmet eden projelerde devletin özel kuruluşlara destek vermesi yatırımcıları ayakta tutmuştur. Planlamada yenilenebilir kaynak kullanımına dikkat edilmiş, çevre yönetimi ve politikası

planlamanın bir parçası olmuştur. Kitlesele turizme destek veren tasarımlarda temel nokta ‘‘cazibe merkezi’’ yaratmak ve dikkat çekmek olmuştur (**International Theme Park Services-tarihsiz**).

Temalı parklar büyük turizm kompleksleri içinde yer alabildiği gibi, başlı başına da turizm sektörünün bir parçası olmaktadır. Zaman zaman hem kaynaklar, hem yatırımcılar hem de yerli halkın bakış açısından bazı problemlerin yaşandığı ortaya çıkmaktadır (Teo 1997).

Kitlesele turizme destek veren temalı parklar dışında soft turizmin ortaya çıkmasına neden olan çalışmalar ülkemizde daha çok görülmektedir. Arboretumlar, hayvanat bahçeleri, kişisel isteğe bağlı oluşturulan hobi bahçeleri, koleksiyon bahçeleri bunlara örnek teşkil etmektedir. Semt parklarının, mahalle parklarının daha doğrusu her parkın kendi içinde mutlaka kendi içinde bir teması vardır.

Ülkemizdeki ve dünyadaki temalı park ve bahçelerin başarıya ulaşmasında toplumun kültür yapısı, eğitim düzeyi ve yaşam standartları önemli bir faktör olmuştur. Bunun yanında planlama aşamasında insan eksenli davranış yaklaşımlarının temel bir kriter olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle her yaş kesiminin dikkatini çekecek uygulamaları bünyesinde barındırması, faaliyetlerin tüm aile bireylerine hitap etmesi, kişisel isteklere özen gösterilmesi büyük önem taşımaktadır. Ziyaretçi tercihleri rekreasyona yönelik esaslarla güçlendirilmektedir (Arslan 1998, Naturland Fizibilite Raporu 1998).

Temalı parklarda değişen demografik, teknolojik, ekonomik ve sosyal etmenlere uyum sağlayabilmek atraksiyona yönelen ziyaretçilerin mekana çekilmesi için önem taşımaktadır. Değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek, artan rekabet ortamına uyum sağlamak, benzer atraksiyonlardan kurtulup değişik atraksiyonlar sergilemek temalı parkların işletilmesinde etkili olan vazgeçilmez unsurlardır. Rakiplerin yaptığı yeniliklere adapte olmak, turistlerin kalış süresini arttıracak uygulanabilir yenilikler getirmek, değişen istek ve ihtiyaçları karşılamak, benzer atraksiyonların dışına çıkarak ziyaretçilere destek vermek temalı parkların başarıya ulaşması için vazgeçilmez unsurlardır (Kauh 1996).

Temalı parklarda özellikle eğlence temalı merkezlerin işletilmesinde tüm personele eğitim verilmektedir. Özellikle A.B.D’ de ülke ekonomisine katkısı olan eğlence temalı merkezlerin geliştirilmesine ait yöntemler belirlenmiş ve bu yöntemler batı dünyasında benimsenmiştir (Neal 1991).

Bu araştırma kapsamında dünyada ve Türkiye’de tema niteliği taşıyan park ve bahçeler incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda temalı park ve bahçelerin türlerine göre ayrılabilceği görülmüştür. Gerçeğin üretildiği “yeniden canlandırma” ve izleyenin yorumuna açık “simgesel-soyut” bir anlatımın varlığı da bu tema türlerini anlatım derecelerine göre ayırma fikrine yönelmiştir. Araştırma bulguları sonucunda saptanan tema türlerine göre tezin düzenlenmesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Tüm park ve bahçelerin araştırılmasıyla ortaya çıkan tema türleri aşağıda verilmiştir.

4.1.Temalı Park ve Bahçelerin Sınıflandırılması

Avrupa’da temalı park ve bahçeler eğlence endüstrisi içinde yerini almakta, turizm çalışmalarında ülke ekonomisine katkı sağlayan gazino ve alış veriş endüstrisi de göze çarpmaktadır (Samuels 1996).

Manuel ve Fred planlama aşamaları birbirine benzemesine rağmen temalı parkları eğlence parkları, tarih parkları, safari parkları adı altında 3 kategoride incelemiştir (Lawson 1997).

Keng tarafından ise temalı parklarda yer alan turizm faaliyetleri ve atraksiyonlar 5 kategoride incelenmiştir. Yaban yaşamı, temalı parklar, müzeler, adalar, park ve bahçeler bu kategorileri oluşturmuştur (Kauh 1996).

Bu tez çalışmasında; Türkiye’deki ve dünyadaki temalı parklar içerisinde temanın tek veya birden fazla kompleks halde bulunduğu üzerinde durulmuş, türlerine göre bir ayırımın yapılabileceği görülmüştür. Araştırma bulgularına dayanarak; ele alınan örneklerin, oluşturulan tema türlerinden bir yada birkaçını kapsadığı görüldüğünden

sınıflandırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu sınıflandırmada yer alan tema türleri çizelgelerde işlenmiş, literatürümüzde dağınık olan bilgiler sistematik olarak ele alınmış, bunun sonucunda temanın anlatım dereceleri ve temalı park –bahçelerin sınıflandırılması yapılmıştır. Tezin kurgusunu ortaya koyan bu tablolar araştırmalar tamamlandıktan sonra ortaya çıkarılmıştır. Tablolara sonuç bölümünde yer verilmesi gerekirken tez akışının sağlanması ve ön bilgi vermesi açısından araştırma bulguları bölümünden sonra işlenmesi uygun görülmüştür. Bu tablolar çizelge 4.1. ve çizelge 4.2’de verilmiştir.

TEMANIN ANLATIM DERECELERİ

TEMA TÜRLERİ ve ÖRNEKLERİ	İzleyenin yorumuna açık "simgesel-soyut" anlatım				Gerçeğin yeniden ürettiği "bire bir gerçek" anlatım
Eğitim Temalı Park ve Bahçeler					
Hayvanat bahçeleri					
Botanik bahçeleri					
Tıbbi bitkiler bahçesi					
Arboretumlar					
Bahçe sergileri					
İklim Temalı Park ve Bahçeler					
Yağmur ormanları					
Çöl bahçeleri					
Coğrafya Temalı Park ve Bahçeler					
Alp bahçeleri					
Rekreasyon ve Eğlence Temalı Park ve Bahçeler					
Disneyland					
Su parkları					
Tatilya					
Hikaye-Masal-Mitoloji Temalı Park ve Bahçeler					
Robinson Club					
Nuh'un Gemisi					
Uranüs					
Çağ Temalı Parklar					
Geçmiş zaman parkları					
Gelecek zaman parkları					
Sanat Temalı Parklar					
Heykel parkları					
Hobi Temalı Bahçeler					
Koleksiyon bahçeleri					
Ekolojik bahçeler					
Duyu Temalı Bahçeler					
Koku bahçeleri					
Doğal Yaşam Temalı Parklar					
Naturland					
Özel Anımlı Bahçeler					
Kuru taş bahçeleri					
Kaya bahçeleri					

Çizelge 4.1. Temanın anlatım dereceleri

TEMALİ PARK VE BAHÇELERİN SINIFLANDIRILMASI

PARK ve BAHÇELER	Hayvanat B.	Botanik B.	Tıbbi Bit.B.	Arboretum	Bahçe Ser.	Kaleselik B.	Yağmur Orm.	Çöl Bahç.	Alp Bahç.	Disneyland	Tatliya	Su Parkı
Eğitim Temali												
İklim Temali												
Coğrafya Temali												
Rekreasyon-Eğlence Temali												
Hikaye-Missel-Mitoloji Temali												
Çağ Temali												
Hobi Temali												
Sanat Temali												
Duygu Temali												
Doğal Yaşam Temali												
Özel Anılamlı Bahçeler												
PARK ve BAHÇELER	Robinson C.	Nuhunt Gem.	Urutis	Geçmiş Z.P.	Galecek Z.P.	Heykel Parkı	Kol. Bahç.	Ekolojik B.	Koku Bahç.	Naturland	Kuru Taş B.	Kaya Bahç.
Eğitim Temali												
İklim Temali												
Coğrafya Temali												
Rekreasyon-Eğlence T.												
Hikaye-Missel-Mitoloji T.												
Çağ Temali												
Sanat Temali												
Hobi Temali												
Duygu Temali												
Doğal Yaşam Temali												
Özel Anılamlı Bahçeler												

Çizelge 4 : 2. Temalı park ve bahçelerin sınıflandırılması

1. Derecede temada etkili park ve bahçeler
2. Derecede temada etkili park ve bahçeler

4.1.1.Eğitim Temalı Park ve Bahçeler

4.1.1.1.Hayvanat Bahçeleri

Bir yandan insanlara bilmedikleri hayvanları yakından tanıma fırsatı veren, doğal yaşamın parçalarını kent insanına öğreten bir yandan da sayıları gittikçe azalan ve soyu tükenmekte olan türleri koruma altına alan eğitim temalı parklardır. Ekvator kutuplar gibi farklı iklim ve coğrafyaya sahip bölgelerde yaşayan hayvanları kıtalarına özgü özellikleri ile bölgelere gidemeyen insanların ayağına getirerek bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır.

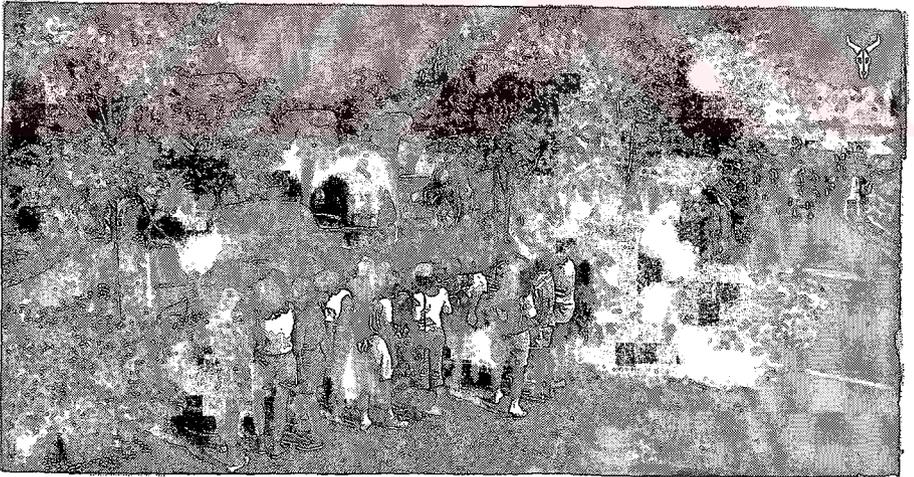
Yoğun yaşam temposu içindeki insanların rekreasyonel alanlara ihtiyacının artması, iş hayatı dışında sosyal aktivitelere de ilgi duyması ile günümüzde hayvanat bahçeleri sergi ya da koleksiyon özelliğinden sıyrılmıştır. Çocukların psikolojileri üzerinde olumlu etki yaratan; sevgi, koruma ve merak duygularını uyandırırken bir taraftan da eğlendiren, stresten uzaklaştıran bir nevi terapi bahçesi özelliğı taşımaktadır.

İnsanı doğa ve canlılar ile uyumlu hale getiren hayvanat bahçelerinde dünyanın çeşitli bölgelerinden toplanarak getirilen türler yer almaktadır. Kent insanının hayvanları gözlemlemesi için uygun olan bu bahçelerde; sürüngenlerin, kuşların, memelilerin...vb türleri sergilenmekte olup doğup büyüdüğü yerlerin manzarasına uygun bir hava içinde sergilendiğinde ve korunduğunda yaşama ortamları hakkında da bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

Bu bahçelerin tasarımı yapılırken hayvanların bakım işlerinin rahat yapılabilmesi, ziyaretçilerin güvenle dolaşabilmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için meslek disiplinlerinin bir arada çalışması gerekmektedir. Haritalar ve broşürlerle ziyaretçilerin alan içinde yönlendirilmesi, türlerin yaşam ortamlarında doğal davranışlarını sergileyebileceğı boyutta olmalıdır (şekil 4.1). Ziyaretçiler ile sergilenen türler arasındaki sınırlandırma ise tel, cam kullanarak ya da kaya ve bitkisel materyallerle kod farkından yararlanarak tek başına veya kombine edilerek yapılmalıdır (şekil 4.2).

Şekil 4.1. Hayvanların doğal yaşam ortamlarında sergilenmesi
(Bush Garden Tanıtım Broşürü-tarihsiz)

Şekil 4.2. Ziyaretçilerle sergilenen türler arasındaki sınıflandırma
(Bush Garden Tanıtım Broşürü-tarihsiz)

San Diego hayvanat bahçesinde doğal kantonların üzerine tel örgüler çekilerek düzenlenmiş kuş bahçeleri vardır. İçinde yürüyerek dolaşıldığında insanın kendini farklı bir atmosferde hissedeceği mekan oluşturulmuştur. Fakat bu ortamların yaratılması için geniş mekanlara ihtiyaç duyulduğundan maliyeti de oldukça yüksektir (Anonim 1993).

Hayvanat bahçelerinin evcil hayvanlar bölümü doğal yaşam parklarında yer almaktadır. Özlenen köy yaşantısının havasını insana hissettiren bu bölümde at, tavuk, inek..vb evcil hayvanlar yer almaktadır. Çocukların eğlenmesi için de yapay inekten süt sağma, yapay yavukların yumurtlaması gibi atraksiyonlarla çocukların bu hayvanlara yaklaşması sağlanabilmektedir (Naturland Eco Park Tanıtım Broşürü 1997).

Walt Disney World Resort 'da bulunan Discovery Island' da (şekil 4.3) pelikanların, amerikan flamingolarının yer aldığı kuş cenneti vardır ve bir ada içerisinde doğal ortamlarında 100'ün üzerinde hayvan sergilenmektedir (Discovery Island Tanıtım Broşürü-tarihsiz).

Şekil 4.3. Discovery Island alan kullanım şeması
(Discovery Island Tanıtım Broşürü-tarihsiz)

Florida'da bulunan Bush Garden'da Afrika'nın egzotik, romantik ve maceracı havasını estiren bir düzenleme yapılmıştır. Afrika kıtasının gizemli geçişlerinin sergilendiği Moroccan caddesi bahçe içerisinde yer almaktadır. Ortamın atmosferine uygun yılanla dans eden kadınlar ve tüccarlar bulunmaktadır. 100'ün üzerinde yaban hayvanının özgürce dolaştığı mekanlarda zürafalar, bufalolar ve ceylanlar rahatlıkla doğal yaşam ortamlarında gözlenebilmektedir. Gerçek buharlı lokomotiflerle ve teleferiklerle seyretme imkanına sahip olunmaktadır. Eğitim, eğlence ve maceranın bir arada harmanlandığı özel bir bahçedir **(Bush Gardens Tampa Bay Florida Tanıtım Broşürü-tarihsiz)**.

Avrupa'daki başkentlerin çoğunda anılmaya değer hayvanat bahçeleri vardır. Olağanüstü zenginlikteki bitki koleksiyonu ile ünlü olan Paris Botanik Bahçesi aynı zamanda çağdaş hayvanat bahçelerinin ilk örneğidir. Hollanda'daki Amsterdam Hayvanat Bahçesi 1837' de kurulmuş ve bir zebra türü olan kuagalaların son temsilcisi burada ölmüştür. İsveç' in başkenti Stokholm'deki Skansen Hayvanat Bahçesinde bulunan hayvanların hemen hepsi Kuzey Avrupa' ya özgü türleri barındırmasıyla ünlüdür. Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da, dünyanın her yerinden getirilmiş pek çok hayvanın yaşadığı zengin bir hayvanat bahçesi vardır. İngiltere'deki Londra Hayvanat Bahçesi de hayvan türlerinin zenginliği ile ön sıralarda yer alır. İsviçre'nin Zürih ve Basel kentlerindeki hayvanat bahçesinin barınakları, Avrupa'nın en iyi düzenlenmiş hayvan barınakları arasında sayılır. Belçika'nın 1840' da kurulan Anvers Hayvanat Bahçesi'nde de değerli bir Afrika koleksiyonu vardır. Almanya'da bulunan Frankfurt Hayvanat Bahçesi Avrupa'nın en iyi örneklerinden biridir ve tükenmekte olan birçok hayvan burada başarıyla çoğaltılarak soyunu sürdürebilmesi sağlanmıştır **(Anonim 1993)**.

Türkiye'de yalnızca üç hayvanat bahçesi vardır ve hiç birisi dünyanın büyük hayvanat bahçeleriyle karşılaştırılacak zenginlikte değildir. Ankara' da, Atatürk Orman Çiftliği içindeki hayvanat bahçesi bunların ilkidir ve öbür ikisinden hem daha geniş bir alana yayılır, hem de daha çok hayvan türünü barındırır. İstanbul Gülhane Parkı ve İzmir Kültürpark'daki küçük hayvanat bahçelerinde evcil hayvanların sayısı yabancı

hayvanlarınkinden daha çöktür. Bakımsız olan ve kokusuyla insanları rahatsız eden bu hayvanat bahçelerinde en kısa zamanda tedbirlerin alınması gerekmektedir.

4.1.1.2. Botanik Bahçeleri

Günümüzde botanik bahçeleri bilim, eğitim, öğretim ve rekreasyon fonksiyonlarını yerine getiren; halkla ilişkili sosyal bir yapı gösteren eğitim temalı bahçelerdir. Tıbbi bitkilerin, yalnızca ekonomik kullanımları için toplanıp incelendiği, çeşitli özellikleri nedeni ile ele alınan bitkilerin yetiştirildiği enstitülere, bilimsel açıdan bitkilerin yararlıkları kadar doğayı da anlamayı amaçlayan bahçelere botanik bahçeleri denir. Botanik bahçeleri kent peyzajının en önemli yeşil alanları olup, bir taraftan estetik düzenlemenin de sergilendiği birer koleksiyon, bilimsel çalışma ve araştırma alanlarıdır. Bitkilerin iklime uyumunu sağlamak, kültüre almak, tarım organizasyonuna temel oluşturmak, tıbbi bitkilerin tedavide kullanımı ile birer araştırma ve koruma merkezi görevini üstlenmişlerdir (Ekim 1991).

Botanik Bahçeleri öncelikle bilimsel atmosfer, ikinci olarak da eğitim ve rekreatif karakterler sergilemesi açısından ele alındığında diğer park ve bahçelerden farklı bir planlama ve organizasyon gerektirirler. Modern botanik bahçeleri, 16. ve 17. yy'ın aktarlarından gelişmiş olarak kabul edilebilir. Bu tür bahçelerin en bilinen örneklerinden biri Holborn'daki John Gerarde'nin bahçesidir (Ekim 1991).

Botanik bahçesi olarak adlandırılan bahçelerin bir kısmı daha çok halk parkı özelliği taşımaktadır. Örneğin San Francisco'daki Golden Gate belediye parkı, rekreasyon ağırlıklı bir park olmakla birlikte bünyesinde bazı bilimsel çalışmaların yapılması nedeni ile botanik bahçesi olarak da anılmaktadır. Aynı şekilde Brooklyn'deki Prospect Parkı'nda ABD'de ki diğer botanik bahçeleri ve arboretumlardan çok daha fazla sayıda ağaç cinsi içermesi ve bunların etiketli olması nedeni ile botanik bahçesi özelliği kazanmıştır (Ekim 1991).

Botanik bahçelerini ve arboretumlar diğer normal park ve bahçelerden ayıran en önemli özellik bazı bitkilerin bilimsel, tıbbi ve ekonomik bazılarının ise dekoratif kullanışlar

için bilimsel akrabalıklarına göre düzenlenmesi ile bilimsel bir anlayış içinde tabiatı tanıtmaya ve halka öğretmek amacı ile kurulmuş olmalarıdır. Dünyadaki botanik bahçesi örneklerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkan bu ortak özellikleri kısaca aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Ekim 1991).

- Bitkilendirmenin yalnızca estetik değil, birden fazla hizmet edecek şekilde yapılmış olması ve sınırların koruma altına alınarak giriş çıkışların kontrollü yapılması.
- Bahçede gezen halkın rekreasyon ihtiyacı yanında ilgi duyanların öğrenmesi için bitkilerin etiketlenmesi, bitki koleksiyonlarının bilimsel ve teknik açıdan sürekli olarak etüt edilmesi ve izlenmesi.
- Eğitim ve araştırma amacını tam olarak yapabilmek için bir herbaryum ve laboratuvar ile botanik bilimi dalında yazılı eserlerin bulunduğu kütüphaneye sahip olması, koleksiyonunun elektronik ortamda saklanması.
- Tropik, subtropik ve Akdeniz bitkileri gibi özel iklim şartları isteyen bitkilerin seralarının bulunması, bahçede yapılan çalışmaların sergilendiği sergi salonlarının bulunması.
- Yine eğitim amaçlı olarak etiketleme dışında girişlerde ayrıntılı bilgi veren harita-broşür- kitapçıkların verilmesi, diğer botanik bahçeleri, arboretumlar, enstitüler, araştırma istasyonları ve halk ile bilgi, eğitim ve materyal değişiminin sağlanması.
- Botanik bahçelerinde bitkiler; bitki sistematığına, dendrolojik özelliklerine, coğrafi yayılış bölgelerine, kullanılış ve orijinine, ekolojik isteklerine göre düzenlenmelidir.
- Rekreasyon alan ve tesislerin ölçülerine göre; bir kentin nüfusunun 10. 000' e ulaşmadan botanik bahçesi planlamasına başlanmalıdır. Aynı kurulabileceği gibi kent ya da semt parkları içinde geliştirilebilecek olan botanik bahçeleri 100. 000 nüfusa 1 tane olarak planlanmalıdır.

Botanik bahçelerinde dünya örnekleri aşağıdadır (Uzun 1978).

Berlin –Dahlem Botanik Bahçesi (Almanya)

British Columbia Botanik Bahçesi (Kanada)

Brooklyn Botanik Bahçesi (A. B. D)

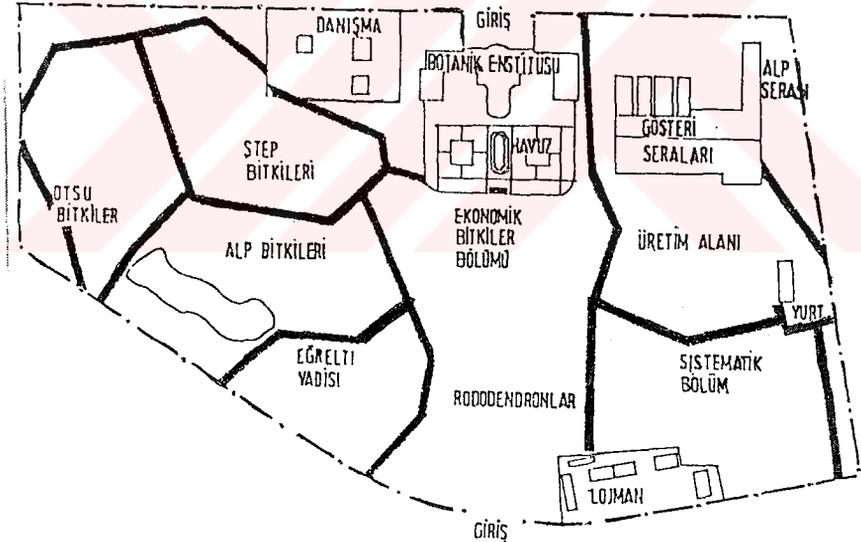
Calcuta Botanik Bahçesi (Hindistan)

Chiba Botanik Bahçesi (Japonya)
Christchurc Botanik Bahçesi (Yeni Zelanda)
Copenhagen Botanik Bahçesi (Danimarka)
Denver botanik Bahçesi (A. B. D)
Dortmund Botanik Bahçesi (Almanya)
Edinburgh Kraliyet Botanik Bahçesi (İngiltere)
Glasgow Botanik Bahçesi (İngiltere)
Göteborg Botanik Bahçesi (İsveç)
Hamilton Botanik Bahçesi (Kanada)
Kew Kraliyet Botanik Bahçesi (İngiltere)
Les Cedres Botanik Bahçesi (Fransa)
Leyden Botanik Bahçesi (Hollanda)
Liege Botanik Bahçesi (Belçika)
Meise Botanik Bahçesi (Belçika)
Missouri Botanik Bahçesi (A. B. D)
Montpellier Botanik Bahçesi (Fransa)
Münih Botanik Bahçesi (Almanya)
Nancy Botanik Bahçesi (Fransa)
Nikitsky Botanik Bahçesi (Sovyetler Birliği)
Padua Botanik Bahçesi (İtalya)
Palermo Botanik Bahçesi (İtalya)
Pretoria Botanik Bahçesi (Hindistan)
Singapore Botanik Bahçesi (Singapur)
Sydney Botanik Bahçesi (Avustralya)
Taşkent Botanik Bahçesi (Sovyetler Birliği)
Uppsala Botanik Bahçesi (İsveç)
Utrech Botanik Bahçesi (Hollanda)
Vacratot Botanik Bahçesi (Macaristan)
Zürich Botanik Bahçesi (İsviçre)

Münih Botanik Bahçesi: Münih Botanik Bahçesinde bilimsel çalışmalar sürdürülürken aynı zamanda gelirini halktan sağlayan bir bahçe olarak, halk için kusursuz bir sunum

yaratılmaya çalışılmıştır. Bitkilendirmede bilim kadar estetiğe de yer verilmiş olması önemli özelliklerindedir. Bahçe iki ana bölüme ayrılmıştır. İlki bahçenin ortasında yer alan ve 16. yy İtalyan ya da Hollanda botanik bahçelerini andıran yapıdaki kesin çizgilere sahip olan kısım, ikincisi ise daha çok arberetum havasındaki odunsular ya da doğal bitkiler bahçesidir. Bahçenin formal sistematik bahçesi, öğretim açısından çok iyi organize edilmiştir. Ortada ilkel bitkiler, çevrede en gelişmiş bitkiler ve ikisinin arasında da geçiş bitkileri yer almaktadır. Burada bitkisel evrimi izlemek mümkün olmaktadır. Bahçenin ilginç bir köşesini de alpin bitkilerin oluşturduğu kaya bahçesi oluşturur. Sanatsal bir yaklaşımla bitkilendirilen 10-12 bin bitki türü ile Münih Botanik Bahçesi (şekil 4.4) bilimsel bir enstitü ile ilişkili çalışan fakat aynı zamanda endüstriyel bir kentte yaşayan insanların rekreatif ihtiyaçlarına da cevap veren bir botanik bahçesi modelidir (Ekim 1991).

MÜNİH BOTANİK BAHÇESİ ALAN KULLANIM ŞEMASI

Şekil 4.4. Münih Botanik Bahçesi alan kullanım şeması (Ekim 1991)

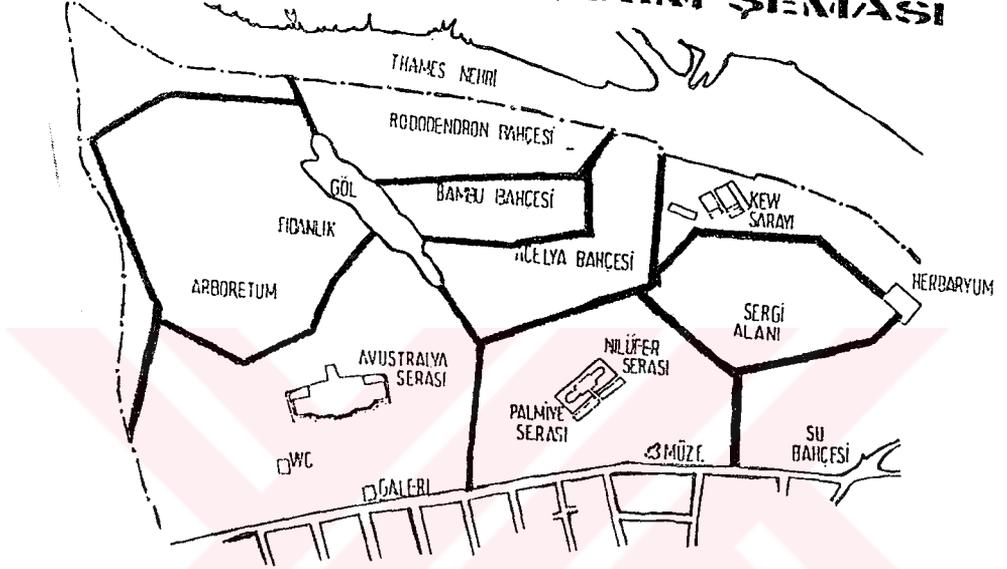
Berlin-Dahlem Botanik Bahçesi: Berlin Botanik Bahçesi'nin amacı botanik bilimine hizmet vermenin yanında halkın ve amatör olarak bahçe ile uğraşanların ilgisini bahçeye çekmektir. Bahçede, büyükler için olduğu kadar ilkokul çocukları için de eğlenceli ve öğretici bir ortam oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bahçenin bir bölümü, kendi bahçesini tasarlamak isteyenler için yalnızca bahçe bitkilerini içeren bir sergi bahçesi niteliğindedir. Bahçenin botanik kısmının planı, belki de çok az (Münih gibi) rastlanırlık şekilde arazi coğrafyasına uygun olarak çizilmiştir. Münih' de olduğu gibi bahçe bitkileri ve hortikültür bitkilerine ayrılan özel alan dışında kültür formları da dahil olmak üzere botaniksel tür ve varyeteler yer almaktadır (Ekim 1991).

Yine Münih'de olduğu gibi 5 coğrafik bölge, İngiliz etkisinin hakim olduğu bahçe ve çalılıklar formunda sergilenmektedir. Kaya bahçesi, coğrafi olarak değil alp bitkilerinin istedikleri toprak cinsine göre guruplandırılmıştır. Yapay bir kayalık tepe üzerinde yer alan alp bitkileri koleksiyonu çok zengin ve gösterişli olup ülkemizden de pek çok türü barındırmaktadır. Bahçenin orta kısmında daha çok İngiliz stilini andırmakla birlikte İtalyan bahçesi olarak anılan rekreasyon alanı yer almaktadır. Bahçenin bitkilendirilmiş bir serası ve bir de limonluk kompleksi vardır (Ekim 1991).

Kew Kraliyet Botanik Bahçesi: Bugün Kew Bahçeleri, öncelikle bilimsel amaçlara hizmet etmektedir. Enstitünün başlıca amacı bitki teşhisi ve botanik alanında doğru bilgi elde etmektir. Kuruluşun uygulamalı çalışmasının yararı yalnızca bitki teşhisi değil, aynı zamanda bitkilerin ekonomik dağılımına da yardımcı olmaktadır. Bahçeler, tohum ya da canlı materyalin İngiliz Milletler Topluluğu yanında tüm dünyaya yayılmasında önemli rol oynamaktadır. Kew'deki alan kullanım çalışmalarını (şekil 4.5.) 4 ana başlık altında toplamak mümkündür. (Ekim 1991)

- 1-) Halka kapalı fakat öğrenci ve araştırmacıların çalışmalarına açık olan herbaryum ve kütüphaneler.
- 2-) Her tip bitki ürününün toplandığı ekonomik müzeler.
- 3-) Müze gibi ayrı bir ekibe sahip olan Jordell Laboratuvarları.
- 4-) Herbaryum, Jordell Laboratuvarı ve müzelerde yapılan çalışmaların materyal ile desteklenen kısmı yani canlı koleksiyonlar.

KEW BOTANİK BAHÇESİ ALAN KULLANIM ŞEMASI

Şekil 4.5. Kew Botanik Bahçesi (Ekim 1991)

Kew seralarının sayısı, alan büyüklüğü ve içerdiği bitki koleksiyonları açısından dünyanın en büyük ve en ünlü seralarındandır. Süs olarak kullanılan bitkilerin üretimi yapılmış, yıl boyunca renkli ve ilginç bitkilerin kompozisyonu ile harika bir peyzaj oluşturulmuştur. Patika yollarda geniş ormanlıklar, egzotik ağaçlar ve yaz mevsiminde güzellikleri ile dikkat çeken yabancı çiçekler bulunmaktadır. İris, primula, hosta, astilbe gibi su bahçelerinde kullanılan bitkilerden oluşan zengin planlamayı ve çeşitliliği içermektedir. Kış bahçesinde sonbaharın göz alıcı renklerinin kullanıldığı kasım ve mart ayındaki çiçeklerin güzelliklerinden esinlendiği düşünülmektedir. Huzurlu bir atmosfere sahip olan, yaz ortasındaki göz alıcı renklerle düzenlenen Walled Garden ve yumuşak pastel tonları ile dikkat çeken formal çiçek tonları da burada sergilenmektedir (Kew Gardens Tanıtım Broşürü-tarihsiz).

Bu botanik bahçesi Elizobet Konağını da içermektedir ve içerisinde hediyelik eşyaların satışı için mağazalar vardır. Birbirinden bağımsız 11 bahçede yetiştirilen süs bitkilerinin farklı türleri vardır. Bu botanik bahçesinde çeşitli faaliyetler, seminerler ve kurslar vardır. Yılda üç kere abonelerine gönderilmek üzere magazin çıkarılmaktadır (**Wakehurst Place Tanıtım Broşürü-tarihsiz**).

Zamanımızda botanik bahçelerinin çoğu, bitkilere karşı özel bir merak duyan bazı kişilerin teşebbüsleriyle açılmıştır. Bu arada İngiltere’ de Kew kasabasında kurulan “Krallık Botanik Bahçesi” de böyle özel bir merak sonucu doğmuştur. Botanik üzerinde ilk bilimsel çalışmalara yine sarayın himayesi altında 18. yüzyılda başlanmış, 1841’ den itibaren bahçeyi halkın gezip görmesine izin verilmiştir (**Kew Gardens Tanıtım Broşürü-tarihsiz**).

Ülkemizde bulunan örnekler Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Bahçesi, Çankaya Botanik Bahçesidir. Ege Üniversitesi bünyesinde bulunan botanik bahçesi kurucusunun o yıllarda rektör olması sebebi ile hızlı bir gelişme göstermiştir. Ancak üniversitenin kısıtlı olanaklara sahip olması nedeni ile yeterli ve gerekli çalışmalar gerçekleştirilememiştir. Çankaya Botanik Bahçesinde ise; yapılan planlama halkın rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Alan büyüklüğünün küçük olması sebebi ile yoğun kullanım mevcut duruma gelmiştir. Günümüzde botanik bahçelerinin genel amacı, bitkilerin ana yurtlarını bilimsel ve halk dilinde adlarını da belirterek, zengin koleksiyonlar oluşturmaktadır. Böyle bir koleksiyondaki bitki sayısı bahçeye ayrılan alanın büyüklüğüne, kuruluşun bilimsel ve mali kaynaklarına bağlı olarak değişmektedir (**Anonim 1998 ve Ekim 1991**).

4.1.1.3. Tıbbi Bitkiler Bahçesi

Tıbbi bitki bahçesi; düzenlemesinde estetik kaygı olmayan, amacı en iyi şekilde bitkileri tanıtmak, etiketli tanıtım yapmak, bitkileri formal düzenlemelerle ayrı ayrı sergilemek olan eğitim temalı bahçelerdir. Parkta gezinti yapan, dinlenen insanların çevrelerindeki bitkileri tanımaları, özelliklerini bilmeleri sağlamak için özel olarak planlanmış alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bitkilerle ilgilenmeyi hobi edinen insanlara

hizmet eden bu düzenlemeler aynı zamanda yeni meraklıların oluşmasına da zemin hazırlamaktadır. Çocukların, gençlerin, meraklıların ve bu konuda eğitim alan öğrencilerin kitaplarda okudukları bitkileri canlı göreberek tanıyabilecekleri düzenlemeler günümüzde geçerli olmaktadır. Tıbbi bitkiler bahçesinin bir katkısı da insanlarımızı doğaya yönlendirerek psikolojik yönden de güçlü olmalarını sağlamaktır (Erduran 1998).

Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerinden etkilenecek oluşan Yunan uygarlığı sırasında tedavi ve bitkisel ilaçlar hakkında çok önemli kitaplar yazılmış, bu eserler senelerce Avrupa ve özellikle İslam tıbbına temel teşkil etmiştir. Bu dönemde M. Ö 1250'li yıllarda Eskülüp efsanevi hekim olmuş, iki kız kardeşi Hygia ve Panacea'nın yardımları ile bitkisel tedaviyi hastalarına uygulamışlardır. Bu arada İstanköy'de doğan Hipokrat tıbbi, felsefeden ayırıp ilmi esaslara bağlaması ile tarihteki yerini almıştır. Türk tarihinde ise İbni Sina bitkisel ilaçlar ve müspet ilimler konusunda söz sahibi bir şahsiyet olmuştur. Genç yaşta ün yapan İbni Sina 17 yaşındayken Buhara prensini çok tehlikeli bir hastalıktan kurtararak sarayın zengin kütüphanesine girmeyi hak etmiştir. Tıp kitabında 800 kadar bitkisel ve hayvansal ilaçtan bahsedilmiş, hazırlanış ve kullanılışları açıklanmıştır. Bu kitap 1650'li yıllara kadar tıpta standart referans kitabı olmuştur (Asımgil 1993).

Çin, Hindistan, Rusya, Macaristan, İngiltere, Almanya, Fransa ve Polonya'da bitkilerle tedavi yolunda önemli adımlar atılmaktadır. Ancak kimi kaynaklara göre on binden fazla, kimilerine göre altı bin bitki türünün bulunduğu ülkemizde, bu ülkeler kadar önemli adımların atılmadığı görülmektedir. Bitkilerden bazılarının bugün bile iyileştirme sebebi tam olarak açıklanamadığı halde yüzyıllardır insanlara zarar vermeden iyileştirdikleri görülmektedir (Yalçın 1998).

Bazı araştırmacılar bitkilerin kaliteleri ve saklanma koşullarından dolayı bitkisel tedavinin yetersiz kaldığını ileri sürmüştü, bu nedenle de sentetik ilaçların daha iyi olduğunu söylemişlerdir. R. Paris, H. Lecrec, Perrot, Hazart, Jahot, L. Binnet gibi araştırmacılar; zehirli bitkiler hariç tutulursa, bitkilerin yan etkilerinin daha az olduğunu, verdiği sonucun daha etkili ve organizmanın daha çok tolerans gösterecek

yapıda olduğunu dolayısıyla sentetik ilaçlara göre daha iyi olduğunu açıklamışlardır. (Yalçın 1998)

Ülkemizde tıbbi bitkilerin diğer kültür bitkileri ile rekabet etme şansı çok azdır. Devletçe alınan bütün önlemlere rağmen yabancı bitkilerden elde edilen soğan yerine, kültüre alınan bitkilerden elde edilen çiçek soğanı satışı yapılamamıştır. Kırsal kesimde yer alan dar gelirli insanların tıbbi bitki ziraatını yaygınlaştırmasına destek vererek zengin bir gelir kaynağının oluşmasına katkıda bulunulabileceği düşünülmektedir. Halkın bu yönde eğitilmesi, bitkilerin üretim olanaklarının öğretilmesi, desteklenmesi, pazarlama imkanının yaratılması ile ülke ekonomisine büyük katkı sağlanabilecektir. Özellikle otsu bitkilerin üretim periyodu kısadır ve çabuk ürün alınabilmektedir. Odunsu türlerden de çok uzun yıllar az bakım şartları ile bol ürün elde edilmektedir. Bu türü ekimin ve dikimin yapılması ile bölgenin de yeşil alan potansiyeli önemli bir oranda zenginleştirilmiş olacaktır. Böylelikle ülkemizde pek yer almayan, alsa da botanik bahçeleri içerisinde küçük bir bölümde bulunan tıbbi bitkiler bahçesi rekreatif alanlar gibi kullanılabilir ve halka eğitici ve öğretici olacaktır (Erduran 1998).

Son yıllarda suni ürünler ile beslenmeden kaynaklanan çeşitli sıkıntılar insanları doğaya yönlendirmekte, farklı arayışlara sürüklemektedir. Bizlere düşen önemli görevlerden biri de insanları bu yönde bilgilendirmek, meraklısına cevap verebilecek olanaklar hazırlamak, onların daha fazla araştırma ve öğrenmelerini sağlamak için itici bir güç oluşturmaya katkıda bulunmaktır (Erduran 1998).

Kentlerde düzenlenecek bu tıbbi bitkiler bahçesinde insanlar krokilerle görmek istedikleri bitkilere kolayca ulaşabilmeli, plakalara yazılmış isimlerle bitkileri kolayca tanıyabilmelidir. Bu bahçeler için hazırlanmış küçük broşürlerle hem görsel hem de teknik yönden tam anlamı ile tanıtım yapılmalı, bitkiler çok dikkatli ve düzenli bakım yöntemleri ile doğru formlarda sunulmalıdır. Bu formlar genellikle kare olup aralarında 30-40 cm patika yolların olduğu düzenlemelerle görüş imkanı daha da artırılmakta ve ziyaretçilerin bitkileri görmesi kolaylaştırılmaktadır (Erduran 1998).

Buxus sempervirens , Calendula officinalis, Capparis spinosa L., Betula alba, Althace officinalis L., Berberis vulgaris, Nymphaca alba, Morus nigra, Muscari camosum, Myrtus communis, Ligustrum vulgare, Hedera helix...vb bitkiler peyzaj düzeninde kullanılabilecek tıbbi bitkilerdir.

4.1.1.4. Arboretumlar

Alan üzerinde orijinleri belli olan odunsu bitkilerin bir sistem içinde yerleştirilerek etiketlendiği, yaşadığı sürece fenolojik kayıtlarının tutulduğu, bilimsel faaliyet gösteren, halka açık olan, bilimsel ve eğitim amaçlı alanlar “arboretum” adı altındaki eğitim temalı alanlardır. Arboretumların bir yandan bilimsel işlevleri, bir yandan da eğitim ve rekreatif işlevleri dikkate alındığında park ve bahçelerden farklı bir planlama ve organizasyon gerektirmektedir.

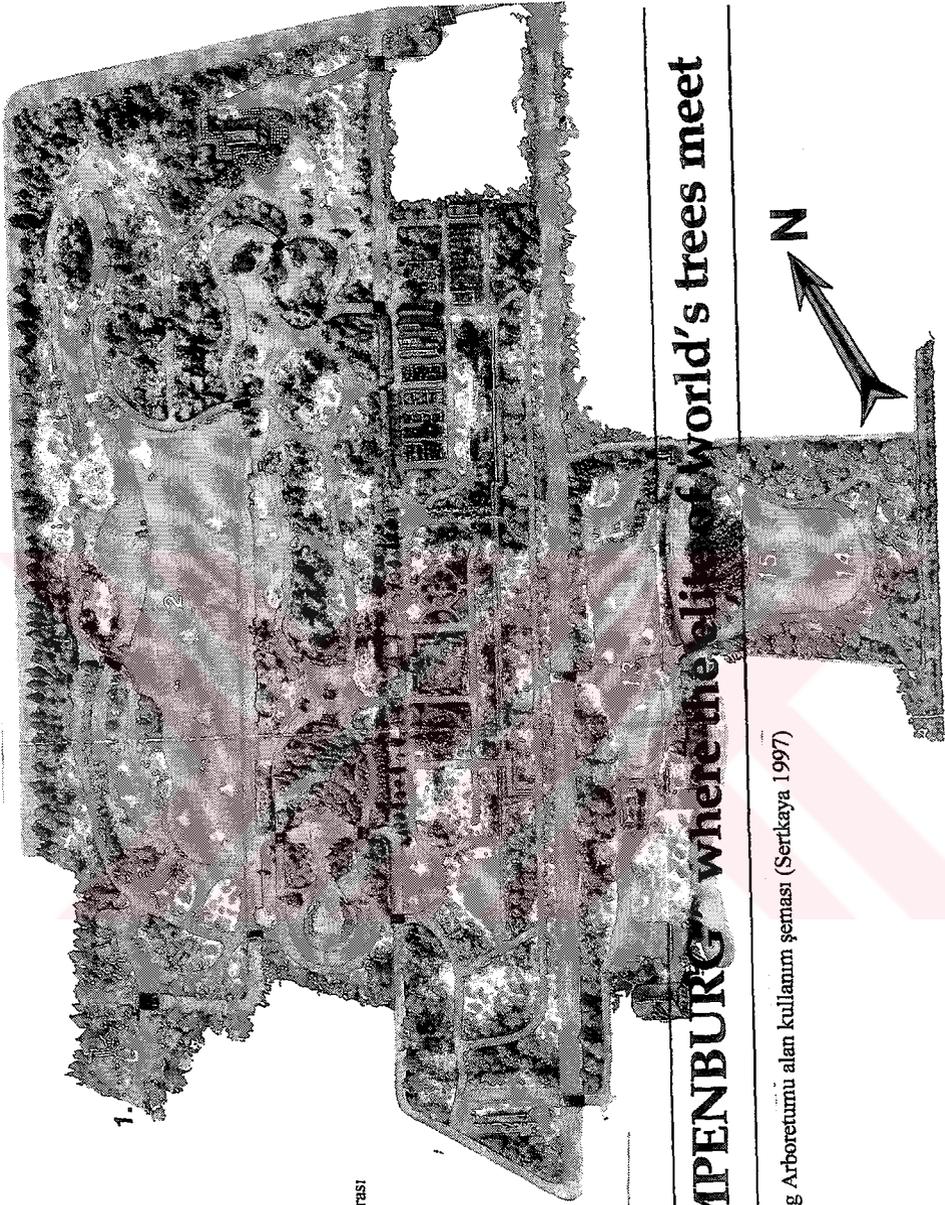
Arboretumun amacı; uzun ve pahalı seyahatlere gerek kalmadan bilimsel çalışmalar yapmak, hangi varyete ve formların o bölge koşullarında yetiştiğini saptamak, doğal olarak bulunmayan odunsu bitkileri getirerek bölgenin güzelliğini, ekonomik önemini ve verimliliğini artırmaktır. Diğer bir amacı da bölge halkına odunsu bitkiler arasında değeri yüksek olanları seçme imkânını sağlamak, bölge halkının rekreasyon ihtiyacını karşılamak, değişik tür ve varyeteleri insanlara tanıtarak ağaç sergisini aşılmasıdır. Bir arboretum kurulurken ilk basamak çalışma programını oluşturmaktır. Çalışma programı belirlenirken; bilimsel araştırma, eğitim ve koruma işlevleri benimsenerek her alanın özel koşuluna göre bu işlevlerin sistemleştirilmesi gerekmektedir. Arboretumlarda planlamayı etkileyen, arboretumları diğer park ve bahçelerden ayıran özelliklerin belirlenmesi gerekir. Bu özellikler aşağıda verilmiştir (Sertkaya 1997).

- Arboretumların eğitici ve öğretici fonksiyonları ağır basar bu nedenle orjinlerinin belli ve etiketlenmiş olması gerekir.
- Arboretum yönetimi diğer benzer kuruluşlarla tohum, bitki ve bilgi alış verişi amacı ile organize edilir ve bitki koleksiyonunun tam bir dökümantasyonu bulunur.

- Arboretum sınırları koruma altındadır ve giriş-çıkışlar kontrollü olarak yapılır. Bitkilendirme ise yalnızca estetik değil, perdeleme, alanları bölme, sınırlandırma gibi fonksiyonel amaçlara da hizmet edecek şekilde yapılır.
- Bitki koleksiyonları bilimsel ve teknik açıdan sürekli olarak etüd edilir ve izlenir. Yalnızca teşhir değil, ilmi çalışmalar için odunsu bitkiler yetiştirilir.
- Eğitim ve araştırma amaçlarını tam olarak yerine getirmek amacı ile herbaryum, laboratuvar, kütüphane, sergi salonları bulunur.
- Eğitim amaçlı olarak etiketlemenin dışında, girişlerde ziyaretçiler için ayrıntılı bilgi içeren harita, kitapçık, broşürler hazırlanır ve alanın uygun yerlerine arboretumdaki birimler hakkında açıklayıcı levhalar yerleştirilir.
- Diğer arboretumlar, botanik bahçeleri, enstitüler ve araştırma istasyonları ile materyal değişimi yapılır.

Arboretumlar, bilimsel kuruluş olduğundan genellikle botanik araştırma merkezlerinin yakınında ve üniversitelere bağlı olarak kurulmaları tercih edilmektedir. Kentin fiziksel baskısı ve gelişiminden uzak kalabilecek uygun alanların seçilmesi daha uygundur olmaktadır. Ancak kent dışında kurulacak bir arboretumun ulaşım sorununu da beraberinde getireceği kesindir. Kurulacağı alan en az 10 hektar büyüklüğünde olmalı, sürekli değişim ve gelişim süreci içerisinde olduğundan etrafında gelişimini engelleyecek yapısal sınırlandırmalar olmamalıdır. Özellikle rekreasyon açısından göl, nehir, vadi, yamaç, tepe gibi hareketli bir arazi plastiğine sahip alanlarda kurulu olması istenmektedir. Bu özellikleri taşıyan bir alanda, sürprizli gezinti yolları ile değişik görünümler oluşturmak, böylece ziyaretçilerin ilgisini sürekli canlı tutmak mümkün olmaktadır. Prensip olarak yönetim binasının halka kapalı olmasına, halkın gezip dolaştığı alandan uzak bir noktaya yerleştirilmesine özen gösterilmelidir. İç sirkülasyon sistemi oluşturulmalı ve bu amaçla yollar çok sayıda ziyaretçi kitlesine cevap verecek nitelikte olmalıdır. Ana yollar dışında arboretumdaki bitkilerin incelenebilmesi amacı ile tali yollar oluşturulmalıdır ve çevre sessizliğini gerçekleştirecek bir planlamayla oto trafiğini gerektirmeyecek bir iç sirkülasyon oluşturulmalıdır (Sertkaya 1997).

Trompenburg Arboretumu: Yaklaşık 5 hektar alan üzerine kurulmuştur. Trompenburg Arboretumu 5 ana kısımdan oluşur. Alan kullanımı şekil 4.6.' da verilmiştir.

1.

1. Giriş
2. Çayır
3. Camlar
4. Sedir grupları
5. Meşeler
6. Güller
7. Balık havuzu
8. Seralar
9. Sukkulent bitkiler
10. Steak yastıkları
11. Sukkulent bitkiler serası
12. Fidanlıklar
13. "perentof"
14. "Woudesteyn"
15. Dahlialar

"TROMPENBURG" where the elite of world's trees meet

Şekil 4.6. Trompenburg Arboretumu alan kullanım şeması (Sertkaya 1997)

1-) **Merkezi bölüm:** 1820 yılında İngiliz stili ile yapılmıştır. 45*350 m² lik alanı kaplar. Bu alandaki en eski ağaç meşedir. Daha sonra sedir koleksiyonları oluşturulmuştur. Mevcut sedir türleri; Cedrus atlantica, Cedrus libani, Cedrus deodora' dır.

2-) **Batı bölümü:** 1870 yılında Peyzaj Mimarı Zoche tarafından tasarlanmıştır. Dişbudak, Akçaağaç, Porsuk, Ginko ve Missisipi Deltası orijinli serviler yer alır. Ayrıca, Thuja plicata, Betula nigra ve Rhodendron grupları vardır.

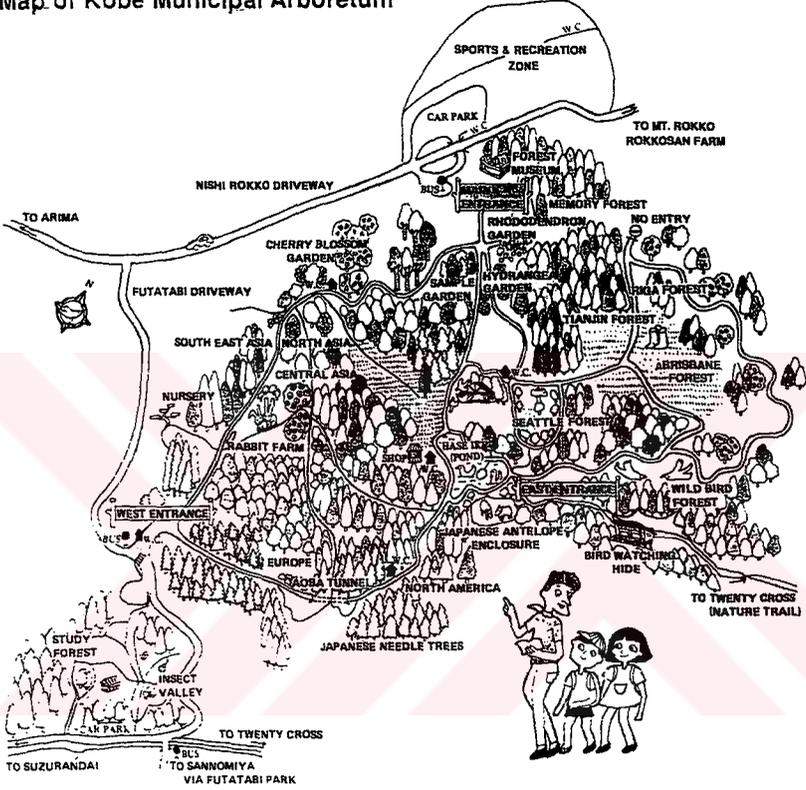
3-) **Doğu bölümü:** Orijinal kuruluşunda çayır olarak tasarlanmıştır. 1900'lü yıllarda karaağaçlardan alleler oluşturulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sukkulent bitkiler, otsu bordürler, güller, balık havuzları sebze bahçeleri ve fidanlıklar tasarlanmıştır.

4-) **Perenhof:** 3 parselden oluşur. 1820' den İngiliz peyzaj stilinde düzenlenmiştir. Burada yeni ve ilgi çekici ağaç ve çalılar, orijinal meşe ve kestane türleri sergilenmiştir.

5-) **Woudesteyn:** Dört parselden oluşmaktadır. 1965'de Rotterdam Belediyesi'nden ayrılarak arboretuma eklenmiştir. Yıllar boyunca ihmal edilen bir bölümdür. Şu an çalı bordürleri ile Dahlia koleksiyonları yer alır. Bu bölümdeki orijinal ağaç türlerinden bir kaç Acer cappadocicum, Ulmus glabra' dır.

Kobe Belediye Arboretumu: Kobe arboretumu, 1940'da 142. 6 hektar alan üzerinde Japonya' da kurulmuştur. Rokoko Dağları'nın arkasında liman kasabası olarak bilinen Kobe' de yer alan bu arboretum, Japonya'daki en geniş arboretumlardan birisidir. Arboretumun yarısı, bölgede doğal olarak yayılış gösteren Pinus densiflora ve Quercus serrata ile kaplıdır (şekil 4.7.). Bu alanda, yabancı çiçekler ve çalılar yetiştirilirken lokal florada meydana gelen mevsimsel değişiklikler sergilenir. Arboretumun diğer yarısında dünyanın çeşitli bölümlerini temsil eden bitkiler yer alır. Bu bitkiler guruplar halinde düzenlenmiştir. Buradaki pek çok ağaç kendi arboretumlarından sağlanırken dünyanın diğer botanik bahçeleri ve arboretumlarından da elde edilmektedir. Kobe'de 1200 tür yer almaktadır. Bunlardan 500' ü tohumdan elde edilmiştir. Dünyanın çeşitli bölümlerini temsil eden Kôbe Arboretumu'nun bölümleri aşağıda belirtilmiştir (Sertkaya 1997).

Map of Kobe Municipal Arboretum

Şekil 4.7. Kobe Belediye Arboretumu alan kullanım şeması (Sertkaya 1997)

Bu bölümlerde simgesel özellik ön plana çıkmaktadır.

1-) **Japon Takım Adaları:** Bu bölümde yer alan ağaçlardan her biri bir adayı temsil eder. Örneğin, *Quercus pasama* “Koshi” yi, *Larix leptolepis* “Karamatsu” yu, *Schiadopsis verticillata* “Koyamaki” yi temsil etmektedir.

2-) **Asya:** Bu bölümde *Metasequoia glyptostroboides* ve *Cunninghamia lanceolata* yer alır.

3-) **Kuzey Amerika:** *Sequoia sempervirens*, *Chamaecyparis lawsoniana* temsil eder.

4-) **Avrupa:** Bu bölümde ise *Picea abies* ve *Syringa vulgaris* bulunmaktadır.

A. B. D Ulusal Arboretumu: A. B. D Ulusal Arboretumu 1927 tarihinde kongre kararı ile Columbia eyalet sınırları içinde Hamilton Dağı yakınlarında kurulmuş ve yaklaşık 1100 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Yapısal eleman olarak danışma binaları, hediye dükkanları, dinlenme odaları, yönetim binası, gazebo ve servis binaları mevcuttur. Bitkilendirme, arboretumun her yerinde farklı kombinasyondadır. Tek cinslerin gurupları, çoban püskülü, manolya, açelya, şimşir, kiraz, süsen, kartopu ve akçaağaçlardan oluşur. Yalın ve karışık bitkilendirme peyzajda etki yaratmak amacı ile yapılır. Arboretumda su bitkileri, bonsai koleksiyonları, *cryptomeria* vadileri, otsu bahçeleri ve Gotelli bodur iğne yapraklılar koleksiyonu vardır (**Sertkaya 1997**).

Arboretumun kuzeydoğu bölümünde 2 hektarlık alanda 1962’ de William T. Gotelli tarafından bodur formlu koniferlerin yer aldığı Gotelli koleksiyonu oluşturulmuştur. 30 cinse bağlı 1500 örnek yer alır. Burada sedir, göknar, yalancı servi, ardıç, çam ve porsuk gibi cinslere ait pek çok türün bodur formu bulunur. Bu bodur bitkilerin peyzajda kullanımı oldukça etkileyici olabilir. Kaya bahçelerinde, alpin bitkiler, perenniyaller, çiçekli ağaçlar ve çalılarla ilginç kontrastlar yaratılmıştır. Arboretumun dünya örnekleri ise şöyledir (**Sertkaya 1997**);

Arnold Arboretumu (A. B. D)

Harcourt Arboretumu (İngiltere)

İnverleight Arboretumu (Hollanda)

Kobe Belediye Arboretumu(Japonya)

Morris Arboretumu (A. B. D)
Morton Arboretumu (A. B. D)
Mustila Arboretumu (Finlandiya)
Slayton Arboretumu (A. B. D)
Trompenburg Arboretumu (Hollanda)
Von Gimborn Arboretumu (Hollanda)
Westonbirt Arboretumu (İngiltere)
Winkworth Arboretumu (İngiltere)

Atatürk Arboretumu: 1949 yılında profesör doktor Hayrettin Kayacık'ın teklifi ile Orman Genel Müdürlüğü ve İ. Ü. Orman Fakültesi arasında yapılan bir protokol ile kurulmuştur. 345 hektar alanı kaplayan Atatürk Arboretumu, idari yönden Orman Genel Müdürlüğü Bahçeköy Orman İşletme Müdürlüğü Atatürk Arboretumu Orman İşletme Şefliğine; bilimsel açıdan ise İ. Ü. Orman Fakültesi' ne bağlıdır (**Atatürk Arboretumu Tanıtım Broşürü-tarihsiz**).

Floristik zenginliği dünyaca bilinen 3 ayrı floraya ait (1. Orta Avrupa), 2. (Akdeniz ve Güney Avrupa), 3. (Karadeniz ve kısmen Kafkas) 450 türü barındıran ünlü Belgrad Ormanı üzerinde kurulmuş olan Atatürk Arboretumu bu tabii taksonların hemen hemen tümünü de bünyesinde toplamaktadır. Bugün yabancı ve yerli orijinli 1250 adetten fazla taksonu barındıran Atatürk Arboretumu dünya meşeleri ve Akçağaçları ile özel koleksiyonlara da sahiptir. Arboretum tatil günleri halka açıktır. Bisiklet ve köpekle dolaşılması, piknik yapılması yasaktır (**Atatürk Arboretumu Tanıtım Broşürü-tarihsiz**).

Karaca Arboretumu: Karaca Arboretumu, 1980 yılında Hayrettin Karaca tarafından Yalova-Samanlıköy mevkiinde özel mülk üzerine kurulmuştur. 135 hektar alanda planlanmakla birlikte 1994 şubat ayında 55 hektarı arboretum olarak düzenlenmiştir. Kuruluş aşamasında Hayrettin Karaca ilk olarak konifer koleksiyonu oluşturmuştur. Ancak daha sonra yapraklı ağaçlara da yönelmiş ve özellikle akçağaçları seçmiştir. Bu anlamda Karaca Arboretumu'nun amacı 3 başlık altında toplanabilmektedir (**Sertkaya 1997**).

- Dünyanın en geniş konifer ve akçağaç koleksiyonunu oluşturmak.
- Türkiye orijinli bitkilerin Türkiye park ve bahçelerinde kullanımını sağlamak,
- Arboretumu en kısa zamanda botanik bahçesine dönüştürmektir.

Arboretumlarda yararlılığın artırılması için alan seçiminden peyzaj planlama çalışmalarına kadar milli ekonomiye ve toplumun büyük bölümüne hizmet etmesi için temel prensipler tespit edilmeli ve yurtdışı örnekleri incelenmelidir.

4.1.1.5. Uluslararası Bahçe Sergileri

WIG 74, Viyana Uluslararası Bahçe yarışmasını kazanan, jüri eleştirilerine uyularak bazı değişiklikler yapılan avan projedir.(şekil 4.8.) İçerisinde ülkelerin kültürlerine ait bahçe sergilerinin bulunması ve eğitim temasının ön planda tutulduğu bahçe kompleksidir. Projenin en değerli özelliği fonksiyonel ve topografik faktörlere uyumlu oluşudur. Bu nedenle proje 3, 5 yıl gibi kısa bir süre içinde kolayca uygulanabilmiştir. Başka bir deyişle, proje gerçekçi bir nitelik taşımaktadır. Bu proje ekonomik yönden de olumludur çünkü; uygulama alanındaki doğal su yüzeyleri ve arazi formasyonu ile otsu bitkiler kesiminin korunmasında büyük bir titizlik gösterilerek kazı-dolgu işlemlerinden kaçınılmıştır. Örneğin, iki büyük alan doğal içinde korunmuştur. Var olan büyük ağaçlar ve sempatik derelerin bulunduğu “sığ göller bahçesi” ile sazların, yabani göllerin ve otsu bitkilerin yer aldığı “çayır ortamları bahçesi” buna örnek verilebilir (Öztan 1976).

Arazinin doğal yapısındaki hareketli ve akıcı özellik projenin düzenlenmesinde temel faktör olarak değerlendirilmiştir. Nitekim arazinin hacimsel ve çizgisel doğal özellikleriyle bütünlük yaratmak amacıyla Parti Bahçesi, Gül Bahçesi, Oyun Alanları ve Ülke Bahçeleri gibi değişik tipteki bahçelerde dairesel biçimler ve yaklaşımlar düzenleme ülkesi olarak benimsenmiştir (Öztan 1976).

Uygulama projeleri içerisinde Avusturya peyzajı, kaplıca bahçesi, çağlayanlar bahçesi, hayal bahçesi, çayır otları bahçesi, boş zaman oyunları, hobi bahçesi ile endüstri sergisi alanı, kaplıca alanı ve meydan düzenlemesi yer almaktadır.

Şekil 4.8. WIG 74 alan kullanım şeması (Öztan 1996)

A. Güney Girişi, B. Batı Girişi, C. Kuzey Girişi, D. Kuzeydoğu Girişi, A1. Tedavi gereçleri temin yeri, A2. Tedavi Salonu A3. Kaplıca banyoları A4. Bir kişilik odalar A5. Çadır biçimli sergi salonları, A6. Tourotel. B2. Restoran, B3. Birahane B4. Klup Binası, B5. Tedavi Merkezi kahvehane ve pastahanesi C1. Digitalis bitkisi serası, C2. Çocuk kreşi, C3. Sazdan yapılmış seramik çalışma ve satış yeri, C4. Meteoroloji istasyonu, D1 Nilüfer Gölü, D2. Kuğu Gölü, D3. Sığ Göl D4. Su güzergâhı F1 Şehir tramvayı, F2. Şehir Otobüsü, G. Yayalar için yer altı geçidi, H. Luna park, I. Nergis bahçesi, 2. Basamaklar bahçesi, Çocuk bahçesi, 3. Dünya, 4. Ay, 5. Kâinat, 6. Cehennem, 7. Kşeş bahçesi 8. Model yelkenler için rıhtım, 9. Model trenler için gar, 10. Duğün bahçesi, 11. Boş zamanlar için gezi alanı, 13. Parti Bahçesi, 14. Cennet Bahçesi, 15. Hayal bahçesi, 16. İris Bahçesi, 17. Su bahçesi, 18. Çalı Bahçesi, 19. Flamingo Bahçesi, 20. Nilüfer yolu, 21. Konser bahçesi, 22. Tıbbi Bitkiler Bahçesi, 23. Hobi Sergisi, 24. Genç Bahçeciler için öğrenim alanı, 25. Kaplıca Bahçesi, 26. Kaplıca Merkezi Önü, 27. Endüstriyel Sergi Alanı, 28. Oyun ve Rekreasyon Alanı, 29. Çayır Otları ve Yabani Güller Bahçesi, 30. Heykeltraşlık Simpozyum Alanı, 31. Gül Yarışma Alanı, 32. Yetiştiricilik Okulu Sergisi, 33. Gregor Mendel Bahçesi, 34. Yaz Çiçekleri Yarışma Alanı, 35. Ülkelerin Bahçeleri, 36. Begonya Bahçesi, 37. Bağ Sergisi, 38. Avusturya'nın Önemli Şehirleri, 39. Bahçecilik Öğrenim Sergisi, 40. Öğretici Gezi Yolu, 41. Clusius Bahçesi, 42. Avusturya Peyzajı, 43. Çocuklar İçin Hayvanat Bahçesi, 44. Örnek Evler, 45. İlkbahar Yolu, 46. Sığ Göl Bahçesi, 47. Yabani Çiçek Bahçesi, 48. Su Vadisi, 49. Gül Bahçesi, 50. Yıldız Bahçesi (Stümbül) (Harald, 1974)

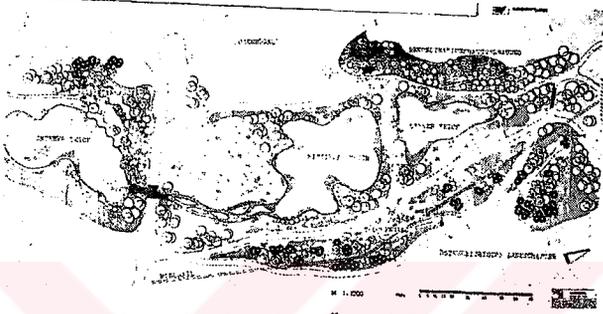
Çeşitli tiplerde bahçe düzenlemeleri yapılan bu alanlar tıbbi bitkiler bahçesi, yetiştiricilik okulu bahçesi, heykel bahçesi, begonya-yıldız-iris-gül çiçeği bahçesi, botanist Clusius bahçesi, yıldız çiçeği bahçesi, sığ göller bahçesi, çayır otları bahçesi bulunmaktadır. Gregor Mendel bahçesi, ülkeler bahçesi, su bahçeleri, çalı ve yabani çalı bitkileri bahçesi, konser bahçesi, kaplıca bahçesi, hayvanat bahçesi, genç bahçıvanlar için gösteri alanı, hayal bahçesi yine uygulamalarda yer almaktadır. Farklı çeşitlerdeki bu bahçelerin nasıl yapıldığı ve içeriğinde neler olduğuna dair bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Hayal Bahçesi: Kuğu Gölü'nün güney kıyısında yer alan bu bahçe; serginin en ilgi çekici ve ziyaretçileri oyalayıcı bir kesimidir. Burada düşünceler, fikirler, alışılmış düzenleme anlayışından farklı bir biçimde yansıtılmıştır. Bu bahçede; Zamanlar Mekanı, Canlı Mekan, Işık Mekanı, Yapı Mekanı, Su Kaynağı Mekanı, Yer Değiştiren Toprak, Güller Denizi Mekanı, Labirent, Suyun Değeri, Çıplak Mekan, Yok olan Mekan gibi değişik konular işlenmiştir. Bu nedenle, bu bahçenin zamanımızdan çok daha ötede bir döneme ilişkin düşünceleri kapsadığı söylenebilir (Öztan 1976).

Konser Bahçesi: Nilüfer Gölü'nün doğusuna yerleştirilen Konser Bahçesi, doğal bir çukurlukta planlanmıştır. Çimlendirilmiş bir platodan yükselen dairesel setli teraslarda seyirci ve dinleyiciler için oturma olanağı sağlanmıştır. Terasların arkasına yerleştirilen aydınlatma elemanları bu bahçede bir opera atmosferini yaratır. Terasları çevreleyen sık dikimli bitkilerden oluşan yeşil kuşak; konser bahçesine mahremiyet sağlamakta, mekansal etkisi de fazla olmaktadır. Terasların orta kısmında çim platoya yerleştirilen değişik yükseklikteki 3 platform müzisyenler içindir. Bu platformlar üzerinde ayarlanabilir gölge elemanları vardır. Konser bahçesinin teraslarından, nilüfer gölünün bitki örtüsüne ve su oyunlarına doğru gerçekten çok ilginç bir görsel bağlantı vardır (Öztan 1976).

Su Vadisi Bahçesi: Su vadileri, Sığ Göl'ün bir uzantısıdır. Başlangıçta yalnızca bir su hareketi sağlayabilecek kapasitede çok dar bir dere iken 250 m, sonra 100 m. genişlik kazanır. 350 m. sonra sergi alanının merkezi kesimini kavrayan zincirleme üç göl haline gelmiştir (şekil 4.9.). Eskiden kil ocakları olarak kullanılan yerlerde oluşan sığ

göllerde kazı ve dolgudan kaçınmak amacıyla bu üç gölün korunması ve değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bunu gerçekleştirmek amacıyla gerekli yerlerde 2 m. derinlikte kazı yapılmış, Phragmites bitkilerinin bulunduğu yerler korunarak kazı alanının üzerinde bırakılmış, göllerin çevresinde oturma teraslarına (şekil 4.10.) yer verilmiştir (Öztañ 1976).

Şekil 4.9. Su vadileri bahçesi vaziyet planı (Öztañ 1996)

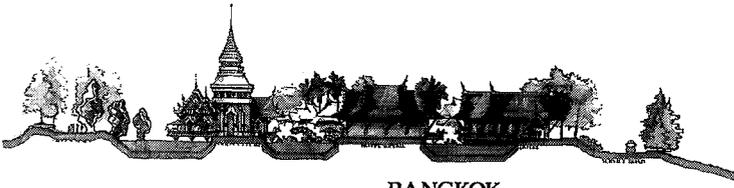

Şekil 4.10. Su vadileri bahçesinde oturma ve gezinti terasları (Öztañ 1996)

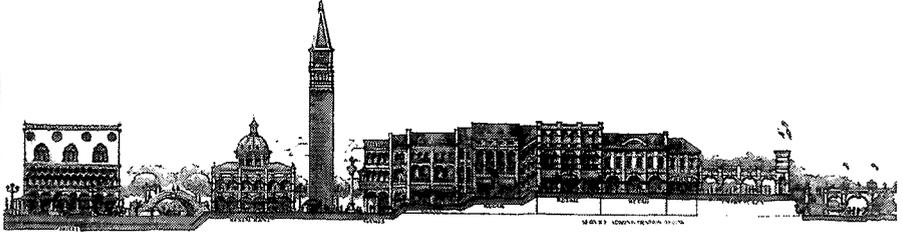
Su Vadileri kesimindeki bitki cins ve türlerinden bazıları şunlardır; ağaçlar arasında, *Quercus cerris*, *Sorbus aria*, *Pinus silvestris*, *Pinus nigra austriaca*, çalılardan; *Acer comprestis*, *Corylus avellana*, *Crategus monogyna*, *Prunus spinosa*, *Rosa canina*, *Viburnum lantana*, *Viburnum opulus*, su içi bitkilerinden; *Nymphaea*, *Nuphar*, su kıyısı bitkilerinden; *Alisma plantago*, *Butomus umbellatum*, *Sparganium*, *Typha latifolia*, *Sparganium ramosum*, *Carex*, *Funcus* göze çarpmaktadır (Öztan 1976).

Farklı kültürlere ait bahçe sergilerinin yer aldığı WIG 74 tarzında düzenlemeler; ülke bahçelerini tanımamıza katkı sağlamaktadır. Fan Cruise Japan Garden'a konu olan proje çalışmasının kesit (şekil 4.11.) ve görünüşleri (şekil 4.12.) aşağıda verilmiştir.

WIG 74 Bahçe Sergisi estetik, fiziksel, turistik, ticari, ekonomik, rekreasyonel ve bilimsel açıdan Viyana kentine çok yönlü ve önemli katkıda bulunmakta, yalnızca kent için değil ülke için de çok büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, 1974 Viyana Uluslararası Bahçe Sergisine benzer uygulamaların ülkemizin büyük kentlerinde yer alması bilinçli ve bilimsel politika için yararlı olacağı düşünülmektedir (Öztan 1976).

BANGKOK

VENICE

Şekil 4.11. Fan Cruise Japan Garden'dan ülkeler bahçesi kesiti
(International Theme Park Services Tanıtım Klasörü-tarihsiz)

Şekil 4.12. Fan Cruise Japan Garden'dan ülkeler bahçesi görünüşü
(International Theme Park Services Tanıtım Klasörü-tarihsiz)

4.1.1.6. Kelebek Bahçeleri

Kelebek bahçeleri, uygun mevsimde kelekelerin dikkatini çekecek renkte ve kokuda nektarlı çalı-otsu bitki seçimiyle oluşturulan eğitim temalı bahçelerdir. Kelekelerin farklı özelliklerini görmek bu bahçelerde mümkün olmaktadır. Yaz aylarında kelekeler yaşadıkları çevrenin renklerine uymakta, vücutlarındaki duyu kılları ile tat almakta, yaşamaları için gerekli olan vücut sıcaklığını, güneşi absorbe eden canlılardan temin etmektedirler. Bazı kelebek türleri de renk bakımından üzerine kondukları bitkilere benzemektedir. Üzerine konacakları bitkilerin seçimiyle kelebeği, hatta istenilen renkte kelebeği bir araya getirerek kelebek bahçesi oluşturmak mümkündür. Temalı bahçeler, hayvanat bahçelerinin bir bölümünde eğitim amaçlı yaratılabileceği gibi, ev bahçelerinde de göz zevki için kişisel isteğe bağlı olarak oluşturulabilir (Potter 1990).

Delphinium elatum, Primula vulgaris, Dianthus barbatus, Rudbeckia, Syringa, Viburnum, Abutilon, Rudbeckia, Cosmos bipinnatus, Heliotropium, Tagetes, Helianthus annuus, Zinnia, Nepeta mussinii, Creopsis auriculata, Hemerocallis, Delphinium elatum....vb bitki ve çalılar kelebek bahçelerinde kullanılan bitkilerdır (Potter 1990).

4.1.2. İklim Temalı Park ve Bahçeler

4.1.2.1. Yağmur ormanları

Yaşamın temelini oluşturan oksijen karbondioksit dengesini sağlayan ve bugün yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan “Yağmur Ormanları’nın” tanıtılması amacıyla kurulmuş iklim temalı park ve bahçelerdir.

Antalya Naturland içinde yer alan Forest Park’da Akdeniz endemikleri, hayvan heykelleri, çeşitli aktivitelerle “Yağmur Ormanları” anlatılmakta ve konukların tatillerine farklı bir boyut katılmaktadır. Forest Park içinde konuklara bir yandan “Yağmur Ormanlarını” tanıtırken öte yandan hoşça vakit geçirmelerini amaçlayan özel bölümleri bulunmaktadır.

Orman yaşamının kesitlerini görebileceğimiz özel mekanlardan oluşan bu parkta aniden çakan şimşek, gök gürültüsü, sağanak yağış ve çeşitli efektlerle insanın kendini orman içinde hissedeceği atraksiyonlardan oluşan, bire bir canlandırma yapılmıştır. (Naturland Forest Park Tanıtım Broşürü-tarihsiz).

“Yağmur Ormanı” içerisinde ziyaretçiler dev mantarların yakınında kahve içme imkanına sahip olurken, mekanda bulunan devasa büyüklükteki orman canlılarını esprili bir şekilde görme imkanı da söz konusu olmaktadır (şekil 4.13.). Doğallıkla bütünleştirilerek oluşturulan bu parkta insanlara eğlenceli, şaşırtıcı, hatta öğretici bir ortamın sağlanması tasarım hedefidir. Parkta kullanılan tüm malzemeler hem görsel hem de yapısal olarak natureldir.

Disneyland Magic Kingdom bölümünde Adventureland içerisinde “Jungle Cruise” adı altında Afrika Aslanı belgeselinden esinlenerek oluşturulan, Amazon yağmur ormanlarının çevrelediği şekilde düzenlenen 10 dakikalık atraksiyon bulunmaktadır. Hareketli animatronixlerin kullanımı ile Naturland içinde yer alan parktan ayrılmaktadır (Birnbaum 1997).

Şekil 4.13. Orman canlılarının esprili şekilde anlatımı
(Naturland Eco Park ve Resort Otel Tanıtım Broşürü-tarihsiz)

4.1.2.2. Çöl Bahçeleri

Disney MGM Film Stüdyolarında Hollywood filmlerinin çekimi için kullanılan mekanlar dışında çöl bahçelerinin uygulama örneği mevcut değildir. Soğuk ve kurak iklim şartlarının oluşturduğu, kumluk ve geniş arazileri kapsayan iklim temalı bahçelerdir. şili, Sahra ya da Arabistan çöllerini işleyebileceği düşünülen bu bahçelerde farklı tasarımlar yapılabilir.

En sert çöllerde bile yer yer bitki kümeleri belirmerkte, cılız oluşumlar görölmekte, Orta Asya'nın tuzlu çöllerinde ise kaya bitkileri belirgin kümeler teşkil etmektedir. Kuraklığa uyarak yaprakları küçötilen, diken haline gelen, nemin depolandığı kaktöisler ise bu bahçelerde kendini gösteren önemli elemanlardır.

Çöl bahçelerinde yoğun ve seyrek yerleşimin göröldüğu göçebe yaşamından bir kesit verilebileceği düşünülmektedir. Vahalarda bulunan hurma ağaçları suyla birlikte işlenebileceği gibi insanı çöle ulaştran develerle ya da bu alanda yaşayan süröngenlerle de alan sembolize edilebilir.

Çöldeki yoğun sıcaklığın bu bahçelerde açık alanlarda projektörlerle, kapalı mekanlarda ise klimalarla verilebileceği, kumul toprak üzerinde sanki çöl atmosferinde yaşıyormuş hissi uyandırılabilir. İklimin insan yaşamı üzerindeki etkilerinin de irdelenebileceği bu bahçelerin iklim yaşantısının bir kesitini ayaklarımıza getireceği düşünülmektedir. İklım ve coğrafya birbiri ile ilişkili olduğundan coğrafya temalı park ve bahçeler içinde de yer alabileceği düşünülmektedir.

4.1.3. Coğrafya Temalı Park ve Bahçeler

4.1.3.1. Alp bahçeleri

Belirli bir coğrafik bölgede, belirli bir yükseklikte yetişen bitkilerden oluşturulan, Alp Dağları'na gidemeyen, kentte yaşayan insanların göremeyeceği oluşumların şehir

içerisinde yaratıldığı coğrafya temalı bahçelerdir. Bu bahçelerin yaratılmasında bitkilerin toprak isteğinin sağlanması ve toprağa adapte olması oldukça önemlidir. Alp bahçeleri oluşturulurken bitkilerin gurup halinde kullanılması ilkbahar aylarında hoş görüntülerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Robinson kaya ve alp bitkileri üzerine araştırmalar yapmıştır. Alp bitkilerini tespit eden Robinson iki ayrı büyüklükteki toprakta üretim yapmıştır. Üzerinde çalıştığı *Rhodohypoxis baurii* ve *Rhodohypoxis milloides* çiçekleri beyaz renkte ve kırmızı tonlardadır. Yetiştirilen diğer formlar genellikle ticari sebeplerle üretilmiştir. Wisley’de yapılan çalışmalarda üretim ile ilgili deneyim kazanmış, bu deneyim sonucunda *Rhodohypoxis*’in İngiltere’nin soğuk kış aylarına uyum sağladığını fakat diğer ortam ve yetiştirme isteklerinin de yerine getirilmesi gerektiği ortaya çıkarmıştır. Kaya bahçelerine de güzellik katan bu bitkinin estetiği, iyi yetiştirilmesi ile doğru orantılı olduğunu, drenaj önlemlerinin alınması ile iyi bir sonuca ulaşabileceğini irdelemiştir (Robinson 1996).

Alp bitkileri bahçesi için özel tasarımlar yapıldığı gibi bir koleksiyon içerisinde ya da sergi bahçesi içerisinde de yer alabilmektedir. Kirece karşı hassas, kireçli ortam isteyen, asit özellikte, bataklık ortamında yetişen alp bitkileri düzenlemelerde kullanılmaktadır. *Achillea moschata*, *Dianthua glacialis*, *Trifolium alpinum*, *Rhodendron hirsutum*, *Sarcococa ruscifolia* bu bitkilere örnek olarak verilebilir.

4.1.4. Rekreasyon - Eğlence Temalı Park Bahçeler

4.1.4.1. Disneyland ve Disneyland’ın Tarihi Gelişimi

Disneyland ve Disneyworld 20.yy’ın en önemli eğlence merkezleridir. Temalı parkların global ölçekte boyutlarının gelişmesine öncülük eden, Amerikan toplumunun temalarını, efsanelerini birleştiren bir fantezi olarak günümüzde karşımıza çıkmıştır. Değişik etnik yapıları, sınıf ve bölgesel kimlikleri, halk içindeki değişik kültürleri sentezlemiş ve farklı yapıdaki insanları aynı mekana çekerek farklılaşmayı kontrol eden bir yapı oluşturulmuştur. Disney teknolojiyi ve eğlenceyi birleştirmiş, ülke ekonomisine

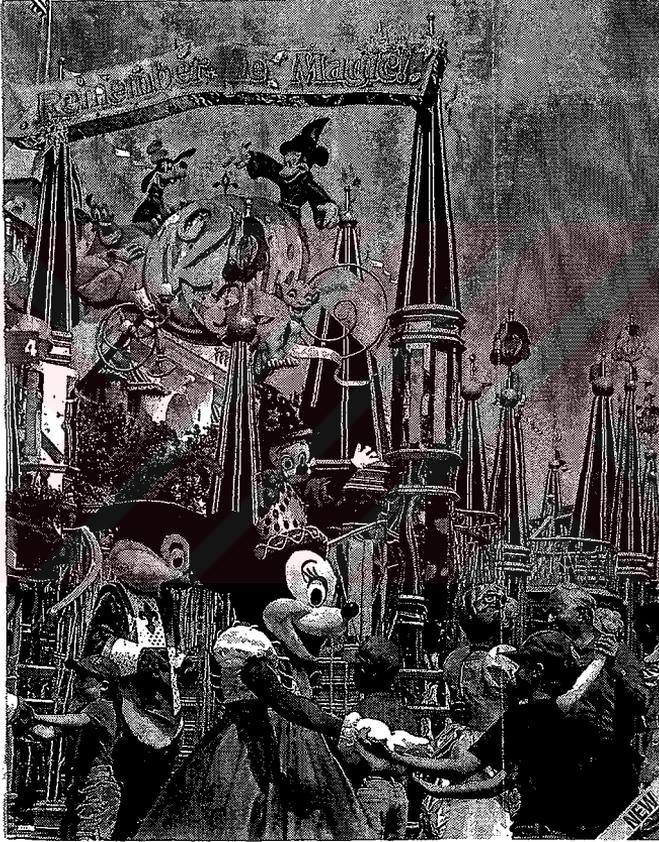
katkı sağlamış, temalı parkların global ölçekte boyutlarının gelişmesine öncülük etmiştir (Zukin 1991).

Amerika'nın temalı park ile tanışması 1955 yılında California Disneyland ile olmuştur. Walt Disney World, Fix Flags, World of Fun, Carowinds, Kings Island'ı da içeren 36 büyük temalı park varken sayıları giderek artmaya başlamıştır. 150 gün açık olan ve 64 milyon insanın ilgisini çeken bu parklar turizme büyük katkı sağlamaktadır (Lawson 1997).

Walt Disney'in esin kaynağı bilinen bir hikayedir. Disney'in babası işten işe koşarken yorulan başarısız bir mucit ve iflas eden küçük bir işadamıydı. Disney çocukluğunu Orta Batı'da geçiren ve Amerikan vizyonuna duygusal bağ geliştiren başarılı bir çocuktur. Disney günün birinde isteklerini uygulamak istedi ve yaşadığı tecrübelerden de faydalanarak büyük bir toprak parçasını kontrol altında tutmak için kollarını sıvadı. Bir eğlence parkı ve eğlence merkezi kurma konusunda doğal bir motivasyona ve hayal gücüne sahip olan Disney bundan sonuna kadar faydalandı (Zukin 1991).

Ziyaretçiler 1 Ekim 1971' de California Disneyland'daki Magic Kingdom'a geldiklerinde 23 eğlence merkezi, 2 otel, 3 golf sahası, ve kiralık botların bulunduğu küçük bir göl ve kamp alanı bulunmaktaydı. Zamanla genişleyerek Epcot (Disney MGM Studio), Pleasure Island ve diğer bölümleri ile dünyaca bilinen eğlence parklarını doğurdu ve bu efsane Walt Disney World ziyaretçilerinin nesiller boyu süregelen hikayelerine dönüştü. Sihirli krallık Magic Kingdom'u ziyaret eden aileler bugün yarım milyona ulaşmış durumdadır. Bu aileler halen geçmişe baktıklarında burada geçirdikleri zamanı gülerek anımsamaktadır. Walt Disney' in 25. yıl anma yılı gümüş yılı olarak geçmiş ve dünyanın en büyük partisine ev sahipliği yapmıştır. Kutlamalar 1 ekim 1996' da başlamış 31 aralık 1997' de sona ermiştir. Disney' in harika dünyasını gezen ve buna alışık olan insanları bile etkileyecek bir kutlama töreni (şekil 4.14.) gerçekleştirilmiştir (Birnbaum 1997).

Disney yeni bir ekolü başlatacak kadar yeterli olmasa da Sindirella'nın sarayını dev bir yaş günü partisine dönüştüremese de sürekli yaşayacak dekorasyonlara imza imzasını atmıştır. Eğlencenin şeklini genişletip yeni eğlence tipleri yaratmıştır (Birnbaum 1997).

Şekil 4.14. Disney'deki 25.yıl kutlama töreni (Times&Information Disney, 1997)

25 yıl önce sihirli krallık adı altında tek temalı parkı varken ve birkaç gün içerisinde keşfedilebilirken bugün Disneyland' da 3 adet temalı park bulunmaktadır. Esasen Disneyland 4 ana bölümden oluşmaktadır. (**Walt Disney World 25 Years Tanıtım Broşürü 1997**)

A-) Temalı parklar

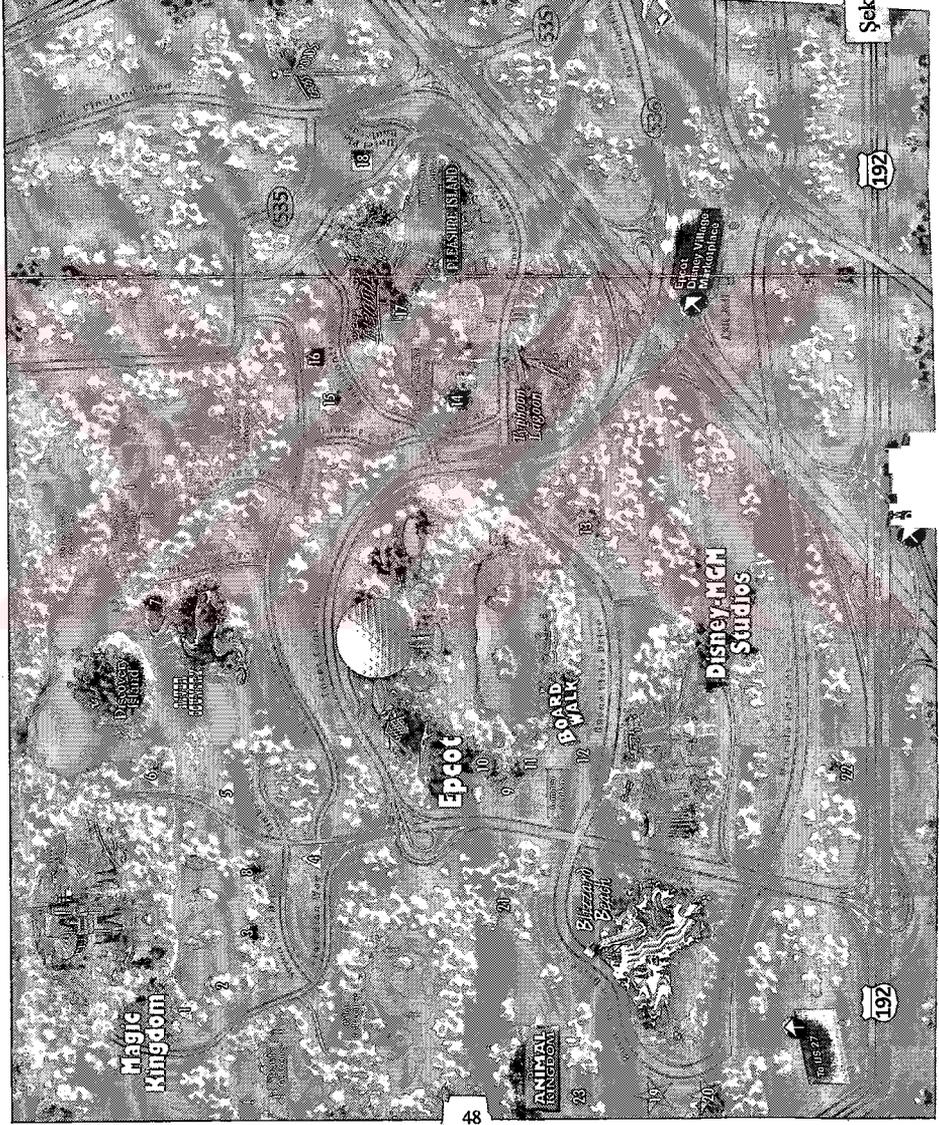
- a. Sihirli Krallık
- b. Epcot
- c. MGM Stüdyoları

B-) Eğlence ve alış-veriş merkezleri

C-) Eğlence adaları

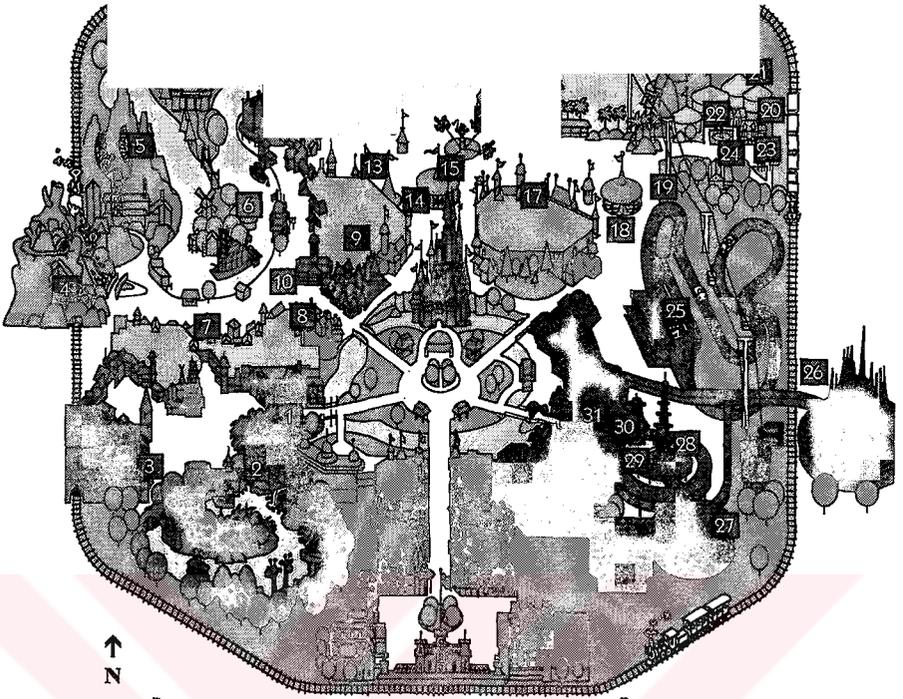
D-) Su parkları

Temalı parkları geniş bir şekilde incelersek çok fazla alt bölümlerinin olduğu görülmektedir. 3 boyutlu alan kullanım haritası (şekil 4.15.), Sihirli Krallık (şekil 4.16.), Epcot (şekil 4.17.) ve MGM Stüdyoları (şekil 4.18.) ile ilgili alan kullanım şemaları aşağıda verilmiştir.

1. Disney'in muhteşem sahili
2. Disney'in evlilik çadırı
3. Disney'in çok amaçlı alanı
4. İndy 200 yaşın parkuru
5. Disney'in kır evi
6. Disney'in çağdaş gezinti evi
7. Disney'in kır ve kamp alanı
8. İş merkezi
9. Walt Disney'de yunus balığı
10. Walt Disney'de plaj ve yat kulübü
11. Walt Disney'de kuğu
12. Disney'in plaj alanı
13. Disney sahil resort
14. Disney'in eski batı bölgesi
15. Disney port orleans resort
16. Disney eyalet resort
17. Disney enstitüsü
18. Walt Disney dünyasının otelleri
19. Disney'in spor alanı
20. Disney'in müzik alanı
21. Disney'in Coronado baharı
22. Disney'in spor kompleksi
23. Disney'in hayvan krallığı

Şekil 4.15. Üç Boyutlu Disney alan kullanım haritası (Vacations Disney 199)

Macera Ülkesi

1. İsviçreli ailenin ağaç evi
2. Ormanda gemi gezintisi
3. Korsan gemisinde ayaklanma

Yerleşilmemiş Bölge

4. Dağdan suya yolculuk
5. Dağda demiryolu gezintisi
6. Tom Sawyer adası
7. Taşrada Grizzly ayıları
8. Elmas nalı salon revüsü

Özgürlük Meydanı

9. Başkanın binası
10. Özgürlük gemisi
11. Hayalet konağı

Şekil 4.16. Sihirli Krallık alan kullanım şeması (Birnbaum 1997)

Fantazi Ülkesi

12. Küçük bir dünya
13. Peter Pan'ın uçuşu
14. Aslan Kral'ın hikayesi
15. Cinderella'nın altın meydanı
16. Uçan fil Dumbo
17. Kar beyaz maceralar
18. Mr. Toad'ın yaban gezisi
19. Çılgın çay partisi

Mickey'in Kasaba Panayırı

20. Mickey'nin kasaba panayırı
21. Mickey'nin kasaba evi
22. Minnie'nin kasaba evi
23. Donald'ın sandalı
24. Goof'nin çiftliğinde çizgi kahramanlar

Yarının Ülkesi

25. Yarının ülkesinde hız yolu
26. Uzak tepesi
27. Walt Disney'in gelişim meydanı
28. Uzak üssü
29. Uçuş yolculuğu
30. Zaman ayarlayıcı
31. Uzaylılarla görüşme

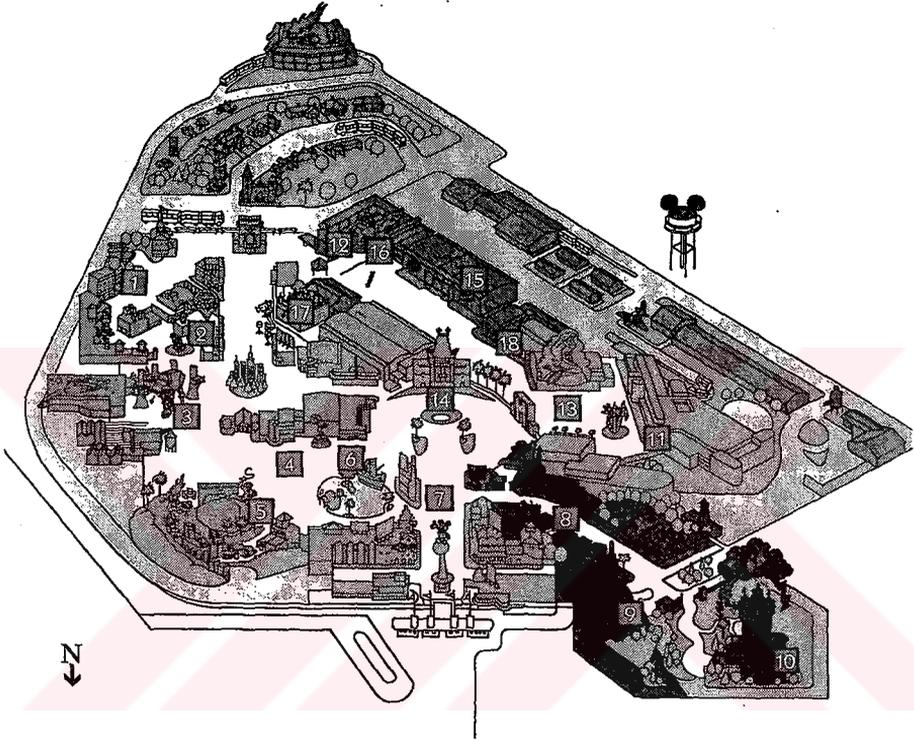
Şekil 4.17. Disney Epcot alan kullanım şeması (Birbaum 1997)

Gelecek Dünya

1. Test yolu
2. Horizonlar
3. Yaşamın mucizeleri
4. Kainatın gücü
5. İcatlar
7. Yaşayan denizler
8. Üs
9. Hayal seyahati

Bugünün Dünya Ülkeleri

10. Meksica
11. Norveç
12. Çin
13. Almanya
14. İtalya
15. Amerika
16. Japonya
17. Morocco
18. Fransa
19. İngiltere
20. Kanada

Şekil 4.18. Disney MGM Stüdyoları alan kullanım şeması (Birnbaum 1997)

1. Notre Dame Müzikali	10. Alacakaranlık kulesinin dehşeti
2. Üç boyutlu Muppet Show	11. Disney'in sihirli animasyonları
3. Yıldız turları	12. Stüdyo turları
4. Yaratıkların ses showu	13. Deniz kızının deniz yolculuğu
5. Indiana Jones'un olağanüstü gösterisi	14. Ünlü film sahnelerine gezinti
6. Super star televizyon	15. Ses sahneleri
7. Hollywood Bulvarı	16. 101 Dalmaçyalı
8. Sunset Bulvarı	17. Çocuklar için sinema seti
9. Vahşi hayvanların ses showu	18. Başarılı olmak..

a. Sihirli Krallık

- * Macera ülkesi
- * Keşfedilmemiş bölge
- * Özgürlük meydanı
- * Fantazi ülkesi
- * Yarının ülkesi
- * Mickey'nin kasaba panayırı

* Macera ülkesi

“İsviçreli ailenin ağaç evi”: 1960’ da Disney tarafından çekilen film temalı bölümdür. Fırtınada batan gemiden kurtulan bir aile babası ve 2 çocuğu tarafından yapılan ağaç evine ithafen yapılmıştır.

“Ormanda gemi gezintisi”: Amazon yağmur ormanları, Nil vadisi, ve Güneydoğu Asya ormanlarının çevrelediği alanda gerçekleştirildiği düşünülen 10 dakikalık atraksiyondur. 1955 yılında yapılan Afrika aslanı belgeselinden esinlenerek yapılmış eğlence temalı parktır. Bu parkta ses ışık gösterileri ve alanın dekorasyonu ile sanki o mekanda yasıyormuş hissine insanlar kapılmakta ve o havayı teneffüs etmektedirler. Şelalelerin arasında küçük bir gemiyle gezinti yaparken ormanda yaşayan hayvanları görmek mümkün olmaktadır.

“Korsan gemisinde ayaklanma”: Bahama adasında geçen bir korsan ayaklanmasının anlatıldığı bu bölümde 10 dakikalık animatif gösteriler yer almaktadır. Bu ayaklanma animasyonu 3 sette gerçekleştirilmektedir. (Birnbaum 1997)

* Keşfedilmemiş Bölge

“Dağdan suya yolculuk”: Adından da anlaşılacağı gibi ziyaretçilerin su üzerinde kanolara binerek dağın tepesindeki şelaleden kendilerini su birikintisine bıraktıkları bir yolculuktur. Korku, heyecan ve eğlencenin bir arada yaşandığı yolculuktur (şekil 4.19.).

“Dağda demiryolu gezintisi”: Tom Sawyer adasının arkasında kalan dağlık bölümde gerçekleştirilen 4 dakikalık tren seyahatidir. Hafif ve neşeli bir eğlenceli gibi gözüke de korkutucu ve heyecan verici bir temalarla süslenmiştir.

“Tom Sawyer Adası”: Küçük bir kara parçasıdır. Amerika nehrinin ortasında, içinde su çarklı değirmen ve türktütücü mağara ile oluşturulan küçük bir adacık yaratılmıştır.

“Taşrada ayılar”: Büyük bir kayalık içerisinde Grizzly ayıların bulunduğu yerdedir. Sofistike Western film tipinde bir mekandır. (Birnbaum 1997)

* Özgürlük Meydanı

“Başkanın binası”: Burası Bahanalı korsanlar ya da country tipinde bir yer olmayıp vatanseverlikle mizah karışımındaki atraksiyonların yer aldığı bölümdür.

“Özgürlük meydanı gemisi”: Walt Disney Word’ da Richard F. Lurine adındaki Disney tasarımcısının yapmış olduğu buharlı gemidir. Ve bu gemiye kendi adını vermiştir.

“Hayalet konağı”: 18. yy’ da Hudson Vadisi’ nde Hollandalılar tarafından yapılan bir ev model alınarak yapılmıştır. Eski bir ev görünümünde olup gün ışığında bile ziyaretçilerin korkutması için yeterlidir. Ziyaretçilerin korku duygusunu derinlerde hissetmeleri için özel dizayn edilmiştir. (Birnbaum 1997)

* Fantazi Ülkesi

“Küçük bir dünya”: 1964 New York fuarında yapılan ve melodisi akademi ödülü alan Mary Poppins için yazılan Disney filmlerinden biri üzerine etkilenilerek çekilen ve bu filmde esinlenerek yaratılan 11 dakikalık tekne yolculuğudur.

“Peter Pan’ın uçuşu”: 1953’ deki Disney filminin İskoç yazar Sır James M. Barie tarafından yazılan büyümemiş bir çocuğun anlatıldığı uçuş temalı 3 dakikalık atraksiyonun yer aldığı bölümdür.

“Aslan Kral’ın hikayesi”: Aslan Kral filmindeki özel efektlerin, kukla ve animasyonların kullanıldığı 25 dakikalık showdur. (şekil 4.20.)

“Cinderella’nın Altın Kalesi: Bu bölümde Disney versiyonu mevcut değildir. 1917’ de New Jersey’ deki parktan esinlenilmiştir.

“Uçan fil Dumbo”: Bir çok insan tarafından sevilen, Muhammet Ali ve Nadia Koman Echi’ nin de sevdiği 1941’ de ortaya çıkan animasyon karakteri Dumbo üzerine kurulmuş animasyondur (şekil 4.21.).

“Kar beyaz maceralar”: 1937’ de Grimm kardeşler hikayesinin korkutucu sahnelerinden alıntıların yapıldığı 3 dakikalık atraksiyondur.

“Mr. Toad’un yaban gezisi”: 1949 Disney yapımı Ichobod ve Mr. Toad maceralarından alınmış olan farklı kullanımları içeren animasyondur (Birnbaum 1997).

* Yarının Ülkesi

“Walt Disney’in gelişim meydanı”: 1964 yılında New York dünya fuarında görüldükten sonra 1975’ de Florida’ya aktarılmıştır. Amerikan ailesinin elektriğe bağlı gelişimini anlatıldığı eğitici temalı bölümdür.

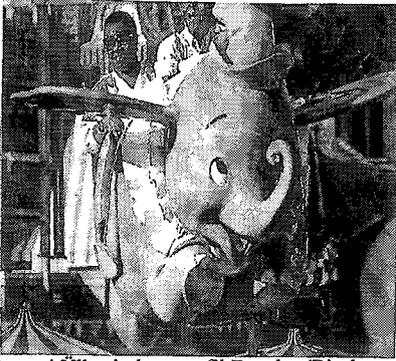
“Uzay tepesi”: 180 fit yüksekliğinde 300 fit çapında doğan bir güneşi andıran, beyaz çelikten yapılmış bir evdir. 2 dakika 38 saniyelik, 360 derece dönebilen ve insana sürüş keyfini tattıran bir atraksiyondur.

Şekil 4.19. Keşfedilmemiş bölgede dağdan suya yolculuk (Birnbaum 1997)

Şekil 4.20. Fantazi Ülkesinde Aslan Kral'ın hikayesi (Birnbaum 1997)

Şekil 4.21. Fantazi Ülkesinde uçan fil Dumbo (Birnbbaum 1997)

Şekil 4.22. Yarının Ülkesinde çılgın robot (Birnbbaum 1997)

Şekil 4.23. Yarının Ülkesinde uzaylılarla görüşme (Birnbaum 1997)

“Çılgın robot” : 20 dakikalık fantastik bir multimedya prezantasyonu olup “Circle Vision 360” filmiyle ses, animatronix karakterlerinin birleşmesiyle yaratılan çılgın bir robotun (Şekil 4.22.) konu alındığı çılgın bir bölümdür (Birnbaum 1997).

“Uzaylılarla Görüşme” : İnsan üzerinde korku ve dehşet uyandıran, garip yaratıkların yer aldığı bölümdür. (Şekil 4.23)

* Mickey'in Kasaba panayırı

Bu bölümde Mickey ve Minnie'nin kasaba evi, çiftlik evi, çiftlik evi içinde espri yaparak dolaşan ve çocukların dikkatini çeken çizgi kahramanlar (şekil 4.24.) yer almaktadır.

Şekil 4.24. Mickey'in kasaba panayırı (Times&Information Disney 1997)

b. Epcot

Bugünün dünya ülkeleri ve “gelecek dünya” temasının işlendiği bölümdür. Dünya ülkelerinden Mexico, Fransa, Kanada, Çin, Almanya, İtalya, Amerika, Japonya,

Morocco ülkelerinin kendine özgü mimarisi, müziği ve yemek kültürünün işlendiği bu bölümde dünya ülkeleri bir araya getirilmiştir (Birnbaum 1997).

“Gelecek dünya” teması içinde; teknolojinin kullanılması ile ortaya çıkan hareketli *animatronikler*, hızlı yarışlar, hayal gücünün kapılarını zorlayan seyahatler, uzay gemileri ve 3 boyutlu gözlüklerle izlenen teknolojik filmler yer almaktadır (Birnbaum 1997).

c. Disney - MGM Stüdyoları

Oyuncak hikayeleri geçidi, 3 boyutlu Muppet Show gösterileri, alacakaranlık kulesinin dehşeti konuları yer almaktadır. Disney karakterlerinin yer aldığı Sunset Bulvarı, Amerikan filmlerinin çekildiği stüdyolar, Sihirli Disney animasyonları, Notre Dame müzikali, canavar sesli efekt showları, deniz kızının deniz yolculuğu adı altında bir çok animasyonun bir arada bulunduğu stüdyodur (Birnbaum 1997).

4.1.4.1.1. Disneyland’ın Ülke Ekonomisine Katkıları

Amerika gibi sanayileşmiş ülkelerin her biri, her yıl 25 ila 50 milyon arasında turist ağırlamaktadırlar. Amerika dünyada turist ağırlayan bölgeler içerisinde ikinci sıradadır ve yabancı ziyaretçiler Amerika Birleşik Devletleri’nde Batı kıyısının ve Kuzeydoğunun büyük şehirlerine öncelik veren bir gezi turizmi yapmaktadır. Bu kitle turizminde dünya insanların bu ülkeyi seçmesinde ve cazip bulmasında eğlence sektörünün ve eğlence temalı parkların var olmasıyla, bir de eğlenceye bakış açısının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Toplam olarak Avrupa ve Amerika uluslararası turistlerin yaklaşık olarak % 80’ ini ağırlamaktadır (Thema Larousse 1993).

Özellikle yılın 150 günü açık olan ve 64 milyon insanın ilgisini çeken Disneyland-Disneyworld.... gibi temalı parkların ülke ekonomisine katkısı oldukça fazladır. Bu rakamın bir yıl boyunca beyzbol, basketbol, ve futbol maçı izleyici sayısının 2 katı

kadar olması ekonomiye ne kadar katkı sağlayacağını açıkça göstermektedir (**Baud ve Lawson 1997**).

Hanna'ya göre "1997 yılında atraksiyonlar değişmiş ve 13 tip atraksiyonun varlığı göze çarpmaya başlamıştır. Yıl içerisinde minimum 10.000 ziyaretçiyi çeken turizm merkezlerinde kar marjı değişen ve her faaliyetin bir önceki yıldan farklı olduğu atraksiyonların kullanımı söz konusu olmuştur. Ziyaretçilerin dikkatini çekecek 13 tip mekan şöyle açıklanmıştır: tarihi evler ve yapılar, katedraller ve kiliseler, anıtlar-müzeler-galeriler, çiftlik yaşamı-köy yaşamı-yaban yaşamı atraksiyonları, turnuva için yarış alanları, çeşitli atraksiyonların yer aldığı kurgular, sergiler ve bahçeler. İşte bu mekanlar Amerika'daki turizmi canlandıran, turistleri çeken ve ülke ekonomisine katkı sağlayan mekanlardır" demiştir (**Hanna 1998**).

Dünyanın pek çok ülkesinde turistik amaçlı düzenlemeler yapılmıştır. Genel kazanç sağlama amacı dışında, mevcut bölgelere erişimin kolaylaştırılması bu bölgelerde rasgele yapılanmanın engellenmesi veya hiç yoktan yeni konaklama alanlarının yaratılması istenmiştir. Bu işlemler en az sayıda mimari birim öngören kullanımlara uygun bir arazi yapılanması gibi bazı zorunluluklar getiren toplu bir düzenleme planı temel alınarak yürütülür. Bu geniş kapsamlı düzenlemeler sonucunda çoğu zaman spora ve eğlenceye yönelik tesisler, ticaret, yönetim, sağlık, kültür ve konaklama tesisleri gibi birbirlerini tamamlayan işlevleri yerine getiren birimlerin aynı odakta toplandığı tatil köyleri gerçekleştirilmiş olur. Tercihler genellikle deniz kıyısı turizmin en yaygın tatil biçimi olma özelliğini korumakta ve tercih alanı genişlemektedir. Fakat Akdeniz çevresi, A. B. D' deki Florida ve Orlando gibi eski turistik bölgeler olmalarına rağmen hala en fazla akına uğrayan yerler olmaya devam etmektedir (**Neal 1991**).

4.1.4.2. Tatilya

Eğlence üniteleri, özel etkinlikler, özel gösteriler, yiyecek üniteleri ve alış-veriş merkezi ile kapalı mekanda hizmet veren eğlence temalı parktır. Yalnızca Disneyland'da

bulunan özel eğlence aletlerinin de kullanıldığı bu park hem büyük hem de küçüklerin heyecan duymasını, eğlenmesini sağlayan aktivitelerden oluşmuştur.

Su kanalları içinde kayan kütüklerle dağın zirvesinden eteklerine, mağaradan göle uzanan heyecanlı yolculuklar, havada dalga hareketi yaparak kendi etrafında 360 derece dönerek takla atan koltuklar, yükselip alçalarak tüm Tatilya'yı baştan sona dolaşan trenler, her yaştaki ziyaretçiye hitap eden bilgisayar ve beceri oyunları bulunmaktadır. Miniklere hitap eden atlı karıncalar ve minik lokomotifler eğlence üniteleri içerisinde yer almakta, çocuklarla konuşan onlara doğa sevgisi ile arkadaşlık hakkında masallar anlatan bilge ağaç bulunmaktadır (www.tatilya.com.tr/).

Günün belli zamanlarında müzik, kostüm ve özel karakterler eşliğinde çocukların neşeli dakikalar geçireceği ve Tatilya girişinden çıkışına kadar eşlik eden sevimli hayvanlar ve çizgi kahramanlar yer almaktadır. Ses ve ışık efektleri ile kalabalık dansçı ve oyuncu kadrosuyla dans gösterileri bu eğlence parkında yer almaktadır (**Tatilya Tanıtım Broşürü-tarihsiz**).

Disneyland gibi geniş bir kompleks olmayan, Lunaparkların geliştirilmiş şekli olarak karşımıza çıkan Tatilya'nın önemli özelliği; kapalı mekan olması nedeniyle yılın 365 günü hizmet verebilmesidir. Hediyeelik eşya satışının yoğun olarak yapıldığı 10 farklı dekorda hizmet veren alışveriş merkezleri yer almaktadır. Yine Disneyland'daki gibi bire bir canlandırma söz konusu değildir ve eğlence ünitelerinde gerçekleştirilen aktiviteler ön plandadır.

4.1.4.3. Su parkları

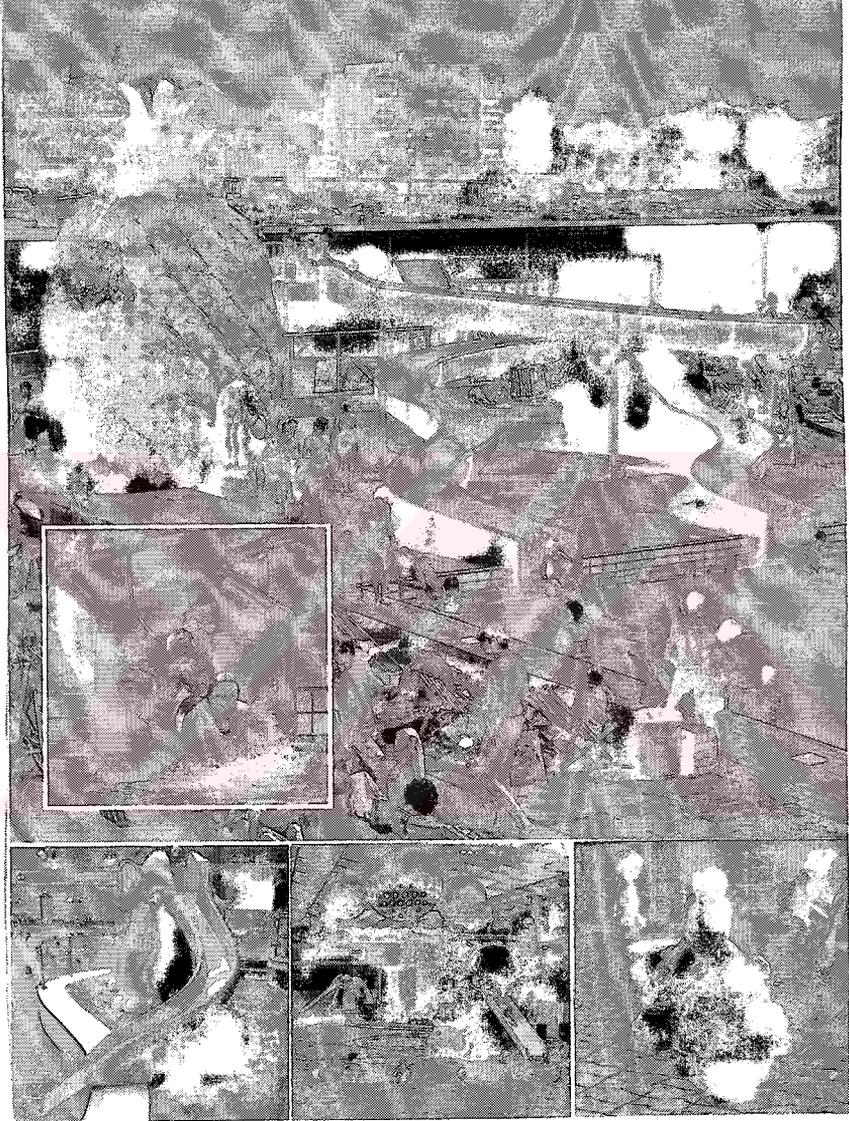
Su parkları; su ve oyun aletlerinin bir arada kullanıldığı, her yaş gurubundan insanın bir arada eğlenebildiği, suyla ilgili aktiviteleri içeren eğlence temalı parklardır. Tarihin ilk çağlarından beri insan yaşamına giren su; sağlık, eğlenme, dinlenme, sportif faaliyetler ve de fizik tedavinin bir kolu olarak günümüze kadar gelmiştir. Su parkları kaliteli ve

Çevrenin özellikle de deniz kirliliğinin artması ve yaşam standartlarının artması, haftasonları ve kısa tatillerde deniz kenarına ulaşımın zor olması bu parklara ilgiyi son derece artmıştır (**Alphan 1991**).

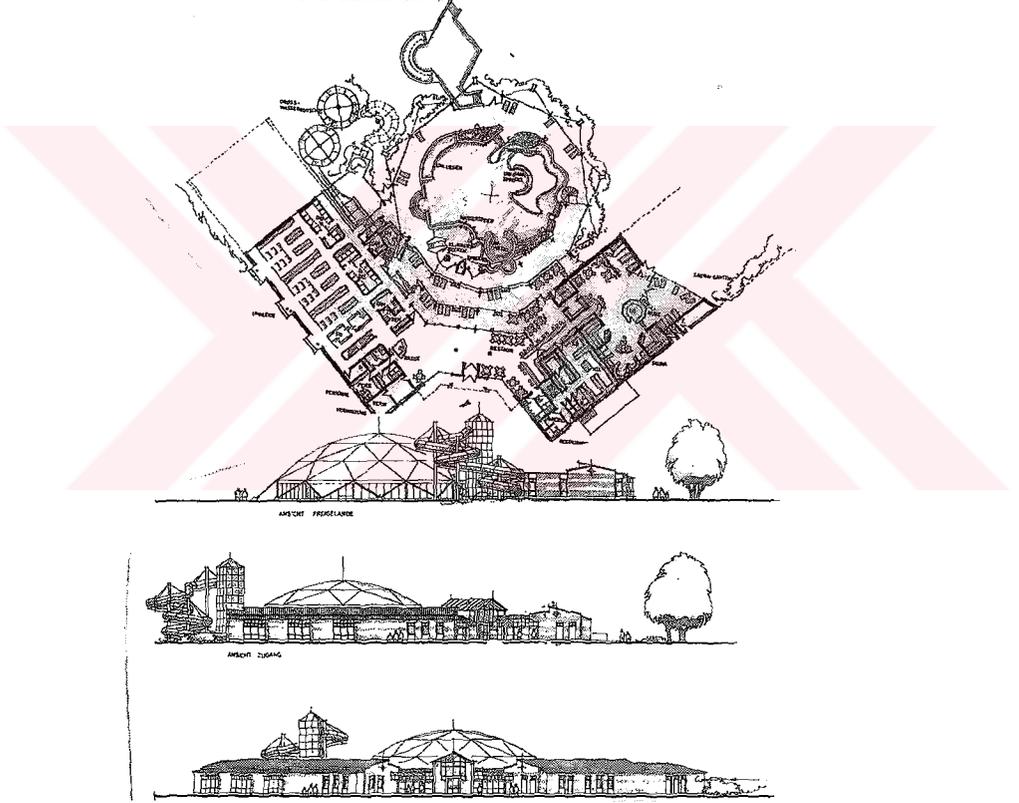
Tek başına ya da gurup halinde eğlenme imkanı sağlayan su parklarında oyun aletleri de kombine ya da tek tek kullanılabilir. Şelale görüntüsünün verildiği bir mekana halatlardan yapılmış bir köprü ile ulaşmak ve aniden bir su sürprizi ile karşılaşmak hem heyecan duygusunu artırmakta hem de eğlendirmektedir. Bu aktiviteler açık alanlarda (şekil 4.26.) düzenlenebileceği gibi kapalı mekanlarda (şekil 4.27.) da düzenlenebilmektedir. Su ferahlığı ve huzuru simgelediğinden ada-yarımada oluşturarak bu adaya farklı atraksiyonlar getirilebilir. Egzotik ağaçlarla ve kayalarla düzenleme yaparak vaha görüntüsü verilebileceği gibi bir cennet bahçesi de yaratılabilir. Adada dolaşan yerlilerin dansları ile animasyon yapılabilir, farklı atraksiyonlarla enteresan noktalar oluşturulabilir. Bu tamamıyla tasarımcının tasarım gücüne bağlı olarak değişmektedir.

Planlama yaparken havuzla ilgili tesisatın yapımı, çevre düzenlemesi (şekil 4.28.), oyun aletlerinin yerleştirilmesi, farklı atraksiyonlar getirterek eğlence şeklinin zenginleştirilmesi talebin artırılması açısından önemlidir. Su parkları tüm ayrıntıların bir arada düşünülmesini ve özen gösterilmesini gerektiren bir uygulamadır (**Alphan 1991**).

Mesela çevre düzenlemesinde yaprak döken ağaç yerine ibreliler tercih edilmelidir. Havuzun kirlenmesi ve filtrelerin tıkanmasına neden olacağı gibi sağlık açısından son derece zararlı olabilir. Aynı şekilde park için seçilen oyun alet ve ekipmanları havuzun büyüklüğü ile orantılı olmalı, aletler PVC esaslı malzemeden seçilmeli, koruma açısından kenarlar oval ya da kavisli olmalıdır. Yaygınlaşmaya başlayan havuz konusunda yapılan araştırmalarda açık ya da kapalı mekan su parklarında yalıtım, filtrasyon, çevre düzenlemesi, insan sağlığı, oyun aletlerinin yerleştirilmesi, inşaat tekniği gibi temel konularda titizlik gösterilmelidir (**Açıkalm 1998**).

Şekil 4.26. Açık alanda düzenlenen su parkı (Game Industry 1991)

Şekil 4.27. Kapalı alanda düzenlenen su parkı
(Behrmann Technik Tanıtım Kataloğu-tarihsiz)

Şekil 4.28. Su parkında çevre düzenlemesi örneği
(Behrmann Technik Tanıtım Kataloğu-tarihsiz)

cr

Frog Slide

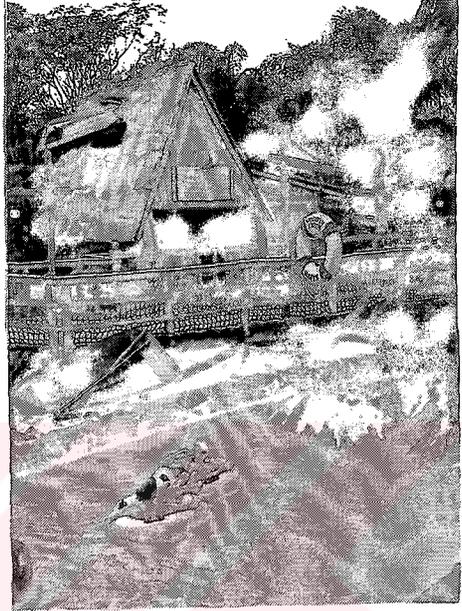
Şekil 4.29. Su parkında çocuklar için eğlenceli binişler (Game Industry 1991)

Su parkları genellikle özel sektör tarafından işletilmektedir. Genellikle otellerin yüzme havuzlarına farklı kullanımlar getirerek, oyun aletleri ile zenginleştirilerek sonradan su parkı oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Havuza göre aktiviteler getirmek yerine aktivitelere göre havuzun tasarlandığı örneklerin daha başarılı olduğu söylenmektedir. Su parklarında çocuklar için tasarlanan oyun aletlerinde oldukça şirin modeller dikkati çekmektedir. Nilüfer yaprağına oturan kurbağanın ağzında çıkan su, ya da kaplumbağanın sırtından ya da ağzından suya düşecek şekilde tasarlanmış binişler (şekil 4.29.) çocuklar için eğlenceli olmaktadır. Oyun ve eğlence temalı su parklarında su ile haşır neşir olmadan da suyun hareketleri ile görsel aktiviteler sağlanmaktadır. Zıplayan su kümeleri, müzikle hareket edermişçesine planlanan su gösterileri buna verilebilmektedir. Bu aktivitelerle “simgesel-soyut” bir anlatım yapılabileceği düşünülmektedir.

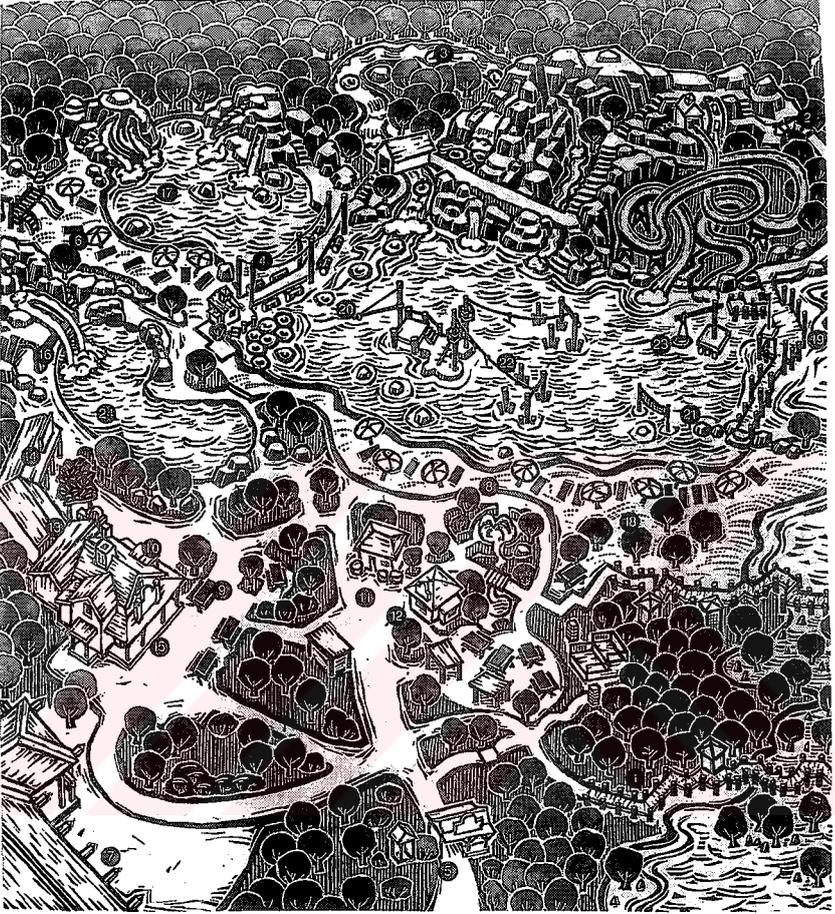
Florida Waterpark, Paris’de bulunan Aquaboulevard Paris dünyaca ünlü su parklarıdır. Disney Waterpark içinde yer alan Typhoon Lagoon’da da doğal malzemelerin kullanılması ve atraksiyonların oluşturulması bu mekânın çekiciliğini bir kat daha arttırmıştır. Dağın tepesinde bulunan bir gemi bu parkta yer alan önemli bir cazibe noktasıdır (şekil 4.30.) Suyun yüksekliği, şiddeti ve değişik ekipmanlarla hiçbir şekilde çocuklar için risk taşımayan çocuk havuzları dizayn edilmiştir. İki yaş ve üzeri, 2-6 yaş arası, 6-12 yaş gurubu için planlanan su oyunları da mevcuttur. Amerikan teknolojisi ve deneyiminden yararlanarak yapılan bir su parkıdır. Disney’in mühendisleri bu mekânı yaratmak için 1 yılın üzerinde tasarım çalışması yapmışlardır. Walt Disney’de yer alan River Country su parkı alan kullanımına ait bilgiler şekil 4.31.’de verilmiştir (**Polo 1991**).

Havuzculuk sektörünün dünyada en ileri düzeyde bulunduğu ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğunu söyleyen Yaptas Firması’ndan Makine Yüksek Mühendisi Ali Akgün, doğal olarak bu ülkenin geniş deneyimlerini en geçerli standartların dünya çapında yayılıp, uygulandığını vurgulamaktadır. Dünya çapında ortalama 4500 – 5000 yüzme havuzu yapan, biniş tüplerini ve çeşitli havuz malzemelerini üreten ve pazarlayan kuruluşu bünyesinde toplayan NSPI (National Sport and Building Institute), halen güncelliğini koruyan bir firmadır. Gelişmeleri anında izleyerek, üyelerine

literatürden de olsa gelişmeleri izleme fırsatını vermekte, bu konuda geçerli olan standartların kaynağı olarak gösterilmektedir (Alphan 1991).

Şekil 4.30. Typhoon Lagoon'dan görüntüler (Game Industry 1991)

Şekil 4.31. Disney River Country alan kullanım şeması

(River Country Tanıtım Broşürü-tarihsiz)

1. Servis yolu	9. Telefon	17. Çocuk körfezi
2. Derinden haykırış	10. İlk yardım	18. Piknik alanı
3. Süratli su	11. Nehirde kutsal hatıra	19. Körfez kampüsü
4. Varil köprüsü	12. Sulama kanalı	20. Köprüde uğultu
5. Giriş kapısı	13. Dinlenme odası	21. Halatla tırmanış
6. Oyun alanı	14. Dalış tesisleri	22. Halatla su üstünde gezinti
7. Çadır yemekleri	15. Yeme-içme ünitesi	23. Lastikli salıncak
8. Plaj	16. Çağlayandan kayma	24. Akıntı

Antalya Favori Aquapark İlkemizdeki ilk su parkıdır ve Favori otel zinciri içinde yer almaktadır. Antalya Dedeman Aquapark, Antalya Aqualand, Fethiye’ de işletmeye açılan Robinson Club’de yer alan su parkı ve yeni açılan Gölbaşı su parkı İlkemizde yer alan belli başlı eğlence temalı su parklarıdır.

4.1.5.Hikaye –Masal-Mitoloji Temalı Park ve Bahçeler

Hayal gücüne bağlı olarak gelişen ve değer kazanan, hikaye-masal-mitoloji ya da destanlardan ve kahramanlık hikayelerinden esinlenerek yaratılan parklardır. Çocukluğumuzdan beri bize anlatılan “Alice Harikalar Diyarında”, “Kırmızı Başlıklı Kız”, “Bremen Mızıkacıları” ve “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler’in” (şekil 4.32.) anlatıldığı bu masal parkları hoş bir şekilde temalı parklar içinde yer almaktadır.

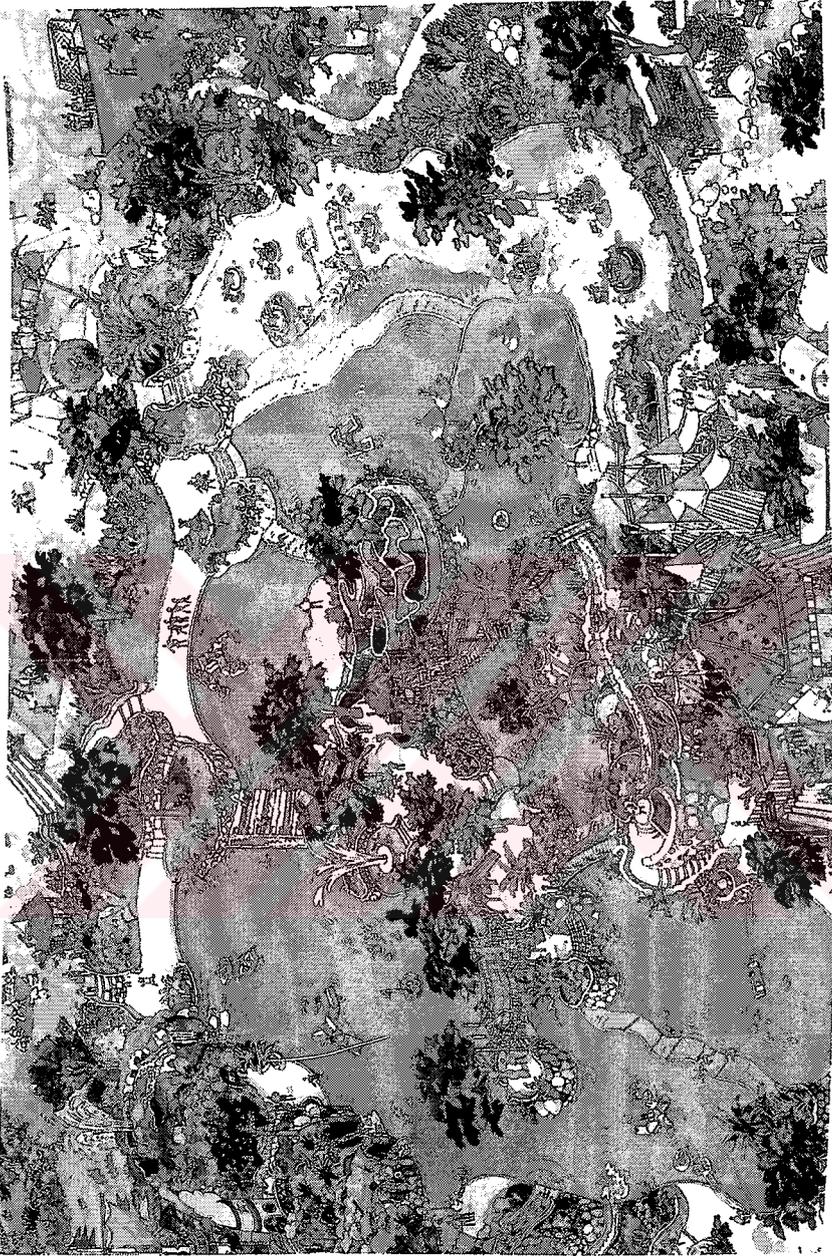
Şekil 4.32. Masal parkında Pamuk Prenses (Birnbaum 1997)

4.1.5.1. Robinson Club

Robinson Club'de yer alan atraksiyonlar ile hikaye-masal temalı park içinde, su ve çeşitli atraksiyonlar yer aldığından dolayı da eğlence temalı park sınıfına girmektedir. 1991 yılında Fethiye'de işletmeye açılan “ Lykia” 2000 yatak kapasitesi ile Akdeniz'in görkemli tatil beldelerinden biridir. Çocukların tatil yeri seçiminde ailelerine baskı yapabilmelerini sağlamak ve tesise ayrıcalıklı bir özellik kazandırmak amacıyla 1992'de çocuk cenneti haline getirilmiştir (Ateş 1993).

Daniel Defoe'nun kaleme aldığı romandan esinlenilmiştir. Bu eserinde, Alexander Selkirk adındaki İskoçyalı bir denizcinin gerçek hikayesinden ilham alınmıştır. Hikayeye göre Selkirk kaptanıyla tartışmış ve kendi isteği ile bir adaya bırakılmıştır. Romanın kahramanı olan Robinson bütün arkadaşlarının öldüğü bir fırtına sonucunda ıssız bir adaya çıkar, 28 yıl yalnız yaşar. Sabırla kendine bir konut yapmayı, toprağı sürmeyi, tohum ekmeyi ve mahsul yetiştirmeyi ve ekme yapmayı başarır. Bu arada Tanrıyı tanıır ve manevi olarak da gelişir. Tek sıkıntısı insan sesi duymamaktır fakat adaya yamyamların geldiğini fark eder ve Cuma'yı ellerinden kurtarır. Cıvardan geçen bir gemiyle tekrar vatanına kavuşmasıyla hikaye son bulur. Tasarımında bu hikayeden etkilenilmiştir.

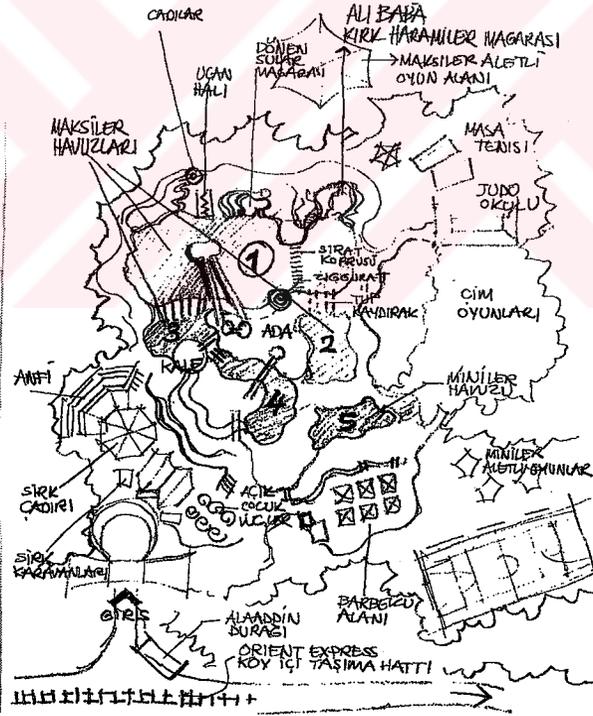
Çocuklara sunduğı toplu yaramazlık, toplu spor, katılımcı, maceracı oyun ve gösteri olanakları ile ön plana çıkmaktadır. Çevre düzenlemesi ve işlevsel dağılımı Disneyland ve benzeri örneklerinde olduğı gibi çocuğun, katılımcının izleyici olduğı kurguda değil, çocuğun kendisine sunulan mekanlarda kendi oyununu kendisinin yaratacağı bir kurguda düzenlenmiştir. Eğlence amacıyla yaratılan su parkında ve oyun alanlarında 3-5 yaş gurubu (miniler) ile 7-14 yaş gurubu (maxiler) masif bitkilendirme-kayalık, ve diğeri doğa imitasyonları ile ayrılmış; mekansal geçişler tamamen kontrol edilebilecek şekilde düşünülmüştür. Cennet biriminin tabanında miniklere ait tamamen kum kaplı toplam 5 adet 1600 m²'lik yüzme havuzu bulunmaktadır. (şekil 4.33.) Tesisat odaları ağaçlara zarar vermemek için havuzların altına yerleştirilmiştir. Bitkilendirmede renkli mevsimlik çiçekler kullanılmış ve zehirli bitki kullanımından kaçınılmıştır. Tropik

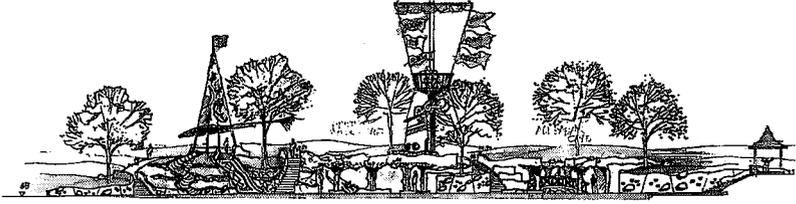

Şekil 4.33. Robinson Club'den genel görünüm prezentasyonu (Ateş 1993)

atmosfer etkisi ise muz bitkileri ile sağlanmaya çalışılmış, judo okulu önündeki çim oyun alanı hariç çim kullanılmamıştır (Ateş 1993).

Hikayede geçen ada ile mimari birimler oluşturulmuştur. Robinson cennet güzelliğindeki bu adaya düştüğünden ve 28 yıl bu adada kaldığından inancı ile Tanrıya olan yakınlığı artmıştır. Tanrıya yakınlık zigurat ile simgelenmiş, ada Cuma'nın adası olduğundan ve yerlilerden korunmak gerektiğinden kale inşa edilmiştir. Ada içerisinde yerliler olduğundan girilmesi yasak olan yerler dönen sular mağarası ile işlenmiştir. Tüm bu aktivitelerin dışında çocukların oldukça dikkatini çeken cadı şapkasından uçan halıya binerek su kaydırıklarından uçmaktadırlar. Ali Baba Kırk Haramiler ve Alaaddin'in durağı, çeşitli sirk karavanları, özel oyun alanları ile oldukça dikkat çekici kullanımlar sergilenmiş (şekil 4.34.), çocukların zevk alacağı fantastik temalı tasarımlar yapılmıştır (Ateş 1993).

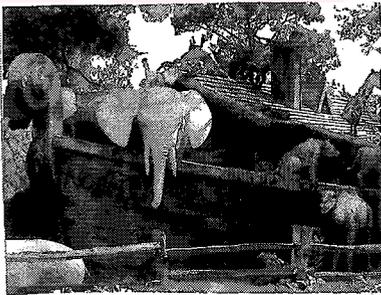

Şekil 4.34. Robinson Club alan kullanım plan ve kesiti (Ateş 1993)

4.1.5.2. Nuh'un Gemisi

Antalya Naturland içinde bulunan gerçeğine uygun bire bir boyutta inşa edilen ve yine bire bir boyutlarıyla birlikte “Yağmur Ormanları” na doğal bir geçiş yolu oluşturan mitoloji temalı parktır. Konuklara aşure ikramının da yapıldığı gemide evcil hayvanların yüzü (Country Park'a), vahşi hayvanların yüzü (Forest Park'a) dönük durmaktadır (şekil 4.35.) (Naturland Eco Park Resort Hotel-tarihsiz)

Bu gemi mitolojiden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu tema içerisinde hem çocukların vahşi evcil hayvanları bire bir boyutta görmelerini sağlamak hem de hikayenin akılda kalmasını sağlayarak o atmosfer içinde ziyaretçileri yaşatmak hedeflenmiştir. Tanıtım söz konusu olduğundan eğitim temalı parka kaymaktadır.

Şekil 4.35. Nuh'un Gemisi

(Naturland Eco Park Resort Otel Tanıtım Broşürü- tarihsiz)

4.1.5.3.Mitolojiye dayalı park örneğinde Uranüs

Betaş A.Ş'den “Kaybolmuş Medeniyet” teması üzerine kurulu, değişik fonksiyonlara hizmet verecek, Akdeniz sahil şeridinin tatil amaçlı gelişmesini sağlayacak tesisler istenmiştir. Böyle bir temaya ait tasarım felsefesinin Akdeniz Bölgesi'nde yaratılmasına için danışman şirketlerce düşünülen öykü şöyledir;

Akdeniz kıyısına yakın bir yerde iki nehir arasında ünü herkes tarafından bilinen Uranüs isimli muhteşem bir şehrin var olduğu dilden dile dolaşırken yörede bulunan doğal kaynakların zenginliği ise halkın kolayca refaha ulaşmasını sağlamıştır. Uranüs halkı günlerini çevrelerindeki doğanın sırlarını araştırmak ve incelemekle geçirmişler; sürekli olarak biyoloji, matematik, astronomi, jeoloji, optik ve fizik dallarında yüksek düzeylerde bilgiye sahip olmaya başlamışlardır. Kendi zenginliklerini ise komşularıyla cömertçe paylaşarak bu toplumlarla dost olarak kalmaya özen göstermişlerdir. Zaman içerisinde bozulan ahlaki değerlerden yılmış ve savaşlardan bıkmışlardır. Ellerindeki bilgi birikimini kullanarak bu şehrin yerle bir olduğu ve lanetlendiği imajını vererek yeraltında bir medeniyet kurmuşlardır. Zaman zaman ajan göndererek ortama bakan Uranüslüler, yüzyıllar sonunda ortaya çıkmaya karar vermişler ve kapılarını yabancılara açmışlardır (Betaş A.Ş 31197 Sayılı Yarışma Projesi 1997).

Böyle bir felsefeden yola çıkılarak oluşturulan projede; eski ve gizemli şehrin kalbi olan iki aksın kesiştiği noktada Uranüs'ün bahçeleri yer almakta ve Uranüs teması işlenen projenin geliştirme cepleri bulunmaktadır. Ceper, köy, deniz, kara ve Uranüs idare merkezi gibi spesifik olarak Uranüs konusu üzerinde odaklanmaktadır. Ziyaretçiler tüm alanı yaya olarak ya da kanal sitemiyle gezebilmektedirler. Her akş boyunca restoran, alışveriş, eğlence ve konulu açık alanların yer aldığı Uranüs caddeleri bulunmaktadır. Şehrin her noktasında keşiflerde bulunmak, eğlenmek, etkilenmek, kendine özgü kültürün güzelliğiyle tanışmak, lezzetli mutfağını tanımak, spor ve dinlenme tesislerinde eğlenmek hoş olacağından böyle bir temadan farklı biçimler yaratılmış ve projeye aktarılmıştır (BETAŞ A.Ş 31197 Sayılı Yarışma Projesi 1997).

Temanın projeye aktarılmasıyla ortaya çıkan proje kullanımların danışman firmalarca aşağıdaki gibi olması önerilmektedir.

A) Uranüs caddeleri (Uranüs ve medeniyet aksları): Temalı restoranlar,hazır yiyecek alanları, eğlence ve alış-veriş üniteleri, barlar ve gece klüpleri gece eğlence zonları, tiyatrolar, kapalı çarşılar, öğretici pavyonlar, temalı bina dış cepheleri, temalı parklar, Uranüs'ün renkli yaşam biçiminden örnekler, cadde gösterileri, botanik bahçeleri ve seralar, göl, kanal sistemleri tasarlanmıştır.

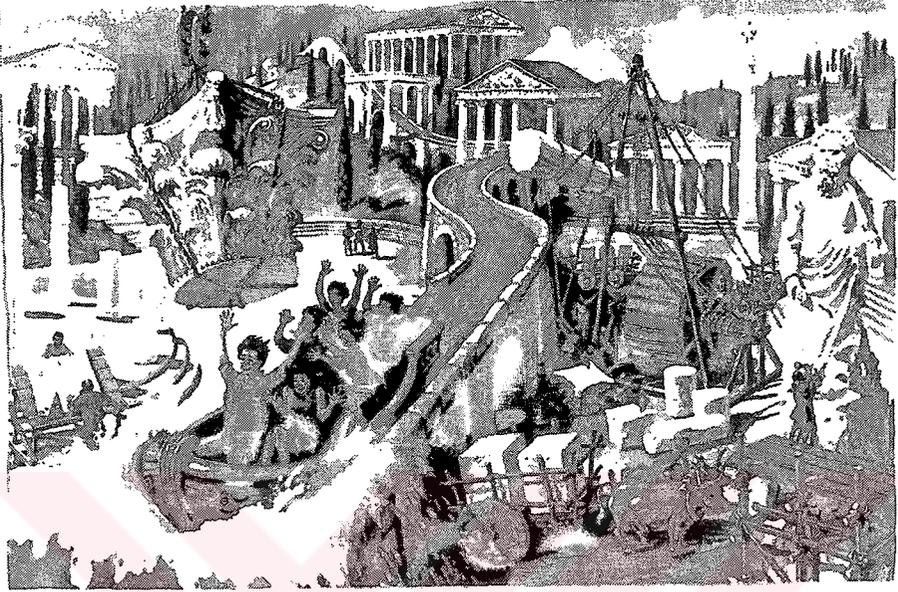
B) Hükümet merkezi (konferans ve sergi salonları): Konferans ve sergi salonu, temalı çevre, arena-spor tesisi, sirk, *casino*, idari ofisler ve operasyon merkezlerinin kullanılması önerilmiştir.

C) Yerküre ve kara (eğlence Parkı): Heyecan verici tekne gezintileri, çocuk parkı, Uranüs bahçelerine bağlantılı su parkı, akrobasi gösterileri, Uranüs karakterleri ve gösterileri, restoran ve yemek alanları, piknik alanları, hayvanat bahçeleri, eski kahramanların maceralarını anlatan konulu çevreler, göl etrafında yeşil alanlar, bahçeler, volkanlar, sıcak su fişkırان kaynaklar, mağaralar ve şelalelerin yer alması düşünülmüştür.

D) Deniz ve su: Su kaydırakları, yavaş akan tembel nehir, şişirme tüp binişleri, yer altı nehri binişi, dalga havuzları, şelaleler, plaj, çocuk havuzu ve oyunlar, sıcak su kütvetleri ve su kemerleri, yüzme çukurları, macera mağaraları ve yer altı odaları, akvaryum ve yunus balığı havuzlarının kullanımı önerilmiştir.

E) Köy (konaklama alanı): Otel, Uranüs köyü atmosferinde misafirler için tesisler, havuzlar ve üyelik klüpleri, restoran, kafe ve mini restoranlar, ortak kullanım alanını oluşturacak merkezler, spor ve antrenman alanları, resepsiyon ve hizmetleri ve Uranüs köyü bu bölümde bulunmaktadır.

Uranüs dışında mitoloji temalı park çalışması Japonya Fan Cruise Bahçesi için yapılmıştır. Proje görüntüleri örnek olarak şekil 4.36.'da verilmiştir.

Şekil 4.36. Fan Cruise Japanese Garden içinde mitolojik parkın canlandırılması
(International Theme Park Services Tanıtım Klasörü-tarihsiz)

4.1.6. Çağ Parkları

Tarihsel devirleri içeren tarih temalı parklardır. Bu parklar, herhangi bir kıta ya da ülkenin tarihi gelişiminin tasarımcılar tarafından hayal gücü kullanılarak sembolize edildiği ve bire bir canlandırmanın yapıldığı parklardır.

4.1.6.1. Geçmiş zaman parkı

Tekerleğin bulunuşundan günümüze kadar farklı kültürler içinde bu temanın geliştirilebileceği düşünülmektedir. Böyle bir tasarım akılda kalacağı için eğitici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

Eski Afrika kabileleri (şekil 4.37.) ya da Kızıldereliler'in yaşam tarzına ait kesitlerin de sunulabileceği bu parkların tarihe ilgi gösteren kişilerin dikkatini çekeceği düşünülmektedir. Dans eden yerliler, *animatronixlerle* zenginleştirilen çeşitli aktiviteler, dijital ses efektleri ile insanda o günkü atmosfer içinde bire bir yaşıyormuş hissi uyandırılmaktadır.

Bir ülke kültürü ele alınarak günümüzde yaşatılması da söz konusu olmaktadır. Disney MGM Stüdyolarında film çekimi için kullanılan *western* tarzı mekanlar buna örnek teşkil etmektedir. Amerika'nın geçmişteki yaşam kültürünü, giyim tarzını, yaşam şeklini ve çevrenin mimari yapısını bugüne taşıyan bu parklarda düello yapan insanlar, barda çıkan çatışmalar tasarıma ait temel özellikleri oluşturmaktadır.

Türkiye için böyle bir park tasarlandığında Osmanlı dönemi eski İstanbul yaşamı canlandırılabilir. Sandalda gezinti yapan şık giyimli fesli erkekler, elinde şemsiyeyle yürüyüş yapan yüzü tülle kapanmış şık kadınlar, sağlı sollu eski ahşap evler ve arnavut kaldırımlarla hoş bir nostalji yaratılabileceği düşünülmektedir.

Şekil 4.37. Geçmiş zaman temalı parkta Afrikalıların yaşam şekli (Game Industry 1991)

4.1.6.2. Gelecek zaman parkı

Teknolojiden yararlanarak oluşturulan tarih temalı parklardır ve teknoloji kullanıldığından kapalı mekanlar tercih edilmektedir. Çağ parkları içerisinde yerini alan gelecek zaman temalı parklarda tasarımın ana hedefi, bir taraftan hayal gücünün kapılarını zorlarken bir taraftan da insanların eğlenmesini ve heyecan duymasını sağlamaktır.

Bu parklar içerisinde robotlar, hareketli *animatronixler*, uzay gemileri, özel gözlüklerle izlenen teknolojik filmler, insana sürüş keyfi yaşatan hızlı yarışlar, dijital ses efektleri, çeşitli atraksiyonlar, ve fantastik uzay yaratıkları ile zenginleştirilmiştir. Disney’ de yer alan “Future World” bu park türüne örnek gösterilmektedir (Birnbaum 1997).

4.1.7. Sanat Parkları

4.1.7.1. Heykel parkları

Heykel parkları heykellerin sergilendiği sanat galerileridir. Özel olarak heykel sergilemek amacı ile planlanmışlar ve her şey heykellerin iyi sergilenebilmesi için düşünülmüş mekanlardır. Dünyada ilk heykel parkları belli bir heykeltıraşın heykellerinin sergilenmesi amacı ile ortaya çıkmıştır. Daha sonra müzelere bağlı kurulan, müzelerdeki heykelleri sergilemek için kullanılan parklar haline getirilmiştir (Alparslan 2001).

Sanat evrensel bir olaydır ve tarih boyunca her toplumun sanatı olmuştur. Peyzaj tasarımında kullanılan heykeller; peyzajın görsel değerini artıran renk, form, biçim ve ölçü özellikleri ile tasarımı daha etkili ve algılanabilir yapan elemanlardır. Peyzaj mimarlığında önemli yeri olan heykel, doğa ile ilişkiyi sağlayan, insanın bakış açısını, algılayışını, duygu ve düşüncelerini değiştiren bir işlevi yerine getirmektedir. Heykel sanatı ve bahçe sanatı Roma devrinden beri birbirini tamamlayan iki sanat olmuştur. Roma devrinden bu yana heykel, park ve bahçelerde çok önemli bir yere sahiptir (Alparslan 2001).

Dünyanın çok çeşitli yerlerinde pek çok heykel parkı vardır. Bunların en önemlilerinden bazıları Amerika' daki New York yakınlarında bulunan Storm King Art Center, Japonya' daki Fuji dağı eteklerinde kurulu olan Hakone Açık Hava Müzesi, Hollanda' nın Otterloo kentinde kurulan Kröller – Müller Müzesi' dir (Alparslan 2001).

Kent ortamında ister bir su içinde, ister bir döşeme üzerinde sunulan heykel, topluma ait yeni veya geleneksel bir takım mesajların iletiminde araç olmaktadır. Tasarımda peyzajın görsel değerini artıran, renk, ölçü özellikleri ile tasarımı daha etkili ve algılanabilir yapan elemanlardır. Anlatım özelliklerinin yanı sıra, zevk verici ve estetik değerlere sahip olup; peyzaj tasarımı içerisinde özellikle de meydanlara, park ve bahçelere, mimari yapılara anlam kazandırmaktadır. Yapılan planlamalarda, geniş çim alanı üzerinde, ağaç-çalı gurupları arasında, havuz ve su gösterilerinde ya da doğal peyzaj tasarımlarında malzeme ve ölçüsü serbest bırakılan heykel kullanımı (şekil 4.38.) her geçen gün yaygınlaşmaktadır (Alparslan 2001).

Heykel parkları heykellerin en iyi şekilde izlenmesine imkan yaratmaktadır. Heykel sanatında, modernleşme ve yenilik arayışları ile birlikte küçük heykellerin yanında, büyük ölçekli heykelerde çoğalmıştır. Büyük ölçekli heykellerin sergilenmeleri artık sorun haline gelmeye başlamıştır. Ancak açık hava heykel sergilerinde bunların sergilenme imkanı var olmakta, fakat bu sergi sona erdiğinde heykel sökülmekte ve çoğu tekrar kullanılmak için eritilmekte veya çöpe atılmaktadır. Heykel parkları ile beraber, bu büyük ölçekli heykeller de çok uzun süre sergilenme imkanı bulmuş ve yer edinebilmiştir (Alparslan 2001).

Heykelin arkasındaki fonla, çevresindeki renkle, mekanın ışık ve gölge etkisi ile tamamen bütünleşmesi önemlidir. Heykel parklarında heykeltıraşın daha önce çalışmış olduğu bir eser en uygun yere yerleştirilirken etrafındaki elemanlarla iyi düşünülmeli ve etkiyi artırıcı düzenlemeler yapılmalıdır. Heykeltıraş o mekan için özel bir heykel tasarlamakta ise nasıl bir mekan istiyorsa o mekanı en iyi şekilde yaratmak gereklidir. Örneğin heykeltıraş, çalışması için tepe ya da çukur bir yer isteyebilir (Alparslan 2001).

Şekil 4.38. Heykel parklarında heykel kullanımı (Alparslan 2001)

Heykele fon oluşturacak elemanlar çok 6nemlidir. Heykelin iyi ve etkili g6r6nmesini fon sağlar. 6rneğin; klasik 6sluplu, parlak, kesin çizgili, taş veya mermer bir heykel için koyu, mat yapraklı bir bitki veya porsuk ağacı iyi bir fon oluşturur. Eğer heykel, koyu, bronz bir heykel ise beyaz, d6z bir duvar onun detaylarının g6r6nmesini sağlar. Fakat bazen bu tip heykellerin siluet g6r6nmesi istenir. Bu durumda ise en iyi fon g6ky6z6d6r. Heykelin 6l6st6yle mekan 6l6s6n6n uyumu 6nemlidir. K66k bir alana yerleştirilen b6y6k bir heykel, alanı daha da daraltacağından ve izlenebileceği yeterli mekana sahip olamayacağından eserin etkisi azdır. Heykelin g6z seviyesinden y6ksekliği ve alçaklığı da 6nemlidir. Bazı heykeller g6z seviyesinden y6ksek bir yere yerleştirilince daha etkili olmalarına karşın, bazı heykeller ise çukur yerlere yerleştirilmelidir (Alparslan 2001).

Storm King Sanat Merkezi: Storm King Sanat Merkezi'nde modern heykelticiliğin en iyi parçaları inişli çıkışlı g6zel tepeler ve ağaçlık alanlar arasında sergilenmiştir. Montainville'de bulunan, New York City'nin 60 mil kuzeyinde yer alan bu m6lk hoş bir vadiye yerleştirilmiştir. Bir heykel parkına d6n6řt6r6len 80. 8 hektarlık bir arazidir. Hudson River Vadisi ile anıtsal sanat eserleri arasındaki etkileşimin yaratılması, Sanat Merkezi' nin en heyecan verici y6n6 olmuştur. Bir çok açıdan eşsiz olup, b6y6k boyutu ve heyecan verici ortamının birleşmesiyle 6nl6d6r. evre arazisinin vahşiliği ve heybeti açısından birkaç rakibi bulunmaktadır. Dağlık evresinin ihtişamının tek rakibi Japonya'daki iki açık hava koleksiyonudur. Storm King, başka bir kurumun tam anlamıyla gerçekleştirmeyeceği bir 6zelliği ile de, diğer Amerikan koleksiyonlarından ayrılır. En 6nemli 6zelliği 2. D6nya Savaşı sonrası heykelticiliğinin en iyi 6rneklerini bir araya getirilmesi ve m6mk6n olduğu kadar heykellerin en iyi yanlarını g6sterecek şekilde sergilenmesidir. Sanat Merkezi son on yıldır modern ustaların 6nemli eserlerini toplama ve bunların her birini hem heykele hem de araziye hassasiyet g6stererek yerleştirme isteğindedir (şekil 4.39.). Peyzaj mimarı William A. Rutherford, Sanat Merkezinin gelişmesinde anahtar rol oynamıştır. Sanat Merkezi, mayısın ortasından kasımın sonuna kadar s6ren sezon boyunca birkaç b6y6k sergi sunmuştur (Alparslan 2001).

Şekil 4.39. Storm King Sanat Merkezi'nin havadan görünüşü (Alparslan 2001)

Hakone Açık Hava Heykel Parkı: 1969' da Fujisankei Ulaştırma Grubu dünyada kendi alanında ikinci, ve ülkedeki ilk heykel parkı olan Hakone Açık Hava Müzesi' ni kurmuştur. Park, Fuji Dağı yakınında, muhteşem dağ manzaralı dinlenme alanları ve yaklaşık 500 modern heykeli ile Tokyo' ya iki saat uzaklıkta yer almıştır (Alparslan 2001).

Bu koleksiyon, dikkatle bakıldığında Japonya' da modern heykelciliğin en geniş bir biçimde açık havada yer aldığı bir ilk olmuştur. Hakone müzesinde aynı zamanda aktif bir sergi programı ve uzun ömürlü yıllık uluslararası heykel yarışmaları da düzenlenmektedir. Modernist değişimler, müze koleksiyonunun kalitesi ve yardımcı aktiviteler bugün Hakone' yi dünyaya tanıtmıştır (Alparslan 2001).

Modern mimariye sahip bu komplekste sergi salonları, geniş bir alana yayılmış sanatsal bir tat veren yirminci yüzyıl heykelcilik koleksiyonları vardır. Bu modern heykel kurumunda sempatik bir atmosfer yaratılarak halkın eğlence yanında modern sanatı da anlaması sağlanmıştır. Hakone dinlenme alanı temiz havası, serin rüzgarları, sıcak ilkbaharları ile bilhassa yaz aylarında Tokyo Ovası'nın sıkıcı sıcağından kaçmak isteyen insanların akınına uğramıştır. Müze alanında ziyaretçilere çocuklar için oyun alanları, çağdaş Japon sanatçılar tarafından tasarlanmış ev içine kurulu, çok renkli kumaşlardan dokunmuş büyük salıncaklar, bir sabun-köpüğü kale, ve gerçek bir çay evi sunulmuştur. Kapsamlı sanat koleksiyonları ile 1986' da iki milyon ziyaretçi ağırlamıştır. Hakone parkını tasarlarken, Mr. Shikanai mümkün olduğu kadar çok ziyaretçiyi parka çekeceği konusunda tamamen açık sözlü olmuştur. Geniş servis yollar, nefes alınacak tabii manzaralar içine yerleştirdiği heykeller ve dinlenme yerleri ile geniş bir ziyaretçi kitlesini parka çekmiştir (Alparslan 2001).

Hakone Müzesi, geniş alanda yer alan açık hava heykelciliği ile, uluslararası heykelcilik ifadeleri ile ve ayrıcalıklı bir ulusal park niteliğine sahip olması ile diğer kuruluşlar arasında ayrı bir üne sahip olmuştur. Sergilenen ana çalışmaların birçoğu batı sanatının ilk örneklerindedir. Son on yılda Japonlar yeni müze binaları patlaması yaşamışlar ve modern sanat koleksiyonlarının çoğalması onları mutlu etmiştir. Tokyo'da bulunan tanınmış müzeler, kendi galerileri ve ortak oldukları plazalarda, etkileyici sergi

programları düzenleyerek çağdaş sanatın tüm kültürlerini geliştirmişlerdir (Alparslan 2001).

Müzelerdeki ziyaretçi girişlerinde tam bir gala ve festival atmosferi vardır. Hakone' nin giriş yolunda birçok ulusun bayrağının dalgalanması, müze koleksiyonlarının açıkça uluslararası olduğu mesajını vermektedir. Yürüyüş yolu boyunca, heykellerin konusal düzeni yanında turistlerin ilgi ve istekleri doğrultusunda, çay bahçeleri ve piknik alanları estetik olarak yerleştirilmiştir. Gezi sırasında sanat kültürü az ziyaretçilere yardım etmek amacıyla, açıkça işaretlenmiş ve tasnif edilmiş heykel sergileri tasarlanmıştır. Onlara çalışmaları kendi açılarından değerlendirmek, onların anlamlarının acele etmeden özümsemeleri olanağı sağlanmıştır (Alparslan 2001).

Türkiye' de "Heykel Parkı" yeni bir kavramdır. Her ne kadar yurtdışında olduğu gibi büyük projeler olmasa da yerli ve yabancı heykeltıraşların katılımının sağlandığı uluslararası heykel sempozyumları düzenlenmiştir. Sempozyum kapsamında heykeltıraşlar açık ve geniş bir alanda çalışabilmişler, eserlerini sergileyebilmişlerdir. Bu da halkın büyük ölçüde ilgisini çekmiştir. Sempozyumlar ile Türk ve Dünya sanatçıların sanatsal üretim sürecinde bir araya getirmek, yöre insanının yaşantısı ile sanatsal etkinliklerini bir araya getirmek adına önem taşımaktadır. Sanat ürünleri arasında dolaysız bir bağın kurulmasını sağlamak, kent mekanlarının çağdaş sanat ürünleri ile zenginleşmesine katkıda bulunmak, zaman içinde yörede oluşturulabilecek çağdaş bir açık hava heykel müzesinin yapıt birikimini ortaya çıkartmak amaçlanmıştır (Alparslan 2001).

Türkiye' de "Heykel Parkı" çalışması yapılabilecek çok güzel ve uygun mekanlar yer almaktadır. Başkent Ankara' da Atatürk Kültür Merkezi ve üniversite kampüsleri alanı böyle bir çalışmaya uygun bir alandır. Oldukça geniş olan bu alanlar açık hava müzesi haline getirilebilir. Heykeltıraşlarımızın eserleri bu alanda sergilenme olanağı bulabilir. Böylece başkent halkına milyonların katılım sağlayabileceği uluslararası bir açık hava sergi alanı kazandırılabilir (Alparslan 2001).

1990'ların başından bu yana heykellerin sergilenmesini de hedeflemek amacı ile yapılan heykel sempozyumları, Türkiye'de çok önemli bir sanatsal gelişimdir. Ülkemizin görsel sanatlar alanında kendini geliştirmesi ve uluslararası düzeye gelebilmesi için, çağdaş tasarım meslek disiplinlerinin bir arada çalışması ile ortaya konulabilecek projelere ihtiyaç vardır. Dolayısı ile bu projelerle ülke ekonomisi açısından önemli bir atılım gerçekleştirilmiş olacaktır (Alparslan 2001).

4.1.8. Hobi Bahçeleri

4.1.8.1. Ekolojik bahçeler

II. Dünya Savaşı yıllarında Montreal'de gıda kıtlığı baş gösterince ihtiyaçla ortaya çıkan, bir grup kentli tarafından kişisel isteğe bağlı olarak yaratılan hobi bahçeleridir (Rodrique 2001).

Kent insanının temiz toprakla haşır neşir olmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu organizasyon zaman içerisinde gelişip gıda güvenliği ve kent içi ekotarımında uzmanlaşmış bir sivil harekete dönüşmüş, adına ise eko-insiyatif denmiştir. Kentlilerin ve yerel gurupların katılımı ile kentin farklı bölgelerinde oluşturulan 14 ekolojik bahçe ağını organize etmişlerdir (Rodrique 2001).

Kendi eko ürünlerini kendi uğraşları ile elde etmiş, ortaklaşa tarımsal faaliyet yolu ile evlerinin bahçelerinde gerçekleştirebilecekleri yapıya oturtulan bir bahçe düzeni oluşturulmuştur (Rodrique 2001).

Ülkemizde şu an gecekondü bölgelerinde yine ihtiyaç üzerine oluşturulan bahçelerin varlığı azımsanmayacak kadar çoktur. Özellikle Atatürk Orman Çiftliği'nde köy yaşamına özlem duyan ya da toprakla uğraşarak doğaya yakın olmak isteyen, kent yaşamının sıkıntısını üzerinden atmak isteyen insanlar isteyen insanlar hobi bahçeleri adı altında ekolojik bahçeler oluşturmaktadırlar.

4.1.8.2. Koleksiyon bahçeleri

Koleksiyon bahçeleri günümüzde birçok bitki türünü kapsayan, eğitim ve araştırma amaçlı çeşitli kuruluşlara bağlı olabildiği gibi; botanik bahçeleri, kent parkları, ulusal ve uluslararası bahçe sergileri, resmi ve özel kuruluş bahçelerinde de düzenlenebilen hobi temalı bahçelerdir. Koleksiyon bahçelerinin bir diğer amacı da bitkilerin estetik yönlerini, doğal güzelliğini ve zenginliğini ziyaretçilere tanıtmak ve insanlara bilgi vermektir (Arslan ve Öztan 1992).

Bir yönüyle hobi temalı bahçelere dahil edilebilirken bir yönüyle de eğitim temalı bahçelere dahil edilebilmektedir.

Bitki koleksiyonlarının korunmasında ilk koşul bitki kültürünün iyi yapılmasıdır. Halkın gözünde bahçenin iyi olması koleksiyonların yetkinliğinden çok, genel görünüşüyle ölçülmektedir. Büyük bitki koleksiyonları oluşturulmak isteniyorsa, türler için belirli mevsimlerde uygun sıcaklık koşulları sağlayan depolama alanları kurulmaktadır. Aşırı soğuğa dayanamayan, ama soğuk bir döneme de gereksinim duyan genç bitkilerin kışa girmesi için özel soğuk seralar kullanılmaktadır. Yine, sıcak yaz güneşine dayanamayan bitkilerin yetiştirildiği ve bazı bitkilerin geçici olarak depolanabildiği gölgeliklerden yararlanılmalıdır (Anonim 1993).

Mesela; sukkulent bitkilerin önemli bölümü kuraklığa ve sıcaklığa dayanıklı olmaları, asgari bakım koşulları istemeleri nedeniyle koleksiyon bahçelerinde formal ya da informal düzenlemelerde kullanılmaya uygundur (Arslan ve Öztan 1992).

Bu koleksiyonlar soğanlı-rizomlu ya da sukkulent bitki koleksiyonu ya da odunsu bitkileri kapsayan arboretumlar olabileceği gibi;

- Doku özelliği açısından önemli olan bitkilerden
- Ekstrem örnekler; en nadir, en bol çiçekli, en uzun, en kısa en değerli, en güzel kokan bitkilerden
- Halk tarafından kullanılan kültür bitkilerinden

- Sits amaçlı kullanılan bitkilerden
- Sistematik ve evrim açısından önemli bitkilerden
- Bazı ekolojik şartlara özgün bitkilerden
- Nesli tükenmekte olup korunması gereken bitkilerden koleksiyon bahçeleri oluşturulabilmektedir (Ekim 1991).

4.1.9. Duyu Temalı Bahçeler

4.1.9.1.Koku bahçeleri

Bitkileri toplu halde kullanarak, görsel olarak etkilenmekten çok kokusu ile insanı bir noktaya çeken, koku esprisine dayalı duyu temalı bahçelerdir. Yaşantımız içerisinde bilerek ya da bilmeyerek oluşturduğumuz bu bahçelerin düzenlenmesinde algılamak ve sürprizli çıkışlar yaratmak önemlidir. Patika yollar ile kokulu bitki, ağaç ya da çalılarla yakın temasa geçilmesini sağlamak tasarımın temel hedefini oluşturmaktadır. Çizgiler formal ya da informal olabilmektedir. Koku bahçelerinde kokuları algılanması için 3 prensip vardır ve bu prensiplere göre düzenleme yapılır.

- 1-) Dokunarak koku alma (sabin ardıcı...vb)
- 2-) Uzaktan koku algılama (akasya, ıhlamur ağacı...vb)
- 3-) Bire bir algılama (menekşe, gül. . vb.)

Tilia cordata, *Albizzia julibrissima*, *Robinia pseudoacacia*, *Eleagnus angustifolia*, *Juniperus sabina*, *Philadelphus coronarium*, *Wisteria chinensis*, *Rosa sp.*, *Ligustrum vulgare*, *Syringa vulgare*, *Lonicera caprifolia*, *Rosmarinus officinale*, *Viola odorata*, *Dianthus*, *Petunya*, *Narcissus*, *Lavandula officinalis...vb* bitkiler peyzaj düzenlemelerinde ve parfüm yapımında kullanılan kokulu bitkilerdir (Daban 1993).

4.1.10. Doğal Yaşam Temalı Parklar

Ekoloji ve doğallığı temel alan ve köy yaşantısını güncelleştiren parklardır. Bir taraftan ekolojik dengeyi desteklemeyi, süreklilik arz edecek pazar potansiyeline sahip ürünleri geliştirmeyi, doğal beslenme kültürünü yaygınlaştırmayı amaçlarken diğer bir taraftan da doğal yaşama biçimini benimseyen insanlar için nefes alabilecekleri özel mekan yaratan parklardır (**Naturland Fizibilite Raporu 1998**).

İnsanoğlu yapısı gereği doğayı özlemekte, bir hasret duygusu içerisinde yaşamakta, doğa hayatımızda doğru yeri verildiğinde bozulan doğal dengeleri onarabilmektedir. Bu temalı parkta, ekolojik tarım; arkasında etik, sosyal değerler ve dengeli ekolojik yaşama dayalı doğal yaşam parkı olarak hayatımıza girmektedir. Tükettiğimiz her şey topraktan gelmiştir. Kentlerde teknoloji ve sanayileşme ile birlikte toprakla alış verişini unutan insanoğlu doğal dengenin kurallarına karşı çıkmıştır (**Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi 2001**).

Eko-tatil seçeneklerinin sunulduğu Polonya'da ekolojik çiftlikler mevcuttur. Bu ekolojik çiftliklerin amacı; değişik ölçeklerdeki ekolojik çiftliklere ve parklara gelir sağlamak , çiftçiyi ve çiftçi kültürünü, çiftçinin yaşamsal değerlerini onore ederek şehir göçünü engellemektedir. Çiftçiliğin gelecek nesillerde de devam etmesine katkıda bulunmak, ekolojik tarımı desteklemek, üreticiyle tüketiciyi bir araya getirmek, toprak yaşamı değerinden uzaklaşmış şehir insanına bu değerleri hatırlatmak; bir süre içinde olsa insan hayatına sokmak, sağlıklı ve huzurlu bir tatil olanağını yaratmak amaç edinilmiştir (**Akhurf 2001**).

Doğallığın yansıtılmaya çalışıldığı parkların başariya ulaşabilmesi için eko sistemin dengesini bozmadan çevreyi korumak, doğal topluluklarla çevreyi zenginleştirmek ve verdiği bir çok ürünle mutluluk sağlamak, planlama ve tasarımda atıkların azaltılması yönünde planlama ve tasarım yapmak doğal yaşam parklarını başariya ulaştırmıştır (**Naturlife Gazetesi 2000**).

Günümüzde çevrenin korunması, insan ve toplum sağlığı bilinci, farklı düzeyde olmakla birlikte çok büyük gelişmeler göstermiştir. Çevre kirliliği denildiğinde genellikle hava kirliliği, endüstriyel atıklar, ses kirliliği gibi kirlilik konuları öncelikle akla gelmektedir. Fakat çevreyi sömüren ve kirleten, sentetik kimyasal girdiler, kontrolsüzce kullanan konvansiyonel tarımın yarattığı kirlilikler, doğal dengenin bozulmasına sebep olan etkilere sahiptir. Besin zinciriyle tüm canlılara ulaşabilen hayatı tehlike diğer kirlilikler kadar dikkati çekmektedir. Tüm bu sorunlar ve insanları doğallığa ve yaşam şeklini geliştiren parklarla ilgili planlama ve tasarım geliştirmeye itmektedir. Böylece doğallığın tema olarak kullanıldığı “natur parklar” ortaya çıkmıştır. Hayvanlar ve bitkilerle baş başa olma ve sağlıklı yaşam için gerekli olan doğallık bu parklarda önem taşımaktadır. Genellikle doğal beslenme kültürünü yaygınlaştıran bu parklarda ekolojik üretime öncülük etmek, üretimi yaygınlaştırmak, doğal dengenin bozulmasına dur diyerek konaklama-spor-eğlence ve dinlenmeyi karşılayacak destek birimler oluşturmak önemlidir (Naturland Fizibilite Raporu 1998).

Organik tarımla üretilen sebze ve meyveler insan sağlığını koruduğundan vitamin değerleri açısından da konvansiyonel tarımla üretilen sebze meyveden daha zengindir. Yeterli miktarda ve yüksek besleyici değeri olan kaliteli gıda maddesi üretmek, doğaya hükmetmek yerine doğal sistemlerle uyum içerisinde olmak, bitki ve yaban hayatını yeniden canlandıracak bir tarım sistemini desteklemek, işletme sistemini bir yaşam tarzı olarak ele alarak geniş bir perspektif içerisinde düşünebilmek, doğal kaynakları bozmadan hareket etmek doğal yaşam parklarında önem taşımaktadır (Gündüz 1994).

4.1.10.1. Naturland

Bu proje “ Doğal Yaşam ” ortamında doğru ve doğal beslenmek isteyen, kendini yenilemeyi seven insanlara yönelik tasarlanmış parktır. 2000’ li yıllarda teknoloji ve nüfus artışının getirdiği zorlanmalarla unutulmuş doğal ortamda beslenme, sağlık kazanma, spor ve stilize edilmiş bir otantizm bitki örtüsü çerçevesinde yaşam ortamı sunulmaktadır. Dolayısıyla bu parkta; günü birlik ziyaretçilerin yanı sıra, sürekli yaşamak isteyen veya belirli bir süre konaklama yapmak isteyen yerli ve yabancı

turistler için sosyal gereksinimlere cevap verecek üniteler projelendirilmeye çalışılmıştır (şekil 4.40.) (Naturlife 2000).

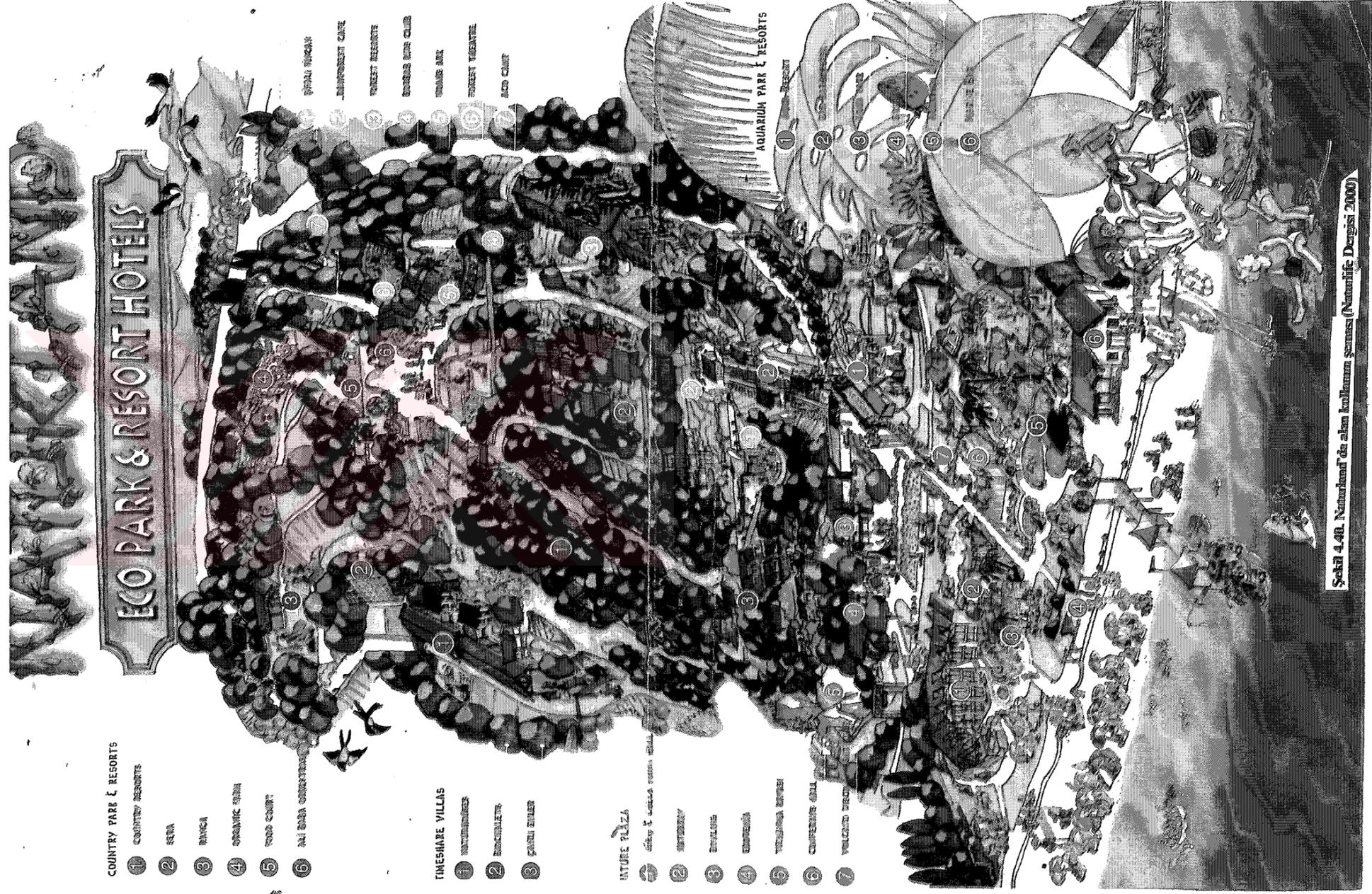
İçindeki su parkları ile eğlence temalı, özel bitki bahçelerinin bulunması ve hayvansal gıda üretimin sergilenmesi ile eğitim temalı, Nuh'un gemisi gibi hikaye ve masala dayanan temaları, iklim temalı yağmur ormanının bulunmasıyla bir kompleks niteliği de taşımaktadır.

Turistlere ekolojik esaslı bitkisel ve hayvansal üretimi göstererek, bu türünleri proje kapsamında kurulu satış ünitelerinde satarak tüketim desteklenmiştir. Doğru ve dengeli beslenmenin yanı sıra insanlara; doğa ile birlikte yenilenme-dinlenme, sporla sağlık kazanma, doğa ve çevre bilincinin gelişimine, sağlıklı yaşamının kültürel altyapısına katkıda bulunma, kente kaybedilenleri geri kazandırma amaç edinilmiştir (Naturlife 2000).

Bunların dışında çiftlik ortamında bir de orman ortamında oluşturulacak 2 ayrı atraksiyon ve eğlence bölgesi yer almıştır. Bu bölgelerde eğlencenin yanı sıra bölgenin özelliklerinden kaynaklanan, eğitici ya da ortamı tanıttıcı nesne ve olaylar yer almıştır. Mesela çiftlik bölümünde bitkilerin, hayvanların ve çiftlik yaşantısının anime edilmesi, orman bölümünde ise doğa olaylarının, yer-gök hareketlerinin, orman hayvanlarının, ağaçların animasyonu yapılmıştır (Naturland Eco Park Tanıtım Broşürü 1997).

Park, tümüyle Akdeniz iklim kuşağında yetişebilecek her türlü bitki örtüsü ile zenginleştirilmiş, bölgeye özel kokulu bitkilerle bir koku bahçesi yapılmış, ayrıca her türlü şifalı bitki yetiştirilerek ticari amaçla ziyaretçilerin kullanımına sunulmuştur (Naturlife 2000).

Naturland içerisinde "Doğal Yaşam Parkı" içerisinde konaklayan ve günübirlik ziyaretçilerin hoş ve eğlenceli vakit geçirmeleri amacıyla planlanan parkta; doğal malzemeler kullanılmış ve doğal ortama uyumlu hale getirilmiş pek çok oyun aletleri, dönme dolaplar, macera mağaraları bulunmaktadır ([http:// www.best.com.tr](http://www.best.com.tr)).

COUNTRY PARK & RESORTS

- 1 COUNTRY RESORTS
- 2 SEWA
- 3 PANCA
- 4 ORGANIC FARM
- 5 FOOD COURT
- 6 NAI BABA CONTEMPORARY

TINESHARE VILLAS

- 1 VILLAS
- 2 BUNGALOWS
- 3 SPANISH HOUSES

NATURE PLAZA

- 1 GOLF & TENNIS COURTS
- 2 SWIMMING
- 3 BIKING
- 4 BASKETBALL
- 5 VOLLEYBALL
- 6 CONFERENCE HALL
- 7 VOLICATED THEATRE

AQUARIUM PARK & RESORTS

- 1 RESORT
- 2 SPA
- 3 RESTAURANT
- 4 BAR
- 5 GOLF
- 6 SPA

ECO PARK & RESORT HOTELS

- 1 SPANISH HOUSES
- 2 JUNGLE RESORT
- 3 FOREST RESORTS
- 4 BUNGALOWS
- 5 HOUSES
- 6 FOREST THEATRE
- 7 GOLF COURSE

Naturland'in esasını oluşturan "Doğal Yaşam Parkı" hiçbir suni gübre, kimyasal ilaçlama ve sentetik katkı maddeleri kullanmadan sebze, meyve, süt, yumurta ve et ürünlerine dönmük çiftlik hayvanı yetiştirilmesine imkan veren ünitelerin yanı sıra, bu ürünlerin satışının ve tüketiminin yapıldığı üniteleri de içermektedir. Çiftlik bünyesinde yer alan üretim üniteleri ekolojik esası bitkisel ve hayvansal gıda maddelerinin işlenmesi için kurulmuş ve ziyaretçilerin prosesleri görebileceği şekilde tasarlanmıştır. Amaçlardan biri de ekolojik üretime öncülük etmek, yaygınlaştırmak, doğal dengenin bozulmasına dur demek, doğal beslenme kültürünü yaygınlaştırırken insanların eğlenme-dinlenme-sağlık-konaklama ihtiyaçları için destek birimler oluşturmaktadır (Naturlife 2000).

Doğal Park Yaşamı bünyesinde yer alan üniteler; üretim üniteleri, yeme içme üniteleri, satış üniteleri, hayvan barınakları, manej, taşıma araçları, doğa spor ve aktiviteleri, sera-diğer dikili alanlar, yönetim binası ve Natur Plaza'dır. Naturland bünyesinde iki adet temalı park oluşturulmuştur. Bunların biri Favori Otel' in yan tarafındaki günü birlik alanda oluşturulan Wet Theme Park, bir diğeri ise mono-ray paralelinde başlayarak çiftliğe uzanan ve çiftliğin etrafında da devam eden Forest Theme Park' ır. Bu parklar için yurt dışından tasarım, mühendislik ve proje hizmeti veren firmalar dışında, bu tesisler için ekipman üretimi yapan firmalarla çalışma yapılmıştır (Naturland Fizibilite Raporu 1998).

"Wet Theme Park" (Aqua Paradise): Aqua Theme Park içindeki temel aktiviteler; yüzme ve eğlence ana başlıkları altında toplanmaktadır. Çeşitli su oyunları, kaydıraklar, dalga havuzları. . . vb ile kullananların giyinik veya çıplak katılabilecekleri atraktif, eğlenceli ve şaşırtıcı atmosferde eğlenmeleri sağlanmıştır. Favori Aqua Resort' un hemen yanında kumsala bitişik 10 dönüm arazide planlanan su cenneti *cangul* atmosferine sahip temadadır. Suyun yaşamsal önemini ve sualtı yaşamını dev bir akvaryum içerisinde balıkları görerek yüzme ve onu aşkın su oyunları ile eğlenme imkanı sunulmuştur. (Naturland Eco Park Tanıtım Broşürü 1997)

"Country Park": İnsanın, hayvanın, bitkinin, toprağın, havanın, suyun doğada dengeli bir biçimde sürdürdüğü kır yaşamı, çiftlik hayatı, organik sebze ve meyve bahçelerine

gelen ziyaretçilerin yaşaması sağlanmaya çalışılmakta, bu bölüm daha çok çocukların ilgisini çekmektedir (**Naturland Eco Park Tanıtım Broşürü 1997**).

“Forest Theme Park”: Naturland’ in ana teması olan doğallıkla bütünleşerek oluşturulan bu parkta yine insanlar eğlenceli, şaşırtıcı, hatta öğretici bir ortamın sağlanması tasarım hedeflerindedir. Bu parkta kullanılacak malzemeler hem yapısal hem de görsel olarak natureldir (**Naturland Eco Park Tanıtım Broşürü 1997**).

Dekorasyonda doğal malzemelerle kontrast oluşturulmaya çalışılmış; ahşap, granit ve demir çoğunlukla uyum içerisinde kullanılmış zaman zamanda yaratılan çizgiden uzaklaşmıştır.

Mono-ray’ın hemen bitiminde insanların para ödeyerek binebilecekleri ve çiftliğe kadar uzanan raylar üzerinde işleyen bir tren düşünülmüştür. Bu trenle yolculuk sırasında çeşitli duraklar oluşturularak ve yol boyu sürprizli ve eğlenceli birimler yer almıştır. Böylece insanlar hem eğlenmiş, hem de ulaşım sağlanmıştır. Trene binmeyen insanların yine bu theme park birimlerinden yararlanabileceği şekilde planlama yapılmıştır (**Naturland Eco Park Tanıtım Broşürü 1997**).

Antalya Naturland içerisinde ortaya konan kullanımlarda Disneyland ve Disneyworld’den etkilenildiği gözlemlenmiş, bire bir aktarma yapılmasa da örneğin “yağmur ormanları” ülkemize adapte edilmeye çalışılmıştır.

Naturland içerisinde çocukların ve büyüklerin atla gezinti yapmasını sağlayacak manej sahasının dışında, çocuklar için de hayvanların doğal yaşam ortamında görülebilmesi için bahçe vardır. Küçük çocuklar, tavuk, inek, at, tavşan, köpek gibi her zaman görülebilen hayvan çeşitlerini kolayca ayırt edebilmektedirler. Daha sonra keçi, koyun ve farklı tipteki hayvanları ayırt etmeye başlamaktadırlar. Onların hayvan dünyasına karşı olan ilgisi sonraları daha da derin olmaktadır. Bu yüzden;

- Bir çiftlik yerleşimi içinde tipik hayvan türlerine yer verilmektedir.
- Daha büyük çocuklar için hayvanlarla oynama imkanı sağlanmaktadır.

- Evlerinde yer alan hayvan türlerinin bakımı için özel bakım yerleri oluşturulmuştur.
- Çocukların hayvanlar dünyasına ilişkin edindikleri izlenimler bir ineğin sağlması ve Nuh' un Gemisi temasının oluşturulmasıyla ve birebir ölçekte canlandırılmasıyla bu izlenimler daha da güçlendirilmektedir (**Naturland Fizibilite Raporu 1998**).

4.1.11.Özel Anlamlı Bahçeler

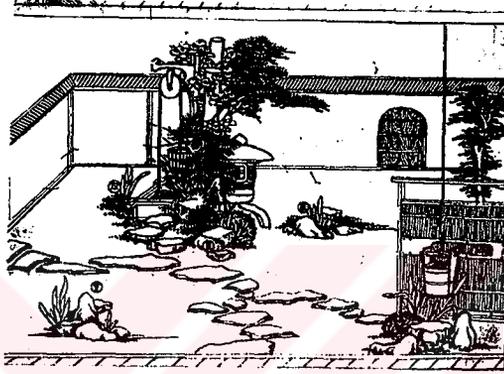
4.1.11.1. Kuru taş bahçeleri

Son derece ince proporsiyon duygusu ile tanzim edilen taş, kum, kaya; su ve yosunların kullanımının önemli rol oynadığı, hayatın bir parçası haline gelen dini fikirlerden esinlenerek oluşturulan özel anlamlı bahçelerdir. Bu bahçede kullanılan materyallerin her birinin ayrı bir ifadesi ve manası vardır. Milli bir karakter kazanmış olan bütün bahçe sanatı ekollerinin köklerinde onlara devamlılık kazandıran ruhi bir kuvvet gizlidir. Özellikle Japonya'da bahçe hiçbir zaman sadece zenginlik ve lüks maddesi olarak düşünülmemiş, Japon halkının öz karakterinde mevcut tabiat sevgisinin, özleminin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan bahçede kullanılan elemanlar insanı tabiata yakınlaştırmaya bir araçtır (**Akdoğan 1974**).

Japonya'da Zen Budizm'in telkiniyle halk sadeliğinin değerini anlamış, bahçede kullanılan farklı özellikteki kayalara Budist isimleri verilmeye başlanmış ve bahçe tanziminde dini düşünce ve inanışlar büyük rol oynamaya, din bahçede estetik kaideleri zorlayan bir unsur olmaya başlamıştır. Zen Budizm'i öğrenen rahipler dönüşlerinde halkın düşüncelerini subjektif bir şekle çevirmeye ve bahçeler şahsiyet kazanmaya başlamıştır (**Akdoğan 1974**).

Ölçü, tekstür, şekil ve renklerine göre değerlendirilmiş olan tabii taşların bahçe tanzimindeki fonksiyonları çok büyüktür. Dağlardan toplanarak seçilenler daha çok dik kayalıkların seçiminde kullanılır. Akarsu kıyılarından ve dere yataklarında kullanılan taşlarsa göl çevresinde değerlendirilir. Taşlar şekillerine göre beş gurup içinde sınıflandırılır. Heykel, alçak, vertikal, yassı, yere uzanmış ve kemerli. Bu formlardan

bazılarına cinsiyet verilir. Genellikle iki ayrı cins tezat halde bulunan iki form ile temsil edilir. Oldukça geniş bir bahçede özel isimleri olan ve birbirinden ayrı fonksiyon verilmiş yüz otuz sekiz taş bulunabilir. Buna ek ikinci derecede önemli sayısız taşlar da yer alır. En küçük bahçe mekanında bile “koruyucu taş”, “iki tanrı taşı”nın bulunması mecburidir (şekil 4.41.) (Akdoğan 1974).

Şekil 4.41. So stilinde düz bahçe (Akdoğan 1974)

Kuru taş bahçelerde esas materyal kaya ve taşlardır. Bunlar bir çağlayanı, ırmağı, köprü ve okyanusu temsil edebilir. Hiç su olmadan da su ifadesi çakıl, taş ve kum ile verilebilir. Bir akarsu hiçbir zaman doğudan çıkıp bahçeyi ikiye bölerek batıya akmaz, önce doğudan güneye sonrada batıya yönelerek akar. Suyun bu şekilde akışı “saadeti” temsil eder. Kum bu bahçelerde suyu ifade eden bir bahçe elemanıdır. Su ifadesinin dışında tazelik ve temizlik ifadesi olarak kullanılır. Ryoanjı mabedinin taş bahçesi bu tipinin en güzel ve en nadir örneklerden birini teşkil eder. Alçak bir duvarla üç tarafı çevrelenmiş bir avlu olan bu bahçede, 15 adet kaya parçası değişik guruplarda ve kum bir zemin üzerinde tanzim edilmiş, bahçede tek bir bitkiye bile yer verilmemiştir. Duvarların gerisindeki bitkiler, bahçeye ideal fonu oluşturmuştur. Yine meşhur Diasen manastırının bahçesi de özellikle temsili manada bir çağlayanı, tepeyi, nehri, gölü, ve kayığı ile tamamen taş ve çakıllarla bezenmiş bir “kuru bahçe” örneğidir (Akdoğan 1974).

4.1.11.2. Kaya bahçeleri

Kaya oluşumlarından yararlanarak oluşturulan özel anlam taşıyan, üzerinde ışık ve gölge oyunları, nemli ve kuru hava koşullarında renk farklılığı, değişik renkte liken mozaikleri ve yosun bulunan kayalarla oluşturulan bahçelerdir. Kaya bahçelerini yaratmak doğadaki büyük oluşumları minimize etmekten ileri gelmekte, doğanın bir parçasını alıp doğal elemanlarla birlikte düzenleme yapmaktır. Dünyada başarılı kaya bahçelerini oluşturanlar; dağlarda gezerek doğal kaya oluşumlarını, irili ufaklı şelaleleri ve suyun çıkışını taklit edenler olmuştur (**Pamirtan 1999 ve Koç 1996**).

Kaya materyalinin güzelliğini ilk fark edenler ve sembolik anlatım aracı olarak bahçelerinde kullananlar Doğu Asyalılardır. Çinler ve Japonlar da karakteristik oluşumlara, asırlar boyunca su ve diğer atmosferik koşullar arasında şekillenmiş püskürtük ve kalker kayalara, gösterişli kaya bloklarına ilgi göstermişlerdir. Japonya'da tüm büyük mağazalarda kaya ve taş satışı söz konusu olmuş , küçük boyutlu taşlar iç mekan materyali olarak da kullanılmıştır. Kırılmış, şekillendirilmiş ya da doğal biçimlerinde kullanılmış kayalar bu bahçelerinin etkili malzemeleri oluşturmuştur (**Koç 1996**).

Ülkemizde ve dünyada genellikle doğa oluşumunu taklit etmek için aksesuar gibi kullanılan kayalar özellikle Japon bahçe sanatında özel anlamlar taşımaktadır. Kayaların yerleştirilmesi ise sezgiye dayanmakta ve bitkilerle zenginleştirilmektedir.

Kırılmış ve şekillendirilmiş kayanın doğal biçimde kullanılmasıyla kayalar bahçenin etkili malzemesi olmuştur. Taşların etkisini tam olarak anlamakta bahçe sergileri ve genel açık yeşil alanlar etkili rol oynamaktadır. Doğal olarak keskin kenarlı, mat renkli, iri ve ağır kayalar kaya bahçelerinde kullanıldığında başarılı sonuç vermemekte fakat, suyun kullanıldığı bahçe dizaynlarında olumlu etki yaratmaktadır. Doğal biçimlerinde seyrek ve soliter bloklar halinde, özellikle de fundalık tipinde kaya bahçelerinde kullanılmakta, ayrıca su yataklarında ve göl kıyılarında yapılan düzenlemelerde geniş kullanım alanı bulmaktadır (**Uz 1981 ve Koç 1996**).

Kaya bahçelerinde kullanılan bitkilerinin yer aldığı botanik bahçesi ilk olarak 1890 yılında Avrupa'da kurulmuştur. Bu botanik bahçesi önemli ekolojik çalışmaların başlamasına, bitkilerin korunmasına ve buna ilişkin faaliyetlerin yürütülmesine vesile olmuş; kaya bahçelerinin düzenlenmesinde ve planlanmasında, çoğaltılarak başka bahçelere aktarılmasında önemli rol oynamıştır (**Schubert et al. 1994**).

İtalya'da dekoratif kaya bahçelerinin yer aldığı iki bahçe bugün yasama organlarıncı koruma altına alınmıştır (**Visentini 1987**).

Organik bir etki yaratması için uygun bir çevre ve kuşatma gereklidir. Kaya bahçesi arazisi fazla ya da nispeten meyilli ise düzenleme doğal motiflere göre kolayca yapılabilir. Alan düz olduğundaysa; arka fonda doğal etki uyandıracak manzara formlu ağaç ve çalıların bulunması etkiyi daha da artırır. Bununla birlikte, kitlesi yeşil doku kaya bahçesinde gölge yapmamalıdır. Çünkü kaya bahçesi bitkilerinin iyi gelişim gösterebilmesi için açık, güneşli, ve havadar ortam olmalıdır. Alanda doğal yükselti farkı bulunmuyorsa, gerekli yükselti ve çukurların elde edilebilmesi yönünden en iyi, çözüm araziye yapay olarak istenilen formu vermektir (**Koç 1996**).

Toprağın doğal drenajının iyi olması ya da suyun drene edilmesi kaya bahçesi bitkileri için esastır. Böylece uygun su varlığı ve yüksek hava nemi nedeniyle daha iyi gelişim ve yetiştirme fırsatı bulur. Bu bakımdan toprakaltı drenajı yapılacak alanda jeolojik ve jeomorfolojik yapının, toprak özelliğinin, taban suyu durumunun ve doğal drenaj özelliğinin bilinmesi zorunludur (**Altunkasa 1996**).

Bahçeye adını veren materyalin dokusu hem vejetasyon döneminde hem de kış mevsimi boyunca güzel ve estetik bir görüntü sergileneceğinden kaya guruplarının yerleştirilmesine dikkat edilmelidir. Bitki dokusunun henüz küçük olduğu dönemlerde kaya dokusu daha dominant durumdadır. İri kaya materyali temininin yanı sıra etkili ve doğru biçimde yerleştirmesi düzenlemede çok önemlidir (**Altunkasa 1996 ve Koç 1996**).

Düzenlemede az sayıda fakat büyük kayalar kullanılmalıdır. Değişik etki için yer yer bir kaç kaya birbirine yakın yerleştirilmelidir. Derzleri toprak ile doldurulmuş taş gurupları bitkilendirildiğinde, 3 ya da 5 taştan oluşan gurup büyük bir kaya bloğu etkisi yapacağından daha hoş görüntüler sergilenmektedir. Kayalar doğal görünüme uygun yerleştirilmeli, kaya bloğunun yanında yer alan taşlar adeta yamaçtan yuvarlanarak gelmiş gibi doğal durmalı, geniş yüzeyi ve ağır kısmı kaya bloğunun dışında bırakılmalıdır. Büyük kaya ünitelerinin bazıları soliter etki için tek başına, 2. ve 3. derece büyüklükteki kayalar toplu halde yerleştirilmelidir (Koç 1996).

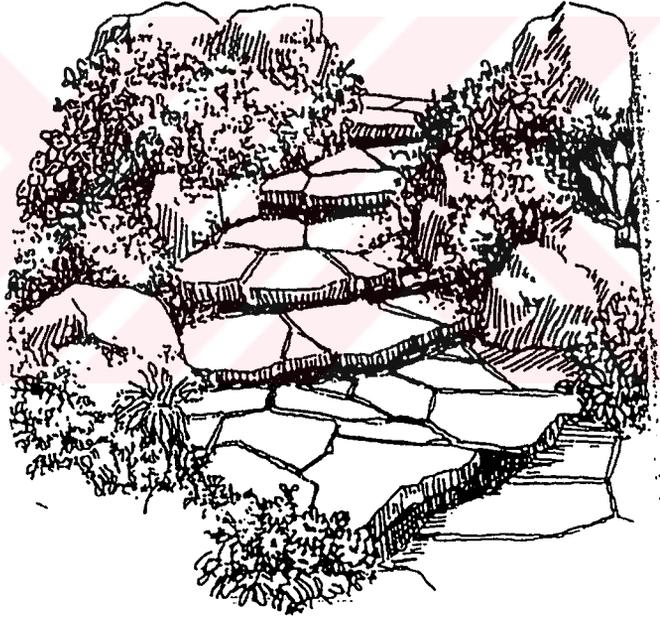
Derz ve oyuklar kaya bahçesi bitkileri için birinci öncelikteki yaşama ortamlarıdır, doğal olarak bu bölgeleri severler. Kaya bahçesi bitkilerinin çoğu kanaatkardır, özel bir toprak istekleri yoktur. Bununla birlikte toprakta yeterli düzeyde besin maddesi bulunursa daha iyi gelişir ve daha bol çiçek açar. Bu kaya yuvalarında ve derzlerinde küçük ya da büyük rozetsi, tüylü, sert yapılı taşkıran çeşitleri (Saxifraga ve Potentilla nidita) ve benzeri kaya bitkileri barınır. Bu yastık bitkileri zamanla tüm bloğu kaplayabilir ya da tamamen kayalarla kaynaşmış bir biçim alır. Kaya yerleşimlerinden sonra ikinci işlem kaya bahçesinin düzenlenmesidir. Plantasyonda ise düzenleyici bilgi ve becerisi oldukça önem taşımaktadır (Koç 1996).

Merit Roy Garden ile ilgilenen Bahçıvanlar Birliği üyeleri çeşitli atraksiyonların yer aldığı kaya bahçelerine oldukça ilgi göstermişlerdir. Ayrıca farklı kullanımların ve sürprizlerin yer aldığı düzenlemelerde bahçıvanların rolü oldukça büyük olmuştur. Kuzey Amerika'nın yerli bitkilerinden Primulaceae familyasından Dodecatheon hendersonii bu bahçelerde kullanılmıştır. Mathew'e göre düzenlemede kullanılan türlerin ekolojik ve kültürel özelliklerin tartışmaya açılması gerekmektedir (Mathew et al. 1997).

Mitchell Beazy kaya bahçesi bitkilerini incelemiş; koniferler, ağaç - ağaççıklar, su kıyısı bitkileri, meyveler ve sebzeler, tek yıllık -çok yıllık mevsimlik bitkiler. . . vb tarzında başlıklar altında toplamıştır. Aynı zamanda düzenlemelerde kullanılacak pratik notlar, basit üretim metodları, bitkilerin latince isimleri ve listelerine de yer veren Beazy her çeşit düzenlemede kullanılacak geniş bir kaynak yaratmıştır (Beazley 1997).

Kaya ve alp bahçelerinin planlanmasında kullanılan *Origanum amanum* ve *Origanum lotundifolium* 3 ya da 4'lü guruplar halinde kullanılmaktadır. Otsu bitkiler kadar ye verilmesine de geç ilkbahar ve yaz aylarındaki çiçeklerin gösterişli ve bol olması için toprağın işlenmesine ve ıslah edilmesine özen gösterilmelidir (Paton 1994).

Plak taş yollar ve basamaklar boyunca gerçekleştirilecek güzel bir bitkisel düzenleme sayesinde bahçenin diğer kesimleri ile kolay bağlantı kurulmaktadır (şekil 4.42.).

Şekil 4.42. Kaya bahçelerinde basamaklar

Çim yüzeyinin basit ya da kademeli olarak kuru örgü taş duvarla çevrenmesi veya sınırlandırılması da küçük otsu bitkiler için geniş kullanım imkanı sağlar. Kuru örgü taş duvar derzlerinde iyi gelişim gösteren değişik kaya bitkileri vardır. Sapanoria olivana, Levisia cotyledon gineş görmeyen duvarlar için uygundur. Doğal formlu kaya bahçelerinin gerçekleştirilmesinde, kayaların mekan içindeki dağılımı ve yerleştirilmesi daha çok sezgiye dayanırken; mimari formda oluşturulan kaya bahçelerindeki düzenleme ayrı bir yetenek istemektedir. Kuru örgü taş duvarlar ve basamakların düzenlenmesi, plak taşların yerleştirilmesi bahçenin diğer kısımlarına göre daha çok el işçiliği isteyen özel emek gerektiren bir bölümdür (Koç 1996).

Kaya bahçelerinde sıkça kullanılan Sedum türleri üzerine araştırma yapan Stephenson 400' ün üzerinde türün ayrıntılarını açıklamıştır. Özellikle Avrupa' da park ve bahçelerde sıkça rastladığımız, kaya bahçelerinde estetik görüntü yaratan Sedumlar bitki kasaları içerisinde de yetiştirilebilmektedir. Yine kaya bahçelerinde kullanılan Crassulacea familyasını inceleyen Stephenson bitkilerin sıcaklık, su isteği, toprak ıslahı, zararlıların kontrolü tarzındaki morfolojik konulara değinmiş; buna ek olarak yine alp bahçelerinde kullanılan Sedum türleri ile ilgili pratik bilgiler vermiştir. Uluslararası sukkulent bitkileri tanıtım sergisinde bu bitkiler hem profesyonel peyzajcılara hem de bu düzenlemeleri hobi olarak yapan kullanıcılara tanıtımı yapılmıştır (Stephenson 1994).

Oxford Üniversitesi'nin bahçe sınırları kuru örgü duvarlarla, kaya bordürleri ve çit bitkileri ile özel hale getirilmiştir. Nuneham Courtenay'daki Harcourt Arberatumu içerisinde alp bitkileri, tropik bitki parterleri, palmyeler, meyve bahçeleri, ağaçlar ve seralar yer almaktadır. Aynı zamanda üniversite içerisinde kaya bitkileri, soğanlı-rizumlu-yumruklu bitkiler ve çit bitkileri ile bataklık bitkilerinin bulunduğu uydu bahçeler yer almaktadır (Allen ve Walker 1995).

Avustralya'da ise bazı kaya bahçesi bitkileri toprak ıslah edilerek konteynırlarda üretim yapılmaktadır. Dokuz ayrı türün çeşitli detaylarını açıklayan ve bu detaylara göre toprağı ıslah eden Blake, alp bitkilerinin yetişmesinde önemli rol oynayan toprak ile

ilgili açıklamalarda bulunmuş ve bu açıklamalar uygulamacılara ışık tutmuştur (**Blake 1996**).

Kaya bahçelerinin düzenleme şekli olan doğal formlu kaya bahçesinde, formal kaya bahçesinde ve minyatür kaya bahçesinde *Acantholimon clivieri*, *Tymus sedoides*, *Hebe hectori*, *Jasminum parkeri*...vb bitkilerinin kullanılması ile hoş bir görüntü elde edilmektedir.

4.2. Temalı Park ve Bahçelerin Uluslararası Turizmdeki Yeri ve Önemi

Uluslararası turizm akışının büyük bölümü sanayileşmiş ülkelerde yoğunlaşmıştır. Gene bu sanayileşmiş ülkelerde kişi başına en yüksek gelir elde edilmekte ve turizmin vazgeçilmez altyapısı (taşımacılık, eğlence sektörü, restoranlar ve oteller) da bu ülkelerde bulunmaktadır. Bu ülkeler turist göndermek ve turist ağırlamak bakımından da bütün dünya ülkelerinin önündedirler. Uluslararası turizmin üçte ikisini ağırlayan Batı Avrupa manzarının çeşitliliği, Akdeniz kıyılarının güzelliği, sanat mirasının zenginliği ve Paris, Viyana, Londra, Roma gibi büyük metropollerin çekiciliği ile ilgi odağı durumundadır. Ayrıca Alpler' in oluşturduğu yay ile dünyanın en geniş kayak yapılabilen sahasına sahiptir. Gelen turist sayısı bakımından dünyada Fransa birinci, İspanya üçüncü, İtalya dördüncü sıradadır (**Thema Larousse 1993**).

Bu ülkelerin her biri, her yıl 25 ila 50 milyon arasında değişen sayıda turist ağırlamaktadırlar. Amerika dünyada turist ağırlayan bölgeler içerisinde ikinci sıradadır ve yabancı ziyaretçiler Amerika Birleşik Devletleri'nde Batı kıyısı ve Kuzeydoğu bölümünün büyük şehirlerine öncelik veren bir gezi turizmi yaparlar. Bu kitle turizminde dünya insanların bu ülkeyi seçmesinde ve cazip bulmasında eğlence sektörünün ve eğlence temalı parkların var olması bir de eğlenceye bakış açılarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Toplam olarak, Avrupa ve Amerika uluslararası turistlerin yaklaşık olarak % 80' ini ağırlamaktadır (**Theme Larousse 1993**).

Uluslararası turizm her şeyden önce ev sahibi ülkeye döviz biçiminde gelir sağlayan bir etkinlik sektörüdür. Turizm dengesi fazlalık gösteren belli başlı ülkeler İspanya, İtalya ve Fransa' dır. Türkiye' de turizm dengesi fazlalık gösteren ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemize sık sık gelen Almanlar ve Hollandalılar, yabancı turistlerin ülkelerine bıraktığı dövizden daha fazlasını kendi ülkeleri dışında harcamaktadırlar. Bu ülke yurttaşlarının % 60' ı tatillerini ülke sınırları dışında geçirmektedirler (Thema Larousse 1993).

Fazla büyük olmayan veya sınırlı kaynakları olan ülkeler için turizm vazgeçilmez bir gelir kaynağıdır. Aynı zamanda yaratıcı bir istihdam etkinliğidir. Otel ve lokantalarda, seyahat acentalarının pazarlamayı üstlendiği, turistik eşyaların üretildiği tur operatörlüğü bürolarında doğrudan istihdam yaratır. Konaklama yerlerinin kurulması ve yenilenmesini üstlenen inşaat sektöründe olduğu gibi dolaylı istihdamı da buna eklemek gerekmektedir. Turizmin gelişmesinin bölgesel dengeler üzerinde de çeşitli etkileri vardır. Bazen dağlık bölgelerde olduğu gibi göçü yavaşlatır ve yöre insanlarını yerli yerinde tutar.

Uluslararası turizm yani "sınır ötesi turizm", 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle de 1950 yılından itibaren büyük bir ekonomik ve toplumsal önem kazanmıştır. Gerçek bir etkinlik haline gelerek hızla büyüyen bir sektör olmuştur. Günümüzde yaşanan turizm etkinlikleri sanayileşmiş toplumun tüketim ve eğlence uygarlığına doğru yönelmesi ile açıklanabilmektedir. 1950 yılından itibaren yaşam düzeyinin hızla yükselmesi ile birlikte gerçek bir uluslararası kitle turizmi yaşanmaya başlanmıştır. Daha serbest olan ve daha kolay para harcayan bu topluluk aynı zamanda otomobilin yaygınlaşması ve hava taşımacılığının gelişmesi sayesinde artan bir hareketlilik kazanmıştır. (Thema Larousse 1993)

Dünyanın pek çok ülkesinde turistik amaçlı düzenlemeler yapılmıştır. Genel kazanç sağlama amacı dışında, mevcut bölgelere erişimin kolaylaştırılması, bu bölgelerde rasgele yapılanmanın engellenmesi veya hiç yoktan yeni konaklama alanlarının yaratılması istenmiştir. Bu işlemler en az sayıda mimari birim öngörülen kullanımlara uygun bir arazi yapılanması gibi bazı zorunluluklar getiren toplu bir düzenleme planı

temel alınarak yürütülmüştür. Bu geniş kapsamlı düzenlemeler sonucunda çoğu zaman spora ve eğlenceye yönelik tesisler, ticaret, yönetim, sağlık, kültür ve konaklama tesisleri gibi birbirlerini tamamlayan işlevleri yerine getiren birimlerin aynı odakta toplandığı tatil köyleri gerçekleştirilmiş olur. Tercihler genellikle deniz kıyısı turizmi en yaygın tatil biçimi olma özelliğini korumakta ve tercih alanı genişlemektedir. Fakat Akdeniz çevresi, A. B. D' deki Florida eski turistik bölgeler olmalarına rağmen hala en fazla akına uğrayan yerler olmaya devam etmektedir (Neal 1991).

4.2.1. Ekonomik önemi

Turizmde ekonomik boyut oldukça önemlidir. Turizm büyük bir iş kolu olarak düşünülmekte, ekonomik hedeflere öncelik verilmekte ve fayda sağlamaya yönelik çalışılmaktadır. Genellikle eğlence temalı parklarda kısa sürede turistten maksimum gelir sağlanma düşüncesi hızlı gelişim göstermektedir. Turizm, büyük bir işkolu olarak düşünülmekte kapasite yoğun sezonlara ayarlanmaktadır (Neal 1991).

Temalı parkların uygulanmasında analitik ve finansal desteğin sağlanması önem taşımaktadır. Bunun yanında temalı parkların yapısını oluşturan iş kollarının içerikleri birbirinden farklı özellik taşımaktadır. Ekonomik bazda bir hata yapmamak için bu iş kollarının hesapları iş akışını düzene koyacak şekilde yapılmakta, farklı finitelerin eksik malzeme ihtiyaçlarının karşılanması işletmeye destek sağlamaktadır (Mason ve Opperman 1996).

Eğlence parklarında büyük ölçekte kalkınma hedeflenmekte ve çok sayıda turiste yönelik gelişmeler gözlenmektedir. Burada taşıma kapasitesi oldukça önemlidir. Uluslar arası kalkınma hedeflendiğinden standartlar uluslararası nitelikte olmak zorundadır. Disneyland örneğinde geniş alanlara yayılmış turizm kalkınması vardır ve bu geniş alanlarda tüketim üst düzeydedir. Kaynakların tamamı turistler için kullanılmakta; dengeli bir ziyaretçi tercih sebebidir (Neal 1991 ve Arslan 1998).

Fransa'daki Disneyland ilk eğlence parkı olduğundan ve atraksiyonları ile çok ilgi çektiğinden bir ara patlama yaşanmış, bu patlama insanların doyumunu sağlamış,

Amerikan kùltürünün izlerini taşıdığından belli bir süre sonra bu doygunluk yerini durgunluğa bırakmıştır. Daha sonra yapılan büyük çaptaki pazarlama çalışmaları ile diř devletlerdeki ziyaretçilerin tekrar gelmesi sağlanmış, farklı atraksiyonlara yatırım yapılmış ve giriş ücretlerinin düşürülmesi sayesinde eski kar marjına ulaşmaya başlamıştır. Fransa'daki esnek olmayan çalışma kanunları, kış şartlarının ağır etkisi, sezon sonu ve sezon başı işçilerinin iş ayırımı yapabildiği gibi etkilere Disneyland Paris asla Amerikan benzeri bir pazar payına ulaşamamıştır (Curtis 1997 ve Camp 1997).

Ailelerin birlikte zaman geçirebileceği temalı parklarda psikolojik ve demografik faktörler pazarlamayı ve uygulanması düşünülen faaliyetleri belirlemektedir. Yatırımın önemli olduğu bu parklarda, yatırımın geri dönüşünün kolay olması için pazarlama çalışmalarının iyi yapılması gerekmektedir. Sürekliliğin ve yeterliliğin sağlanması için tanıtıma ihtiyaç duyulan temalı parklar; gerek konumları, gerek konseptleri gerek beklentileri bağlamında birçok tanıtım ve halkla ilişkiler çalışmasını gerektirmektedir. Uyum içerisinde ve birbirini pekiştiren kapsamlı projeler olarak göze çarpmaktadır. Bu parklarda tanıtımın ve halkla ilişkilerin amacı; pazarlamayı kolaylaştırmak, satış artırmak ve satış sonrası hizmet kalitesi ile koşulsuz müşteri tatminini sağlamaktır. Böyle bir konseptin başarılı olabilmesi için işbirliği ve bilgi alışverişi ortamının yaratılması gerekmektedir. Ayrıca turizm piyasasında tanıtılması için pazarlamanın geliştirilmesi gerekmektedir. Tanıtım yatırımlarının amacı müşteri potansiyelini artırmak ve pazar payını genişletmektir. Bu bağlamda geliştirilen ve zaman dilimleri ile kesinleşen her projenin uygulamasında anlam bütünlüğü içinde birbirini tamamlaması ana hedefdir. Bu bağlamda yapılacak ve dünyanın her tarafına ulaşabilecek şekilde dizayn edilmiş pazarlama çalışmaları aşağıdadır (Samuels 1996 ve Kösemen 1992).

- **Web sayfasının hazırlanması:** Bilgi alışverişinde kaynak bulma, danışma, elektronik haberleşme ve rezervasyon yapma imkanına kavuşulmaktadır.
- **Bilgi ve tanıtım konseptinin oluşturulması:** Telefon, fax, fiyat listesi, promosyonlar, her türlü aktivite, yenilik, ayrıntılı tanıtım ve bilgi, ulaşım, hava sıcaklığı, bölgesel özellikler, ayrıcalıklar. . . . vb.

- **Görüntü malzemelerinin oluşturulması:** Plan, kroki, çizim, fotoğrafların kullanıcılara ulaşması.
- **Rezervasyon formunun bilgisayar ortamında oluşturulması:** Dünyanın her yerinden ağa bağlı bilgisayarlardan saniyeler içerisinde mail ile rezervasyon yaptırmak, telefon veya fax ile teyit etmek.
- **Fiyat listesi:** Otel, giriş ücreti, çocuk indirimi, özel günlerdeki promosyonlar ile ilgili bilgileri vermek ve bunları gerekli dönemlerde güncelleştirmek.
- **Cd rom:** Prestij ve tanıtım amaçlı olarak 3 boyutlu ve interaktif olan kataloğun hazırlanması, fotoğraf ve video çekimlerinde yola çıkılarak hazırlanan animasyon-müzik-ses ve metnin bir araya getirilmesi ile çok kapsamlı anlatım etkili olmakta, 2000' li yılların vazgeçilmez etkileşim araçları içerisinde girmektedir.
- **Broşür:** Alan içerisindeki tüm aktiviteleri içermektedir.
- **Tanıtım ilanları:** Gazete ve dergilerde tanıtım ilanları.
- **TV:** Ulusal ve uluslararası TV kanalları ile müşteri potansiyeline hitap etmek.
- **Çeşitli promosyon ve hediyeler:** Yerli ve yabancı turistler genelde gördükleri ve buldukları çevreyi, yaşadıkları ortamı mutlaka yakınları ile paylaşmak, ileride hatırlamak ister. Bu yaklaşım esnasında o bölgeye özgü hoş promosyonlar etkili olacaktır. Promosyon bu parkın konseptini, tasarımını veya içindeki elemanını anlatmaktadır.

4.2.2. Sosyal ve kültürel önemi

Farklı kültürlere ev sahipliği yapan yerli halk; ekonomik olarak da belirli bir seviyeye geldiğinden öncesine oranla daha rahat bir yaşam standardına kavuşmuş, satın alma gücü artmış, hatta kendi işletmesini genişleterek daha çok ziyaretçiye hizmet vermeye başlamıştır. Halk, farklı kültürlere sahip insanlara ev sahipliği yaptığından zaman zaman turistlerin fazlasıyla rahat veya agresif davranış sergileyen insanların farklı kültürlerini tanımıştır. Bazen yerli halkın kültür dejenerasyonu söz konusu olsa, çoğunlukla halk rahatsızlık duysa da ziyaretçilerin davranış şeklinin öğrenilmesi ev sahiplerine tecrübe kazandırmıştır.

4.3. Turizm Sektöründe Karşılaşılan Zorluklar

Temalı parklar büyük turizm kompleksleri içersinde yer aldığından ya da başlı başına bir turizm sektörü parçası olduğundan ortaya zaman zaman hem kaynaklar hem yatırımcılar hem de yerli halkın bakış açısından bazı problemlerin yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

Temalı parklar çok büyük müşteri potansiyeline hitap ettiğinden lokal kaynaklar üzerine baskı yaptığı ortaya çıkmıştır. Turizm faaliyetlerinin artması ile gözlemlenen tüketim artışı bu turizm aktivitelerini kontrol altına alabilecek finansman ve teknolojik kapasitesi olmayan ülkeleri tehdit eder niteliktedir. Bu ülkelerde aşırı elektrik, su ve yiyecek tüketimi sonucunda sıkıntıya düşülmüştür. Ülkemizde Amerika'nın Floridası konumuna getirilmeye çalışılan, 99 ya da 49 yıllığına ülkemizde turistik tesisler için yatırımcılara kiraya verilen orman alanındaki tesisler özellikle Antalya' da bulunmaktadır. Antalya'da altyapı tesisinin yeterli olmayışı sebebi ile önümüzdeki 5 yıl içinde yoğun bir şekilde su sorununun ve sıkıntısının gündeme gelebileceğini hem araştırmacılar gündeme getirmekte hem de işletme yönetiminin şikayetleri gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemizde ve dünyada turistik tesislerde veya büyük komplekslerde yer alan temalı parklar; özellikle yerli halkın yaşam şekline ve kültür tarzına uygun olmayan şekliyle, kültür aşınması ve bazı değerlerin kaybedilmesi sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır.

Teknik ilerleme, politik ve ekonomik gelişmeler zaman zaman yatırımcıyı zor durumda bırakabilmekte; maddi ve sosyal değişiklikler “yaratıcı” olma durumunu gittikçe azaltmaktadır. İnsanlar da toplam gelişmenin sorumlusu olmaktan gittikçe vazgeçerek bu görevi hükümete, menfaat birliklerine, partilere yani üst düzeydeki insanlara devretmekte ve işi devlete bırakma eğilimi göstermektedir. Zaten bir “değiştirememe” düşüncesi gelişerek, pasif kalma ile vazgeçme eğilimi bu yaklaşımı desteklemektedir (Almanya Su Birliği Seminer Notları 1984).

Sektörün süregelen ve genel sorunlarının çözümü için olmazsa olmaz koşul ise turizm sektörünün Türkiye'nin genel politikaları içinde öncelikli yerini almasına bağlıdır.

Turizm temalı park ve bahçelerin yalnızca bir boyuttur. Başarılı sağlanması için gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler Ulusoy'a göre şöyledir;

1. Tanıtım: Ülkemizin turizm imajının yükselmesine karşın, halen bir çok yön yanlış anlaşılmakta olumsuz imaj ve ön yargıların mevcut olduğu bilinmektedir. Bu itibarla; ülkemizin çağdaş ve modern yönlerini ortaya çıkaran daha geniş, kapsamlı ve etkili “tanıtım faaliyetleri”nin yürütülmesi gerekmektedir. Turizm tanıtımının, rakip ülkelerin tanıtıma ayırdıkları kaynakların altında kalmayacak imkanlarla sürdürülmesi katkı sağlayacaktır. Uzun vadeli amaçlara yönelik genel sistematik tanıtım faaliyetleri yanında, aynı zamanda değişen pazar koşullarına göre dinamik, esnek stratejilerin, promosyonun da uygulanacağı imkanların yaratılması gerekmektedir.

2. Acenta sorunları: Seyahat acentaları, kriz durumlarında dahi teşvik ve desteklerden yararlanamamaktadırlar. Giderek çetinleşen rekabet koşulları içinde seyahat acentalarının güçlendirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda KOBİ kapsamına alınması, ihracat ve diğer teşviklerden acentaların yararlandırılması gerekmektedir.

3. Alt yapı: Ülkemizin turizm açısından önemli alt yapı sorunları mevcuttur. Turistik yörelerimizde ve genel olarak alt yapı iyileştirme, geliştirme projelerine öncelik verilmesi gerekmektedir.

4. Çevre sorunları: Plansız, dengesiz gelişmeler, kaynakların yanlış ve aşırı kullanılması, çarpık yapılaşma, betonlaşma doğal ve kültürel değerlerimizin bozulmasına, yitirilmesine neden olmuş ve önemli çevre sorunları doğurmuştur. Bütün bu olumsuz gelişmeler mevcut turistik merkez ve yörelerimiz, ayrıca turizm sektörümüzün geleceği için tehdit unsuru oluşturmaya başlamıştır. Bundan sonraki sorunların önlenmesi, planlı bir gelişmenin sağlanması, tavizsiz bir denetim mekanizmasının kurulması ve işlerliğin sağlanması ilke olarak, ekolojik dengeyi ve turizm geleceğini göz önüne alan “sürdürülebilir gelişme” anlayışının yerleşmesine bağlıdır.

5. Trafik: Her yıl binlerce kayıp verdiğimiz trafik, turizm yönünden de yaşamsal bir sorun teşkil etmektedir. Bir kısım ülkelerin resmi kurumlarınca yayınlanan “seyahat tavsiyeleri ve bültenlerinde” ülkemiz trafiği ile ilgili konu ve uyarılar caydırıcı bir mahiyet taşımaktadır. Tur operatörleri bu onu üzerinde ciddiyetle durmaktadır. Dünya çapında yaygın ve yoğun kampanyaların açılması, yol ve trafik hatalarının düzeltilmesi ve kontrollerin artırılması ve tavizsiz bir uygulama için radikal tedbirlerin alınması şarttır.

6. Toplam kalite: Bir turistik ürünün kalitesini sadece konaklama, ulaşım ve hizmetler belirlemez. Kalite turistik bir merkez ya da yörenin tüm ayrıntıları ve bütünü ile ilgilidir. Otel 5 yıldızlı, çevre bir yıldızlı ise ürün 5 yıldızlı olamaz. Dolayısı ile çevrenin tüm ayrıntısı bütünü kalitesi ile yükseltilmesi gerekmektedir. Bu konuda devlete, yerel yönetimlere, özel sektör kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine, vatandaşlara düşen çok önemli ve çeşitli görevler vardır.

7. Eğitim: Bugün ülkemizde turizm eğitimi veren çok sayıda kurum ve kuruluş vardır. Ancak eğitim alanında bir dağınıklık ve standart farkları görülmektedir. Dolayısı ile turizm eğitiminin belli bir sisteme bağlanarak ve yeterli imkana kavuşturularak sektörün ihtiyaçları ile tutarlı bir şekle getirilmesi gerekmektedir.

8. Hava ulaşımı: Ülkemizde özellikle hava yollarında görülen olumsuz gelişmeler, koltuk kalitesinin azalması sektör açısından önemli bir sorun oluşturmuştur. Bu sorunların ilgili kamu kuruluşları ve özel hava yolları şirketleri ile çözümlenmesi gerekmektedir.

9. İç turizm ve yurtdışına seyahat: İç turizm olayına artık kriz dönemlerinde denge sağlayacak bir olay olarak bakılmaması gerekmektedir. Tatil, dinlenme ve seyahat artık vatandaşlarımız için de yaşamsal bir ihtiyaçtır. Bu konuda yapılması gereken şey; rezervasyon alışkanlıklarının değiştirilmesi, tur ve tatil fiyatlarının daha uygun hale getirilmesi, seyahat acentası hizmetlerinden daha büyük oranda yararlanılmasını sağlamaktır. Ancak ekonomik kriz iç turizmi olumsuz yönde etkilemiş, talebi daraltmıştır. Öte yandan yurt dışına giden vatandaşlarımızın vizeler...vs konularda

karşılaştıkları önemli sorunlar vardır. 50 dolar harç uygulaması, dış seyahat talebini ve özellikle dar ve orta gelir gurupları talebini etkilemiştir ve bir an önce kaldırılmalıdır.

10. Tüm turizm türlerinin gelişimi: Bir Akdeniz ülkesi olarak deniz ve güneşe bağlı yaz tatilleri talebi, bundan sonra da hiç kuşkusuz yükselmeye devam edecektir. Ancak ülkemizin olağanüstü çeşitlilik gösteren turizm potansiyelinden azami derecede yararlanmak, turizmin ülke sathında daha dengeli dağılımını ve yıl geneline yayılmasını sağlamak üzere ilke olarak çeşitlendirme politikaları benimsenmektedir. Bu bağlamda inanç, kültür, toplantı, kongre, doğa ve yat turizmi ile özel ilgi çekecek turizm türlerinin geliştirilmesi de önem taşımaktadır (**Ulusoy 2001**).

Uluslararası düzeyde Türkiye en çok tercih edilen bir ülke konumundadır fakat bazı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun en önemli nedeni, Türkiye'nin potansiyelleri ile orantılı bir turizm politikası oluşturamaması, bu yönde etkili bir dış tanıtım ve imaj çalışmasını yerine getirememiş olmasıdır. Türkiye'nin turizm tanıtımında en önemli dezavantajı, tanıtıma ayırdığı kaynakların rakiplerin çok gerisinde kalmasıdır. Ülkemiz şartlarına uygun olarak saptanacak politikalarımıza özel sektöründe dahil edilerek yeni bir işbirliği modelinin yürürlüğe konulması gereklidir (**Taşar 2001**).

Turizmde çeşitlilik ve alternatif turizm 4 mevsim 12 ay turizm yapabilmek için turizm çeşitlendirilmesi yapılması gerekmektedir. Turizm yatırımlarının yurt geneline yayılarak alternatif turizm olanaklarının oluşturulması şarttır. Yayla turizmi, termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, inanç turizmi, akarsu turizmi, dağ ve doğa yürüyüşü, mağara turizmi, kongre turizmi, eko turizm, dalma turizmi konularında faaliyetlerin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Fotosafari Projesi ve Safari Parklarının oluşturulması, tema parklarının kurulması ile canlılığın sağlanabileceği düşünüldüğünden temalı parklarla ilgili planlamalar yapılmıştır. İnanç turizmi kapsamında bu sene 8 Aralık tarihinde Antalya Demre'de Noel Baba'nın doğum gününün kutlanması gibi organizasyonlarla Türkiye'deki turizme yeni bakış açıları getirilmeye çalışılmıştır (**Taşar 2001**).

Karışık ve bürokratik yapı turizm sektörünün dinamikleriyle paralel iş ve hizmet üretilmesini engellemektedir. Ayrıca KDV oranlarının aşağıya çekilmesi, turizmdeki rekabet gücümüzün devamı için gerekli olduğu düşünülmektedir. Rakip ülkelerde olduğu gibi bu oranın % 8'e düşürülmesi yararlı olacaktır. Ayrıca turizmciilerin ihracatçı sayılması ve ihracatçılara verilen teşviklerden yararlandırılması, havayolu ulaşımına kolaylıklar sağlanması gibi konularda çalışmaların yapılması gerekmektedir (Taşar 2001).

Turizm sektöründe kaliteli hizmet sunabilmek başarının olmazsa olmaz şartlarından biridir. Seyahat sırasında, varış noktasında, konaklama süresince ve yaşadığı çevredeki bütün ilişkilerinde "turist memnuniyeti" olarak tanımlanan kalite anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Kıtalararası rekabetin yaşandığı turizm pazarlarında "kalıcı turizm" olgusunu yaratmak, ülkemizin ürün çeşitliliğini dünyaya duyurmak, uluslararası standartları yakalamak, uluslararası ve bölgesel örgütlenmelerin içerisinde karar mekanizması açısından daha güçlü bir yer edinebilmek için, somut sonuçlar sağlayacak işbirliği politikasının izlenmesi gerekmektedir (Taşar 2001).

Sonuç olarak; 2002 yılına girerken, Türk Turizmi'nin sorununun genelde yapısal olduğu görülmektedir. Bunun için başta kamu, özel sektör ve medyanın yanı sıra kamuoyunun tamamı turizmin önemini algılamalı, bu konuda toplumdan da gerekli destek sağlanmalıdır. Bu bağlamda; hızlı düşünen, hızlı çalışan, hızlı çözüm üreten ve turizm sektörünün dinamiklerine cevap verebilecek yoğun bir çalışma başlatılmalıdır (Taşar 2001).

4.4. Dünyada ve Türkiye'de Temalı Park ve Bahçe Tasarımını Belirleyen Temel Yaklaşımlar

4.4.1. İnsan Eksenli Yaklaşım

21.ci Yüzyıl insan zekasını, insanlığı, teknolojik gelişimin zirvesine ulaştırdığı ancak bir o kadar da kirlilik denizinde boğulmak üzere olduğu bir çağdır. Teknoloji, nüfus ve

hızlı büyüme göstergeleri olarak kabul edilirken tüm bunların yan etkilerine karşı insanlar savunma mekanizmalarını geliştirmek zorunda kalmışlardır. İnsan yaşantısı boyunca 3 tür kirliliğe maruz kalmaktadır. Günümüzde Fiziksel-ruhsal-çevresel kirlenme olarak da ortaya çıkan bu kirlilik, insan eksenli yaklaşımdan yola çıkılarak kullanıcıyı kirlilikten uzak tutmak için projeler geliştirilmiştir. İnsanların hoşnut kalması insan eksenli davranış yaklaşımının temel noktasını oluşturmaktadır (Naturland Fizibilite Raporu 1998).

4.4.2. Bölgesel eksenli Yaklaşım

Ekonomik ve sosyal kalkınmaya yardımcı olacak kaynak ve araçlara bolca sahip olan bölgeler, küresel dolaşım ağında daha rahat rekabet edebilmişler, bunun yanında bu rekabetten kopmak istemeyen gelişmekte olan ülkeler ise rekabet avantajlarını farklılaştırarak yerel bazda kalkınma stratejileri geliştirmek zorunda kalmışlardır. Özellikle Türkiye, bölgesel siyasi ve ekonomik konjonktürde rekabet avantajının yanında yerel kalkınma stratejileri geliştirmek ve desteklemek zorundadır (Naturland Fizibilite Raporu 1998).

Dünyada ve Türkiye’de kırsal bazda kurulmuş olan tesislerin ve işletmelerin kurulduğu yerin çehresini değiştirmektedir. Ancak gelişen ve çok hızlı değişen dünyanın bütün dengeleri, yeni yaklaşımlar perspektifinde yapılması gereken farklılığı yaratmayı, modernleşmeyi sağlamayı ve dünyanın değişen trendlerine uyum göstermeyi gerektirmektedir (Naturland Fizibilite Raporu 1998).

4.4.3. Çevre Bilinçli Yaklaşım

Bireysel ve bölgesel kalkınma eksenli yaklaşımın “küresel bilinç” etrafında yoğunlaştırılması gerekmektedir. Doğal denge unsurlarını korumayı ilke edinen çevre bilinçli yaklaşım da organik atıkların yem veya gübre olarak kullanılması, atıkların belli bir projeye bağlı olarak alt yapıya verilmesi, hava ve su kirliliği yaratacak kullanımlardan kaçınılması ve doğal kaynakların verimli biçimde kullanılması önem taşımaktadır. Temalı parklarda genellikle ada içindeki sirkülasyonda, taşınmada proje

alanına egzoz gazını girmesini önlemek amacıyla motorlu taşıtlar sokulmaması; insan ve ürün taşımıcılığı yatay asansör sistemiyle gerçekleştirilmesi, birimler arası ulaşımın ise akü ile çalışan araçlarla sağlanması çevre bilinçli yaklaşıma örnek teşkil etmektedir **(Natuurland Fizibilite Raporu 1998)**.

Plansız, dengesiz gelişmeler, kaynakların yanlış ve aşırı kullanılması, çarpık yapılaşma, betonlaşma doğal ve kültürel değerlerimizin bozulmasına, yitirilmesine neden olmuş ve önemli çevre sorunları doğurmuştur. Bütün bu olumsuz gelişmeler mevcut turistik merkez ve yörelerimiz, ayrıca turizm sektörümüzün geleceği için tehdit unsuru oluşturmaya başlamıştır. Bundan sonraki sorunların önlenmesi, planlı bir gelişmenin sağlanması, tavizsiz bir denetim mekanizmasının kurulması ve işlerliğin sağlanması ilke olarak, ekolojik dengeyi ve turizm geleceğini göz önüne alan “sürdürülebilir gelişme” anlayışının yerleşmesine bağlıdır. Turizm planlamasında çevre yönetimi ve politikası planlamanın bir parçası olarak görülmeli ve yenilenebilir kaynaklar kullanılmalıdır.

4. 5. Temalı Park Konseptinin Planlama ve Tasarım İlkeleri

Ticari bir faaliyet olarak ortaya konan temalı parklarda mutlaka zamanlı, modern, ilerleyici işletme prensipleri gerekmektedir. Özellikle kitlesel turizmde soft turizmdeki gibi bireysel, rahat, sakin, telaşsız tatil imkanı söz konusu olmadığı gözlemlenmiştir.

Temalı parklarda; kitlesel turizme eğlence parkları, soft turizme kelebek bahçeleri, koleksiyon bahçeleri, tıbbi bitkiler bahçeleri, arboretumlar örnek verilebilmektedir. Soft turizm boyutunda incelenen temalı parklar genellikle eğitim temalı parklardır. Bu park türünün işletilmesi ve oluşturulması eğitime katkı sağladığından çoğu özelliği ile kitlesel turizmin planlama-tasarım ilkelerinden ayrılmaktadır. Mesleki bilgiler dahilinde, mesleki konuları irdeleyerek bir çalışma yapılması gerektiği görülmüştür. Kitlesel ve soft turizme yönelik bir genelleme yapılmasının doğru olmayacağı düşünülmüş, bu yüzden tez içerisinde soft turizmi örnekleyen park ve bahçelere ait planlama ve tasarım ilkeleri hakkında kısa açıklamaları yapılmıştır. Kitlesel turizmi

destekleyen, büyük yatırımlar yapılarak ortaya çıkarılan temalı parklarda görülen ortak planlama ve tasarım ilkeleri aşağıda verilmiştir.

1-) Temalı park konsepti yeni bir konsept, konularına göre yeni gelişen bir sektör olduğunda planlama, tasarım, işletme ve uygulama alanlarında uluslararası işbirliği ve bilgi alışverişi yapılmalıdır. Farklı alanlarda çalışan çalışma grupları bir araya gelerek koordineli bir şekilde çalışmalıdır.

2-) Planlama ve tasarım aşamasında çalışanların motivasyonunun maksimum derecede olması sağlanmalı, amaç ve strateji planlamanın başında tespit edilmelidir.

3-) Planlamada taşıma kapasitelerini gerçekçi hesaplanmalı ve kullanılan alanın özelliklerine dikkat edilmelidir.

4-) Yenilenebilir kaynaklar kullanılmalı, turizm planlamasında çevre yönetimi ve politikası planlamanın bir parçası olarak görülmelidir.

5-) Teşebbüs gücüne destek olunmalı ya da teşebbüs gücü kredilerle desteklenmelidir. Yapılan teşviklerle işletmenin yenilenme gücü artırılmalıdır.

6-) Tasarım aşamasında; farklı grupların alana gelmesi sağlanmalı, tasarım çalışmasını yürüten kişilerin düşüncelerine sınır koymayarak ziyaretçilerin harcama yapmalarını sağlayan bir tasarım geliştirilmelidir.

7-) Büyük ölçekte kalkınma hedeflendiğinden çok sayıda turistin ilgisini çekecek düzenlemelerle bir kompozisyon oluşturulmalıdır.

8-) İhtiyaç türünün tespiti için ön çalışma yapılarak itirazlar ortadan kaldırılmalı, sosyal ihtiyaçlara önem verilmeli, katılımın artırılabilmesi için değişik faaliyetler sunulmalıdır.

9-) Tasarımda insanlara seçme- izleme ve katılma şansının verilmesiyle planlama ve tasarım güçlendirilmelidir.

10-) İhtiyaçlar önceden tespit edilerek farklı eğitim, yaş, kültür, eğlenme ve dinlenme anlayışı, yaşam tarzı farklı olan insanları tek çatı altında toplayacak konseptler geliştirmelidir.

11-) Planlama-tasarım aşamasında; bir taraftan potansiyel ve mevcut kişilerin ihtiyaçları tespit edilirken diğer taraftan da bu ihtiyaçlar rekreasyona yönelik esaslarla güçlendirmeli, bu çerçevede yeni ihtiyaçlar uyandırılmalıdır.

12-) Kent insanının gereksinimini anlamak ve karşılamak için boş zamanlarını nasıl, nerede, ne şekilde kullanacakları ve hangi faaliyetleri tercih edebilecekleri, ne tür değişiklikler isteyebilecekleri, nasıl mutlu olacağı, tercihlerinin ne olacağı, nasıl hoşnut tutulacağı ve neden farklı bir faaliyet isteyeceği şeklindeki davranış yaklaşımları ile aktiviteler oluşturulmalıdır. Planlama ve tasarım aşamasında aktiviteler oluşturulurken demografik, sosyal-kültürel-ekonomik ve doğal faktörler ön planda tutulmalı, kullanıcının davranış yaklaşımı temel noktayı oluşturmalıdır.

13-) Tasarım aşamasında kişisel istekler göz önünde bulundurulmalı, faaliyetler her yaş gurubuna hitap ederek ziyaretçi çekebilecek özellikleri bünyesinde barındırmalıdır.

14-) En güzel uygulamanın dahi günün birinde tanınmamış atraksiyonlar getirilmediği sürece can sıkıcı olabileceği unutulmamalı, bu yüzden yeniliklere açık kapı bırakılabilecek tasarımlar geliştirilmeli, tasarıma geniş bir perspektiften bakılarak hayal gücünün kapıları zorlanmalıdır.

15-) Tasarım; değişen ihtiyaçlara cevap verilmeli, artan rekabet ortamına uyum sağlamalı, rakiplerin benzer atraksiyonlarından kurtulup değişik atraksiyonlar sergilemelidir. Temalı parklarda; rakiplerin yarattığı yeniliklere adapte olunmalı, turistlerin kalış süresini arttıracak uygulanabilir yenilikler getirmeli, değişen istek ve ihtiyaçlar karşılanmalı, benzer atraksiyonların dışına çıkılarak ziyaretçilere farklı

atmosferler sunulmalıdır. Bu düşünce tarzının temalı park ve bahçelerin başarıya ulaşmasında ve işletilmesinde etkili, vazgeçilmez unsur olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

16-) Genellikle büyük ölçekte kalkınma hedeflendiğinden, çok sayıda turiste yönelik tasarımlar yapıldığından reklam ve pazarlamaya önem verilerek ziyaretçilerin dikkati çekilmeli, fazla sayıda ziyaretçinin gelmesini ya da daha sık ve düzenli gelmesini teşvik edecek animasyon gösterileri düzenlemeli, yatırımın işletmeciyeye geri dönüşü sağlanmalıdır.

17-) Zaman para olarak yatırımcıya döneceğinden, hızlı ulaşım ve sabit bir programla hizmet verildiğinden ziyaretçinin daha çok yer gezeceği ve daha çok harcama yapacağı işletme programlarında göz önünde bulundurulmalıdır.

18-) Temalı parklarda özellikle eğitim dışında yer alan eğlence temalı parklarda kozmopolit davranış biçimleri ön plana çıkmaktadır. Zaman zaman yerli halkın bakış açısından bazı problemlerin yaşandığı gözlenmekte, kültür dejenerasyonunu engellemek amacıyla bazı tedbirler alınmalıdır.

19-) Ziyaretçinin isteğine bağlı aktivitelerle ziyaretçiyi hoşnut tutacak hitap etme anlayışı benimsenmelidir. İşletme anlayışında;

a-Güler yüzlü personel hizmet etmeli

b-İhtiyaç duyulan personel profesyonel işletme anlayışına sahip olmalı

c-Personelin insanlara hitap edebilme gücünün yeterli olması gerekmektedir.

Kitlesele turizmde soft turizmdeki gibi bireysel, rahat, sakin, telaşsız, özgür tatil imkanı söz konusu değıldir. Özellikle eğlence temalı parklarda zaman para olarak yatırımcıya dönmemektedir. Hızlı ulaşımle sabit bir program dahilinde hatura eşyaları, uluslararası nitelikteki konaklama ve restoranlar önem taşımaktadır. Kozmopolit davranış biçimi ön plana çıkmakta, yalnız popüler sayılan bir yere gitmiş ve orada bulunmuş olmanın

hoşnutluğu, macera ve eğlencenin tadı ziyaretçiler tarafından çıkarılmaktadır. Sonuçta talep karşılanmakta, tasarımın bütünü teknoloji ile birleştirilmektedir (Arslan 1998).

Özellikle eğlence temalı park projelerinde; planlama aşamasından ticari işletme aşamasına kadar tüm safhalarda ihtisas gurubu, yatırım gurubu ile koordineli şekilde çalışması önem taşımaktadır. Temalı park konsepti yeni bir konsept, konularına göre yeni gelişen bir sektör olduğunda planlama, tasarım, işletme ve uygulama alanlarında uluslararası işbirliği ve bilgi alışverişi yapılmalıdır. Farklı alanlarda çalışan farklı çalışma grupları bir araya gelmelidir. Mesela; Sea World, Universal Studio, Walt Disney World'ün konsept planlamasını ve eğlence danışmanlığını Amerika-Avrupa Pasifik' de yer alan; 20 ülkede prestij projelerin tasarımını Orlando, Florida A.B.D kökenli bir firma yapmıştır. İş programını, inşaat yönetimini, proje finansman şirketi GreenVille, South Carolina A.B.D kökenli firma üstlenmiştir. Ekonomik analiz ve işletme danışmanlığı için sektörün önde gelen üç büyük yatırım ve işletme şirketine hizmet veren bir Anglo-Amerikan şirketinin tecrübeleri bir araya getirilmiştir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde merkezleri bulunan bu şirket, farklı kullanıcıların nabzını elinde tutmaya çalışmış, sonuçta uluslararası işbirliği yapılmış ve farklı alanlarda çalışan guruplar bir araya getirilmiştir (Betaş A.Ş 31197 Sayılı Yarışma Projesi Tanıtım Dosyası 1997).

Manuel ve Fred planlama aşamaları birbirine benzemesine rağmen temalı parkları 3 kategoride incelemiş, ortak noktalarından yola çıkarak planlama ilkeleri ortaya koymuştur (Lawson 1997).

Alan: Hafta sonu ziyaretçileri için değişse de genellikle park ziyaretçilerinin % 80'i 320 km. çap içinden temalı parkı gezmeye gelmektedir. Temalı parklar büyük turistik merkezlere yakın ve ulaşılabilir olmalı, özellikle otoyol ya da otobanın kesişim yerine yakın olmalıdır (Lawson 1997).

Yerleşim yeri: Temalı park ve bahçeler için genel olarak çok kritize edilmiş yerleşim yeri özelliği yoktur. Geniş bir yerleşim yerinin olması ve bu alanların düşük fiyatta olması önem taşımaktadır çünkü; yatırım maliyetinin azalmasıyla diğer faaliyetlere daha fazla pay ayrılmaktadır (Lawson 1997).

Temalı park için yatırım yapıldıktan sonra bölgenin emlak değerinde 50 kat artış görülmektedir. Bu artış, otel-motel ve yerleşim alanlarının gelişmesi için alana artı değer kazandırmaktadır (Lawson 1997).

Temalı parkın kurulacağı alanda su faktörünün, ormanlık-ağaçlık arazinin bulunması, kaya bileşimlerinin var olması hem alan karakterini belirlemede hem de kazı ve dolguyla yüzey yapısında oluşacak değişiklikleri engellemektedir (Lawson 1997).

Doğal kaynaklar: Uygun karakterde bir temalı parkın yaratılması için alanın yakın çevresinde tarihi karakterin olması yeterlidir. Temalı park yerleşiminin gerçekleşebilmesi için yakınında farklı bir rekreasyon-kültür-eğlence karakterinin olması ve temalı parkla birleştirilmesi ile alan daha etkin olmaktadır (Lawson 1997).

Pazarlama: Temalı parkların pazarlama planlamasında, ziyaretçilerin 2 yetişkin ve 2 çocuk olmak üzere 4 kişiden oluştuğu varsayılmaktadır. Ziyaretçilerin % 70'i 12 yaş üzeridir. Bu ailelerin çoğu günde 7-8 saat kalma ya da 1-6 hafta arasında konaklama planı yapmaktadır. Bir bölümüyse aynı sezonda dönüş yolculuğuna hazırlanmaktadır (Lawson 1997).

Ziyaretçilerin yolculuk mesafesi kritik olduğundan turistlerin yerel-bölgesel ya da dış devletlerden gelmesi farklı Pazar parametrelerini oluşturmaktadır. Amaç müşteriye uzun süre alanda tutarak harcama yapmasını sağlamaktır (Lawson 1997).

Betaş çalışanlarına göre “temalı parkların, özellikle eğlence merkezlerinin rasyonel işletilmesi konusunda personele eğitim hizmeti verilmeli ve işletme ticari operasyona hazır hale getirilmelidir.” Bu yaklaşımı benimseyen batı dünyasında, özellikle ABD’ de temalı eğlence merkezlerinin geliştirilmesinde;

1. Yatırımcı grubun projeye ilişkin ana hedeflerinin ortaya çıkartılması
2. Bu hedefler çerçevesinde proje organizasyonu ve geliştirilmesi için gerekli olan deneyimli ekip (konsept planlama, pazarlama ve ekonomi, işletme organizasyonu, finansman, mimari proje-inşaat yönetimi, hukuk danışmanlığı) oluşturulması önem taşımaktadır (Betaş A.Ş 31197 Sayılı Yarışma Projesi Tanıtım Dosyası 1997).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu tez çalışmasında dünyadaki ve ülkemizdeki temalı park ve bahçe örnekleri incelenmiş, incelenen örnekler doğrultusunda özellikler belirlenmiş ve tema türleri ortaya çıkarılmıştır. Dağınık halde bulunan örneklerin sistematik bir şekilde getirilmesi için sınıflandırılmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç bizi tezin temelini oluşturan çizelge ve tabloların oluşturulmasına yönlendirmiştir. Tablolarda mevcut örnekler tema türlerine göre ayrılmış, anlatım “simgesel-soyut” ve “birebir gerçek anlatım” başlığı altında derecelendirmiştir. Temalı park ve bahçelerin sınıflandırılmasında ise tema türlerinden yararlanarak “1. derecede ve 2. Derecede temada etkili park ve bahçeler” olmak üzere tema örnekleri derecelerine göre sınıflandırılmıştır. Bu tez çalışmasının temelini oluşturan tablolarda; özel tema üzerine kurgulanan park ve bahçelerin özeti vermek, literatürümüzde oldukça dağınık olan bilgiler sistematik olarak ele almak istenmiştir. Literatür verilerinin değerlendirilmesi sonucunda sınıflama ve guruplamalara ilişkin yeni bir bakış açısı geliştirilmiş, sonuçta planlama ve tasarım ilkeleri ortaya konmuştur.

“Temalı park ve bahçeler” konusu Peyzaj Mimarlığı mesleğine bağlı olarak yapılan ilk araştırmalardan biridir. Tez konusu seçiminde özellikle daha önce işlenmeyen bir konuyu seçilerek; birbirinin devamı niteliğinde bir çalışma yapmak yerine, farklı bir araştırma ile arkadaşlarımızın yapacakları çalışmalara katkı sağlamak istenmiştir. Bu tezin “tema” üzerine yapılacak çalışmalara temel olabileceği düşünülmüştür.

Peyzaj Mimarlığı disiplinde tasarım, planlama-uygulama konularında çalışan arkadaşlarımıza yeni bir bakış açısı getirmesi, kaynak oluşturması bakımından katkı sağlaması açısından mutluluk duyduğumu belirtmek isterim. Bu tezde; özellikle temalı parkların turizm boyutu içerisinde daha geniş bir şekilde irdelenmesi, planlama-tasarım aşamalarının işletme anlayışı ile sentezlenmesi konusuna daha geniş yer ver verilmesi arzu edilmiştir. Fakat tez içeriğinin değişmesi ve asıl konudan uzaklaşılması endişesi ile geniş bir şekilde değinilmeyen bu bölümlerin arkadaşlarımızca çalışılması sonucunda bu araştırmayı bütünleneceğini düşünmekteyim.

“Temalı park ve bahçelerin planlama-tasarım ilkeleri” çalışmasında; dünya örnekleri incelendiğinde temalı park ve bahçelerin ülke ekonomisine katkısı olduğu, fakat teknolojiyi en üst düzeyde kullanan ülkelerde bile karşılaşılan zorlukların varlığı görülmüştür. Özel bir planlama,tasarım, işletme anlayışı gerektiren bu parkların ülkemizde yaygınlaştırılması ve çeşitlendirilmesiyle turizme katkısının en üst düzeyde olmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Ekonomik yönden güçlü olan ülkelerde özellikle temalı parklar, özellikle eğlence temalı parklar bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez kapsamında ülkemizde ve dünyada tema niteliği taşıyan park ve bahçe örnekleri incelendiğinde; ülkemizde yeni yeni yaygınlaşmaya başlayan bu konu yetkililerin duyarlı davranışlarıyla, turizm potansiyelini artıracak önlemlerle, bu park ve bahçelerin en iyi şekilde uygulanması için özel çalışmalar ve araştırmalarla yeni turizm politikaları geliştirmesi gerektiği görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Açıklan, N. 1988. Dokap Su Oyunları Seminer Raporu. Ankara
- Akdoğan, G. 1974. Park ve Bahçeler Sanat Tarihi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 528, 173-178 s., Ankara.
- Akhurf, S. 2001. Küresel Eko Köyler Ağı. Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi, Ocak-Şubat sayısı; 48-49. Kaya Basım.
- Allen, L. and Walker, T. 1995. The University Of Botanical Garden. Oxford, 72s., England.
- Almanya Su Uzmanları Birliği, 1984. Yüzme Havuzlarında Aktifleştirme ve Animasyon Seminer Raporu. Özel Baskı c.15
- Alparslan, İ. 2001. Heykel Parkları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alphan, A. 1991. Su Parkı. İnşaat Dergisi, Haziran Sayısı.
- Altunkasa, F. 1996. Peyzaj Mühendisliği. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. 186 s., Adana.
- www.best.com.tr/tanitim/naturland.
- Anonim, 2001. Ekolojik Tarım. Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi, Ocak - Şubat Sayısı, 17 s, Kaya Basım, İstanbul.
- Anonim, 2001. Küreselleşmenin Tarıma Etkileri. Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi, Ocak-Şubat Sayısı, 7s., Kaya Basım, İstanbul.
- Anonim, 1993. Uluslararası Turizm. Thema Larousse. Milliyet Yayınları, cilt 2; 326-327s., İstanbul.
- Anonim, 1993. Hayvanat Bahçeleri. Temel Britannica. Ana Yayıncılık, cilt 8; 97-105s., İstanbul.
- Arslan, M. 1998. Turizm ve Rekreasyon Alan Planlaması Peyzaj Mimarlığı (basılmamış) Lisans Ders Notları. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Asensio, P. 2000. The World of Contemporary. Italy, 456s., Italy.
- Asımgil, A. 1993. Şifalı Bitkiler, Tırtaş Yayınları, 49-53 s., Ankara.
- Atatürk Arboretumu, Tarihsiz. Tanıtım Broşürleri. İstanbul. -
- Ateş, T. 1993. Fethiye Robini Çocuk Cenneti. Mimarlık Dergisi, 254. sayı; 35-36-37s.
- Baud, M. and Lawson, F. 1991. Tourism and Recreation Development Theme Parks

- syf:107.London.
- Beazley, M. 1997. The Complete Book of Plant Propagation. London, 224s. , London.
- Behrmann Teknik Tanıtım Kataloğu, tarihsiz. Almanya.
- Betaş A.Ş , 1997. Belek’de Tesis Edilecek Turizm Kompleksine Ait 31197 Sayılı Yarışma Projesi.
- Birnbaum, S. 1997. Birnbaum’s Walt Disney World, Hyperion U.S.A, 10-247s., Amerika.
- Blake, T. 1996. Australian Plants. Australia, 245-250 s. , Australia.
- Busch Garden Tanıtım Broşürü, Tarihsiz. Tampa Bay Florida.
- Camp, D.1997. Theme Parks Europa no:5, 4-21s.
- Curtis, S. 1997. Anniversary Walts. Leisure Management 17, 17:7, 14-16s.
- Daban, M. 1993. Türkiye’de Doğa Şifası. Fekabe Yayınları, 67 s., İstanbul.
- Discovery Island Tanıtım Broşürü, Tarihsiz. USA.
- Ebel, F. and Schubert, R. 1990. 100 Years Of The Brockengarden. Hercynia, 27; 309-325s.
- Ekim, E. 1991. Botanik Bahçesi Planlama Kriterleri ve Çankaya Botanik Bahçesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erduran, F.1998. PM Düzenlemelerinde Kullanılan Bazı Şifalı Bitkiler. Doktora Semineri. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gilling, J. 1997. The Long Houl. Leisure Menagement, 17; 10, 32-34, 37,38s.
- Gündüz, M. 1994. Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım. Organik Ürün Pazarları ve Türkiye İhracatı Açısından Değerlendirilmesi, 1-32 s., Ankara.
- Hanna, M. 1998. Visit to Tourist Attractions, London.
- Hart, E. 1980. The Dry Stone Wall Handbook. London. 12 s., England.
- International Theme Park Services Tanıtım Klasörü, Tarihsiz. Ohio, A.B.D.
- Invarmex Tanıtım Broşürü, Tarihsiz.
- Kauh, K.1996. Theme Parks Attractions in Singapore. 15; 3, 13-24s.
- Kew Gardens, tarihsiz. Royal Botanic Garden. London
- Klarer Tanıtım Broşürü, Tarihsiz.
- Koç, N.1996. Kaya ve Alp Bahçeleri Yüksek Lisans (basılmamış) Ders Notları. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Kösemen Danışmanlık Hizmetleri, 1992. Naturland Theme Park İçin Sürdürülebilirlik Çalışmaları.
- Mason, D. and Opperman, J, 1996. The Business of Counting For Theme Park, 11; 7, 11-12,24.
- Mathew, B., and Hall, T. 1997. Primulaceae. Kew Magazine, 14; 137-141.
- Naturland Eco Park ve Resort Otel Tanıtım Broşürü, Tarihsiz.
- Naturland Fizibilite Raporu, 1998. Ankara.
- Naturlife Dergisi. 2000.
- Neal, L. 1991. Global and Leisure Trends 2000. Game Industry. Anno VIII no:1; 40s., Italy.
- Öztan, Y. 1996. Viyana Uluslararası Bahçe Sergisi. A.Ü.Z.F Yayınları, Ankara.
- Öztan, Y. ve Arslan, M. 1992. İç Anadolu Bölgesi Ekolojik Koşullarına Uygun Sukkulent Bitki Türlerinden Peyzaj Mimarlığı Çalışmalarında Yer Örtücü Olarak Yararlanma Olanakları. 22s. , Ankara.
- Pamirtan, M. 1999. Sözlü görüşme. Tan Mimarlık, Ankara.
- Paton, A. 1994. Three Membranous Bracted Species of Origanum. Kew magazine, 11; 109-117s.
- Perrina, P. , Begemann, F. , Hammer, K. 1994. Plant Genetic Resources Activities in Italy. Italy.
- Polo, R. 1991. Adda Mesticare L'acqua. Game Industry, Anno VIII no:1; Special Parchi Acquatici. 18s., İtalya.
- Potter, W. 1990. Grow A Butterfly Garden. Storey Communications Inc, 1-45s., ABD.
- River Country Tanıtım Broşürü, Tarihsiz.
- Robinson, A. 1996. Rhodohypoxis. London, 121; 345-347.
- Rodrique, A. 2001. Kentte Ekolojik Bahçeler .Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi. Ocak – Şubat; 42-43s., Kaya Basım, İstanbul.
- Samuels-J.B. 1996. Trends in Growth and Segmentation Of The Thema, Amusement Park Industry, 15;3, 6-12.
- Schubert, R., Ebel, F.. 1990. 100 Years of the garden. Hercynia, 27; 309-325.
- Sertikaya, Ş. 1997. Bartın Orman Fakültesi Arboretumunun Kurulmasına Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Orman Fakültesi, Bartın.
- Stephenson, R. 1994. Cultivated Stonecrops. Portland, Oregon. 20-335, USA.

System Klarer Tanıtım Katalogu, Tarihsiz.

Şen, M. 1997. Bahçenizde Akarsu. Hause Ev ve Bahçe Dergisi, 109 s. , Ankara.

Taşar, M. 2001. Hürriyet Seyahat, Turizm ve Tatil Gazetesi. 8 Kasım 2001 sayısı; 9s.

Tatilya Tanıtım Broşürü, Tarihsiz.

Teo, P.1997.Remoking Local Heritage For Tourism 24;1, 192-213s.

Times&Information Disney, 1997. USA.

Ulusoy, B. 2001.Hürriyet Seyahat, Turizm ve Eğlence Gazetesi. 8 Kasım 2001; 8s.

Uz, B. 1981. Mineraloji ve Maden Yatakları. İstanbul Teknik Üniversitesi Maden

Fakültesi Ders Notları (basılmamış). 49s. , İstanbul.

Uzun, G. 1978. Botanik Bahçesi Peyzaj Planlama İlkelerinin Saptanması ve Alan

Kullanışı Üzerine Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi, Adana.

Üşenmez, Ş. 1985. Sedimantoloji ve Sedimanter Kayaçlar. Gazi Üniversitesi Yayınları:

57, 158 s. , Ankara.

Vacotions Disney, 1997. Walt Disney Attractions Inc.USA.

Visentini, M. and Scazzos, L. 1987. Conservation Of Parks An Garden In Italy, 2-12 s. ,

Italy.

Wakehurst Place, Tarihsiz. Royal Botanic Garden. England.

www.tatilya.com.tr.

Wylson, P. and Wylson, A. 1994. Theme parks, leisure centres, Zoos aquaria. Longman

Group. England.

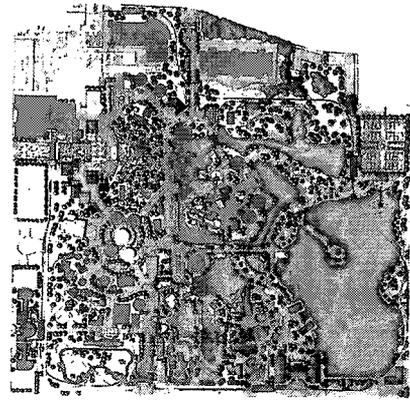
Yalçın, A. 1998. Fitoterapi. 1. Baskı., Geçit Kitapevi. İstanbul.

Zukin, S. 1991. Landscapes of Power From Detroit to Disney World. 55-49-232s.,

USA.

EK I. SerAzul, Brezilya eğlence merkezi proje çalışması

天津海園區設計建築圖

Estimate of Investment for E. glence Park Development plan

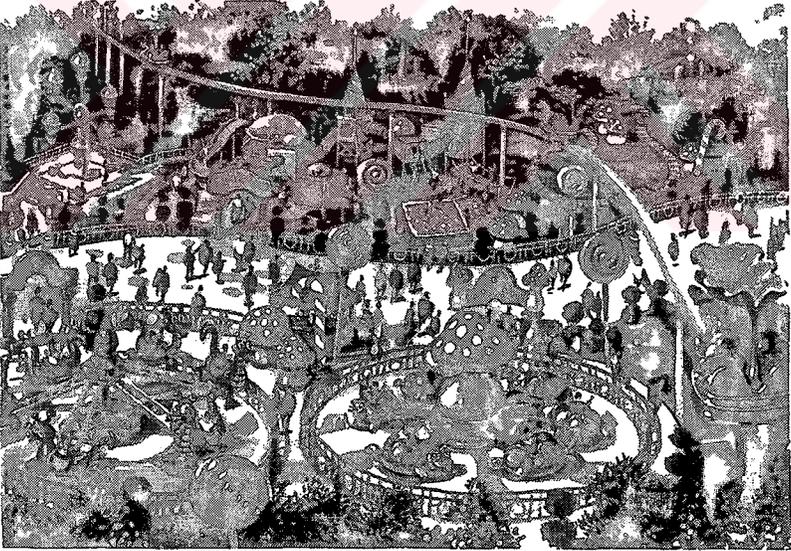
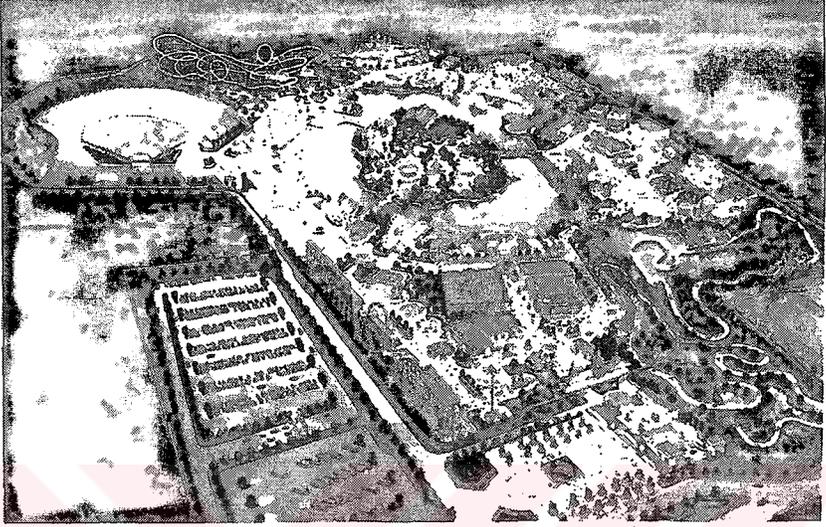
Category	Area (sq. m)	Unit Price (Yuan)	Total Cost (Yuan)
1. Land	1,000,000	1.00	1,000,000
2. Buildings	100,000	10.00	1,000,000
3. Roads	500,000	2.00	1,000,000
4. Parks	200,000	5.00	1,000,000
5. Other	100,000	1.00	100,000
Total	1,900,000		5,000,000

天津海園區設計建築圖

EK II. Tianjin Eglence Parkı'ndan Proje Örneği

EK III. Shanhia, American Dream Parks proje çalışması

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Mersin’de doğdu. İlk öğrenimini Ankara Anıttepe İlkokulu’nda, orta öğrenimini K. Maraş Göksun Lisesi’nde, lise öğrenimini Düzce Lisesi’nde tamamladı. 1994 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nden 1998 yılında mezun oldu.

1998-2001 yılları arasında Dokap Holding’de sert zemin malzemeleri, 2001-2002 yılları arasında da iç mekan-dış mekan aydınlatma armatürleri konusunda pazarlama uzmanı olarak çalıştı.

Ocak 2002’de Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarisi Anabilim Dalı’nda yüksek lisans öğrenimini tamamladı.